

ΕΞ υπαρχής

Μηνιαίο βήμα ανάλυσης,
κριτικής και διαλόγου

Οκτώβριος 2000
Τεύχος 16ο
Τιμή: £3.00

**Οι εκλογές
Ξανάρχονται**

**Ανεξαρτησία:
σαράντα χρόνια**

**Συνομιλίες:
μπροστά στην ωμή
πραγματικότητα**

**Νιαζί Κιζιλγιουρέκ:
Τίποτα δεν είναι
πλέον ίδιο στα
κατεχόμενα**

**Ζεστό Φθινόπωρο
στην Πράγα**

Κρατική βία

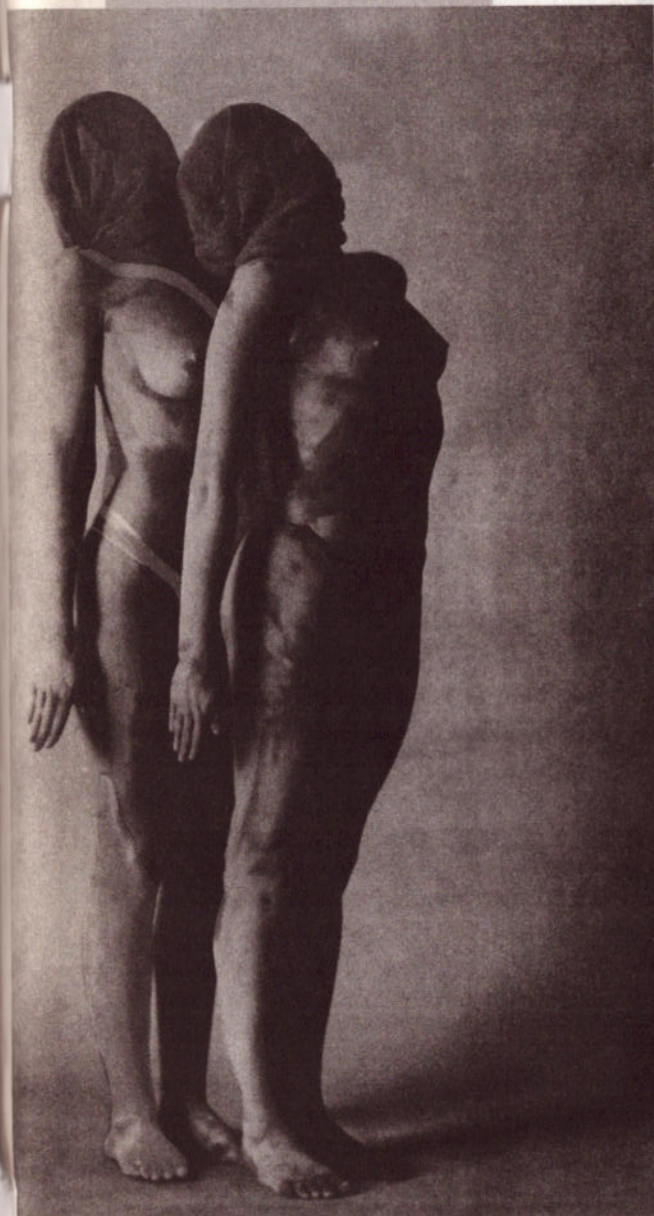
**Οδοιπορικό
στην Τουρκία**

Από τη νεκρή ζώνη

**Ένα κείμενο
του Πέρυ Άντερσον**

5 290573 551022

Πράψαμε στα περασμένα τεύχη για τη μεγάλη σημασία των ριζοσπαστικών εκδηλώσεων διαμαρτυρίας της τουρκοκυπριακής Αριστεράς. Εκδηλώσεις που βρήκαν την ελληνοκυπριακή πλευρά ανέτοιμη να βρει τρόπους ουσιαστικής αλληλεγγύης: αλληλεγγύης προς Κυπρίους λόγω πατριωτισμού, αλληλεγγύης προς αριστερούς λόγω διεθνισμού, καιροσκοπικής αλληλεγγύης λόγω εθνικισμού, σκέτης αλληλεγγύης για λόγους ασαφείς. Η δύναμη της αδράνειας είναι η κυρίαρχη δύναμη στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Ήταν ωστόσο διάχυτο στον κόσμο ιδίως της Αριστεράς, ότι οι Τουρκοκύπριοι κάνουν το καθήκον τους σε ώρες δύσκολες, κι ότι χαράσσουν δρόμους.

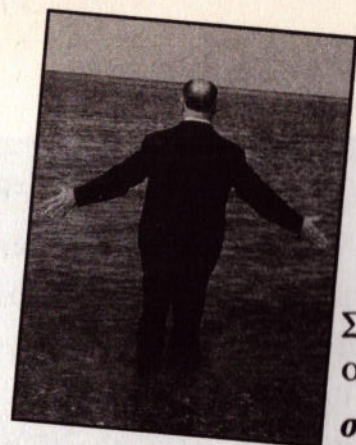
Την ώρα που οι Ελληνοκύπριοι, με κοινά αμυντικά, πολιτιστικά, οικονομικά και άλλα δόγματα, αναζητούν την φτερούγα της μαμάς τους, οι Τουρκοκύπριοι φωνάζουν και για λογαριασμό μας, ότι αυτή η γη είναι δική μας και διεκδικούν το δικαίωμα να ορίζουν μόνοι την τύχη τους.

Λίγες μόνο βδομάδες μετά απ' αυτό, οι πολιτικοί μας είχαν και έχουν να αντιμετωπίσουν του 4ου γύρου των συνομιλιών. Κανείς ωστόσο δεν θυμήθηκε ότι τον 4ο γύρο των συνομιλιών προηγήθηκαν αυτές οι εξεγέρσεις. Θα ανέμενε κανείς από τους ηγέτες της Αριστεράς έστω να κάνουν μια προσπάθεια αναφοράς σ' αυτά τα κινήματα, μια προσπάθεια να συνδέσουν τη θέση τους για τις συνομιλίες και το κυπριακό με κάποιες θέσεις οι οποίες να δείχνουν ότι λαμβάνουν υπόψη τους τα νέα δεδομένα. Θα ανέμενε κανείς ότι στην αδυναμία των Κληρίδη και Ντενκτάς να ανταλλάξουν μια χειραψία, θα αντιπαρέβαλλαν ο Χριστόφιας και ο Ταλάτ ένα δικό τους σφίξιμο χεριών. Αν δεν τα βρουν μεταξύ τους οι δυο

τελευταίοι, γιατί άραγε να ελπίζει κανείς ότι θα τα βρουν οι δυο πρώτοι;

Κ.Α.

εξ υπαρχής περιεχόμενα

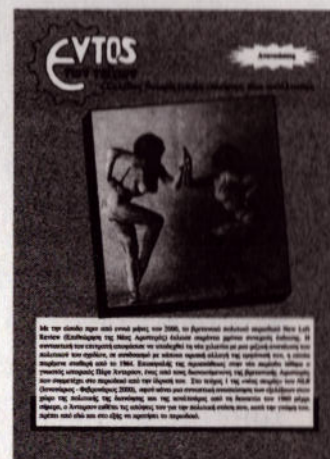

Συνομιλίες:
Μπροστά
στην ωμή
πραγματικότητα
σελ. 14

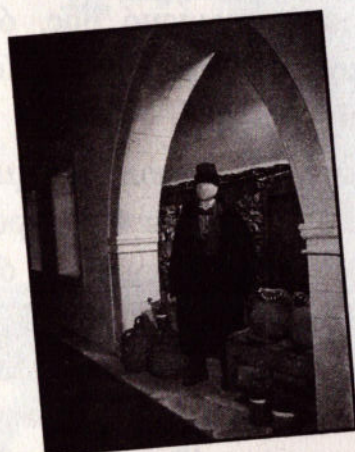
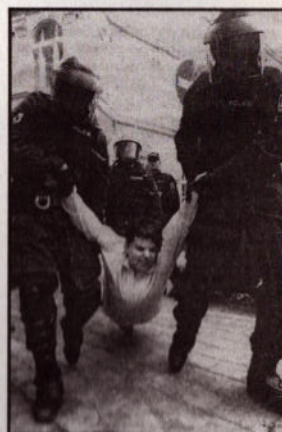
Σαράντα χρόνια
ανεξαρτησίας
σελ. 4

Κρατική
βία: μια
ανάλυση
σελ. 32

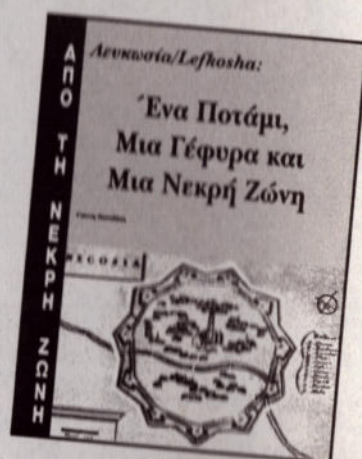
Το θερμό
Φθινόπωρο
της Πράγας
σελ. 24

Αναφορά στο
New Left Review
σελ. 55

Ο κόσμος της
Κύπρου την
αυγή του
20ού αιώνα
σελ. 46

Από τη
Νεκρή Ζώνη
σελ. 42

εξ υπαρχής

Δελτίο εγγραφής συνδρομητών

Όνοματεπώνυμο.....

Διεύθυνση:.....

Οδός - αριθμός..... Πόλη - Τ.Τ.....

Επαρχία.....

Τηλ. Οικίας..... Φαξ Οικίας.....

Τηλ. Εργασίας..... Φαξ Εργασίας.....

Επάγγελμα.....

Σπουδές.....

Τιμή συνδρομής: Εσωτερικού ετήσια €25.00. Ελλάδα €25.00. Υπόλοιπες χώρες Ευρώπης €30.00. ΗΠΑ €32.00. Αυστραλία €41.00

Επιταγές στο όνομα: Επικοινωνία Πολιτών Γέφυρα Λτδ

Περιοδικό «εξ υπαρχής»
Μηνιαίο βήμα ανάλυσης
κριτικής και διαλόγου

Οκτώβριος 2000 - Τεύχος 16ο

Διεύθυνση:
Αρχ. Μακαρίου Γ' 127,
Καϊμακλί, Λευκωσία 1021
Τηλ. 346061 - 346160
Φαξ: 346162

e-mail:
yparhis@spidernet.com.cy

Υπεύθυνος για τον Νόμο:
Δώρας Κακουλλής

Εκδίδεται από την
Επικοινωνία Πολιτών
Γέφυρα Λτδ

Για την σύνταξη
του τεύχους εργάστηκαν οι:
Ανθούλα Παπαδοπούλου,
Μαρία Σωκράτους,
Ιωσήφ Παγιάτας,
Λούης Ηγουμενίδης,
Σταύρος Τομπάζος,
Κωστής Αχνιώτης,
Ζήνωνας Ποφαϊδής,

• για τα υπογραμμένα κείμενα
ευθύνονται οι συγγραφείς τους

• παραγωγή έκδοσης
τεχνική επιμέλεια:
Dorographics Ltd
τηλ. 665116

• εκτύπωση:
Τυπογραφεία ΕΡΜΗΣ
τηλ. 482361

- 4 Σαράντα χρόνια μοναξιάς: Ένα κράτος που περιμένει πάντα την αναγνώριση από τους πολίτες του.....**Ιωσήφ Παγιάτας**
- 8 Συνέντευξη: Νιαζί Κιζιλγιουρέκ: Στο προσκήνιο της Ιστορίας το κοινό πρόγραμμα πολιτικής Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πολιτών.....**Κωστή Αχνιώτη**
- 13 Ο Παντελής και το Λιοντάρι του Αρκά.....
- 14 Συνομιλίες: Η ε/κ ηγεσία μπροστά στην ωμή πραγματικότητα.....**Ζήνωνας Ποφαϊδής**
- 18 2001: Βουλευτικές Εκλογές. Μια από τα ίδια, ή κάτι αλλάζει;.....**Λούης Ηγουμενίδης**
- 22 Το αμπελουργικό και οι πολιτικές χωματερές.....**Μίκη Σιανή**
- 24 Ζεστό Φθινόπωρο στην Πράγα. S26* - 4η Παγκόσμια Ημέρα Δράσης.....**Ανθούλα Παπαδοπούλου**
- 30 Πολύ σκοτάδι ακόμα... «Ο Αγιατόλλα υποκαθιστά τον Ζορμπά».....**Ιωσήφ Παγιάτας**
- 32 Μια συστημική ανάλυση της κρατικής βίας.....**Μάριου Ονησιφόρου**
- 36 Οδοιπορικό στην Τουρκία: «Και εμείς πριν να συλληφθούμε ήμασταν κάποιοι ανάμεσά σας».....**Ελένης Σταρατάκη**
- 41 Ο Παντελής και το Λιοντάρι του Αρκά.....
- 42 Από τη Νεκρή Ζώνη
Λευκωσία / Lefkoshia: Ένα Ποτάμι, μια Γέφυρα και μια Νεκρή Ζώνη.....**Γιάννη Παπαδάκη**
- 45 Ο Παντελής και το Λιοντάρι του Αρκά.....
- 46 Ο κόσμος της Κύπρου την αυγή του 20ού αιώνα.....**Ευφροσύνης Ριζοπούλου - Ηγουμενίδου**
- 42 Από τη Νεκρή Ζώνη
Λευκωσία / Lefkoshia: Ένα Ποτάμι, μια Γέφυρα και μια Νεκρή Ζώνη.....**Γιάννη Παπαδάκη**
- 53 Αρχεία και προοπτικές στη νέα χιλιετία.
Α' Διεθνές Συμπόσιο Αρχειακών.....**Μάριου Σωκράτους**
- 55 Εντός των τειχών.....
- 56 Ανανεώσεις. Ο νέος δρόμος του New Left Review.....**Πέρυ Άντερσον**
- 64 Show Business του Αρκά.....

Σαράντα χρόνια μοναξιάς:

Ιωσήφ Παγιάτα

Ένα κράτος
που περιμένει
πάντα
την αναγνώριση
από τους
πολίτες του

Ήταν αποτέλεσμα σύλληψης, γονέων που δεν ήθελαν να το φέρουν στον κόσμο και που για πολλά χρόνια μετά, δεν παρέλειπαν να δείχνουν ότι θα προτιμούσαν αντί τη γέννα, την πολιτική του έκτρωση. Πρόκειται για την Κυπριακή Δημοκρατία, που πληγωμένη από το πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή συμπληρώνει φέτος τα σαράντα της χρόνια.

Ακόμα κι όταν συνειδητοποιήθηκε ότι η Ένωση ήταν μια νεκρή, δεν θέλησε να αγκαλιάσει το κράτος του ο Ελληνοκύπριος, σαν να πιστεύει πάντα στην νεκρανάσταση της μέσα από ένα θαύμα. Την ίδια στιγμή οι Τουρκοκύπριοι είδαν το κράτος να τους απολακτίζει και τον Ελληνοκύπριο να τους αποταυτίζει από τη χώρα που γεννήθηκαν, στέλλοντας τους σιγά σιγά στις τουρκικές αγκάλες και κάνοντάς τους έρμαιο της σωβινιστικής τους ηγεσίας. Αλήθεια, πώς να μπορέσει ο Τουρκοκύπριος να νοιώσει δική του την Κυπριακή Δημοκρατία με επίσημο ύμνο του κράτους του τον ελληνικό, με μια Εθνική Φρουρά που ιδρύεται για να τον πολεμήσει ή μ' ένα κράτος που του διευκολύνει την έκδοση διαβατηρίων για να μεταναστεύσει; Ένα κράτος που έδινε την εντύπωση ότι το ενδιαφέρον του εξαντλείτο στην οικονομική ανάπτυξη και το πώς να απαλλαγεί από την ενοχλητική παρουσία του «άλλου». Αποτέλεσμα η πλουραλιστική κυπριακή κοινωνία ποτέ δεν λειτούργησε, ενώ βάθυνε το οικονομικό χάσμα ανάμεσα στις δυο κοινότητες. Βάθυνε ακόμα το χάσμα ανάμεσα στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη, έτσι που σιγά σιγά, από το διαρκές άνοιγμα της ψαλίδας να ξεπροβάλουν ο αρχοντοχωριατισμός, ο επαρχιωτισμός και ο συντηρητισμός.

Είναι, αν θέλουμε να ακριβολογήσουμε, η Κυπριακή Δημοκρατία ένα κράτος έκθετο, που αν και με τους δικούς του θεσμούς δεν αγκαλιάστηκε από τους κατοίκους της χώρας, που κατόνομα μόνο έγιναν πολίτες του. Λαθροβίωσε μέσα από δυο αλληλογρονθοκοπούμενα εκπαιδευτικά συστήματα, δυο σημαίες, ένα στρατό που δεν ελέγχει και που όλα αυτά τα χρόνια στέκει αντιμέτωπος όχι μόνο του εισβολέα, αλλά και του 1/5 των υπηκόων του, έναν κατά παράβαση των συμφωνηθέντων για το δικοινοτικό κράτος, δανεισμένο εθνικό ύμνο. Είναι ακόμα η Κυπριακή Δημοκρατία ένα κράτος που εθελούσια αφήνει σιγά σιγά να του ξεγλιστρά από τα χέρια η ανεξαρτησία.

Την εποχή των αδεσμεύτων είχε τη δική της εξωτερική πολιτική η μικρή μας χώρα, τέτοια

που να εκτιμάται από τους φίλους και να ενοχλεί τους Αμερικανούς. Σήμερα θάταν δύσκολο να μιλήσει κανείς για ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε πρόσφατα στο ραδιόφωνο, από μαθητή γυμνασίου, ότι η κυπριακή εξωτερική πολιτική είναι απλά ο καθρέφτης της ελληνικής.

Σ' αυτούς που τον επέκριναν γιατί υιοθέτησε τελικά τη γραμμή του εφικτού απαντούσε ο Μακάριος: Τι πειράζει αν υπάρχει κι ένα δεύτερο ελληνικό κράτος; Κι ας ήταν το Σύνταγμα της χώρας δικοινοτικό. Αντ' αυτού υπάρχει σήμερα στον κατεχόμενο Βορρά το μη αναγνωρισμένο κατασκεύασμα της Τουρκίας, που δεν παύει ωστόσο να αποτελεί απειλή για την Κυπριακή Δημοκρατία και που δεν σταματά η Τουρκία να προσπαθεί να μετατρέψει σ' ένα δεύτερο αναγνωρισμένο τουρκικό. Κάπου πρέπει να πήγαμε λάθος και δε μπορεί απλά να φτάνει τα διεθνή συμφέροντα...

Αλλά πόσο απέκτησε το κράτος συνειδητοποιημένους πολίτες; Σχεδόν καθόλου... Χαρακτηριστικά στους πρόσφατους Ολυμπιακούς, πιο πολύ φαίνεται να απασχολεί τον Ελληνοκύπριο η ελληνική συγκομιδή μεταλλείων και καθόλου οι πενιχρές κυπριακές εμφανίσεις και η πλήρης απουσία προβολής της χώρας μας.

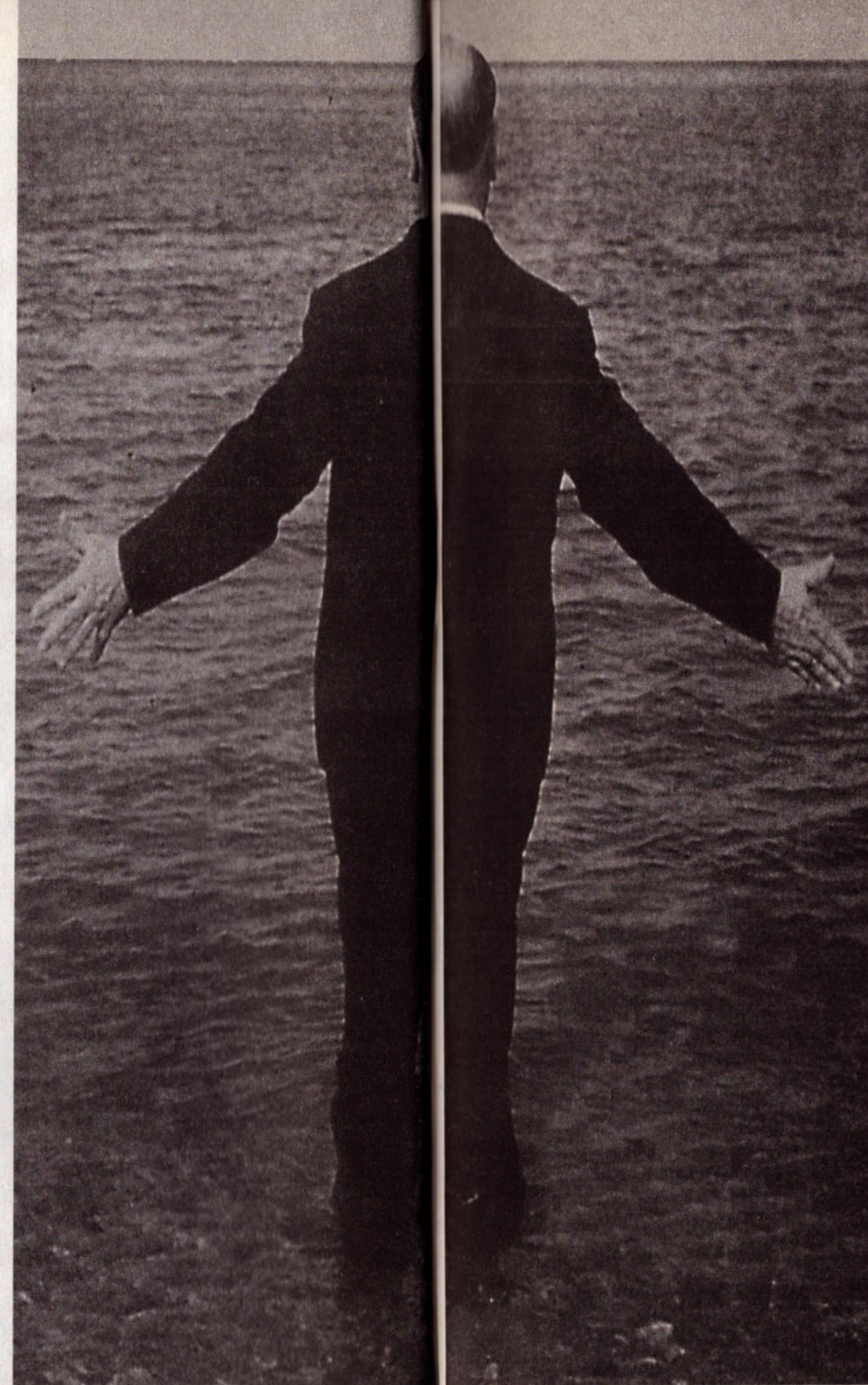
Κι αυτό γιατί την ώρα που έχουμε το δικό μας κράτος, η κοινωνικοπολιτική ταύτιση με την Ελλάδα λειτουργεί υποσυνείδητα και καταλυτικά, αναιρώντας την οποιαδήποτε αίσθηση χωριστής πολιτικής ταυτότητας ή μάλλον κάνοντάς την να χάνεται στην υπαρκτή και ισχυρή πολιτισμική ταύτιση.

Σαράντα χρόνια ανεξαρτησίας, δεν ήταν αρκετά για να βιώσει ο Ελληνοκύπριος την πολιτική του ταυτότητα και να λειτουργήσει σαν συνειδητοποιημένος πολίτης του κράτους του. Σ' αυτό συντέινε μεταξύ άλλων και το ότι, με εξαίρεση τα τρία πρώτα χρόνια, το κράτος δεν λειτούργησε ως δικοινοτικό. Ακόμα το γεγονός ότι η ανεξαρτησία δεν ήταν πλήρης: εγγυήτριες δυνάμεις, κυρίαρχες βρετανικές

βάσεις, ελληνικό / τουρκικό σύστημα παιδείας, εξωθεν στρατιωτική διοίκηση, απουσία κυπριακών «μύθων» κ.λπ. Το γεγονός παραμένει ωστόσο ότι όλα αυτά τα χρόνια, αλλού ήταν στραμμένη η προσοχή και καθόλου δεν ασχολήθηκε, ούτε καν συμφιλιώθηκε ο Ελληνοκύπριος με την ιδέα της διάπλασης της έννοιας του Κυπρίου Πολίτη, στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Κι αυτό, την ίδια ώρα που μέσα από την πανοπερμία των μεταναστών της αμερικανικής κοινωνίας, δημιουργείται και λειτουργεί ένα αμερικανικό έθνος. Ακόμα, την ίδια ώρα που για να μετατρέψει τις ενδεχόμενες φυγόκεντρες του δικού της εθνοτικού μωσαϊκού σε κεντρομόλες, αναγράφει η Σιγκαπούρη στα πακέτακια του τσαγιού και τις κονοσέρβες «one country one nation».

Βέβαια η έντονη, σύντομη και συνάμα καταθλιπτική από μέρους της Τουρκίας και του κ. Ντενκτάς προσπάθεια τουρκοποίησης / αποκυπριοποίησης στον κατεχόμενο Βορρά, αφύπνησε το κυπριωτισμό, για να ακούεται τώρα από τους Τουρκοκυπρίους ότι «αυτή η γη είναι δική μας» (όχι της Τουρκίας) ή ότι «μητέρα πατρίδα μας είναι η Κύπρος, όχι η Τουρκία». Ανάμεσα στους Ελληνοκυπρίους, η έλλειψη καταπίεσης και η εθελούσια κοινωνικοπολιτική μας ταύτιση με την Ελλάδα, δεν επέτρεψαν τέτοιου είδους αντικρύσεις και συνθηματολογία, που αφήνει έτσι τους Τουρκοκυπρίους να γίνονται μπροστάρηδες του κυπριωτισμού.

Και ενώ στη προσπάθειά της Τουρκίας για αφομίωσή τους, προβάλλουν ως αντίδοτο οι Τουρκοκύπριοι τον κυπριωτισμό τους, είναι αξιοσημείωτο ότι η διαρκής αμφισβήτηση του κυπριακού κράτους από την Τουρκία, δεν προκάλεσε παρόμοιες διεργασίες στην ελληνοκυπριακή πλευρά. Αντίθετα κρίθηκε ότι το αντίδοτο στον τουρκικό εθνικισμό και την επιθετικότητα είναι ένας ελληνικός εθνικισμός ενώ την ίδια στιγμή η προβολή του κυπριωτισμού θεωρείται προδοτική. Διαφεύγει προφανώς ότι οι δυο

εθνικισμοί επενεργούν σωρευτικά, διευκολύνοντας το παιγνίδι της διχοτόμησης που παίζουν οι Τούρκοι και το οποίο η ελληνοκυπριακή πλευρά απεχθανόμαστε και προσπαθούμε να αντικρούσουμε.

Η συμπλήρωση σαράντα χρόνων ανεξαρτησίας, βρίσκει τη χώρα μας

σε συνθήκες ημικατοχής και πολιτικών αδιεξόδων. Κάποιες σημαντικές ίσως, προοπτικές διανοίγονται με την επικείμενη ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Το γεγονός παραμένει ωστόσο ότι, σαράντα χρόνια μετά την αποαποικιοποίηση, δεν έχει η Κύπρος αποκτήσει τον συνειδητοποιημένο πολίτη. Ο

Τουρκοκύπριος τείνει να συνθλιβεί κάτω από την έντονη προσπάθεια της Τουρκίας για τουρκοποίηση της κατεχομένης Κύπρου και πλήρους αφομοίωσης του στην τουρκική κοινωνία. Ταυτόχρονα διατάζει να ενστερνισθεί ένα κράτος που τον έχει απολακτίσει κι έναν Ελληνοκύπριο που δεν φαίνεται να τον λαμβάνει υπόψη και ακόμα λιγότερο να τον καταλαμβάνει. Ωστόσο σημαντική είναι η μερίδα που θέλει να ζήσει στα πλαίσια ενός νέου κυπριακού κράτους και να μη χαθεί στη πλημμυρίδα των 62 εκατομμυρίων Τούρκων.

Όσον αφορά τον Ελληνοκύπριο, στη συντριπτική του πλειοψηφία εξακολουθεί πάντα να βιώνει τη σύγχυση της πολιτισμικής με την πολιτική ταυτότητα, αρνούμενος στον εαυτό του τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις του Κυπρίου πολίτη. Η μεγαλύτερη ευθύνη αυτής της σύγχυσης βαραίνει ασφαλώς την παιδεία αλλά και των πολιτικών δεν είναι μικρό το μερίδιο.

Η ένταξη στην Ε.Ε. θα βοηθήσει, όπως συνέβη και στις περιπτώσεις της Πορτογαλλίας, της Ελλάδας, της Ιρλανδίας, την οικονομία της Κύπρου καθώς και τον ορθολογισμό των θεσμών.

Ωστόσο δεν πρόκειται ως δια μαγείας να μας αλλάξει τη νοοτροπία, έτσι που αν δεν τροchioδρομηθούν κάποιες αλλαγές, και χωρίς ακόμα την τουρκική απειλή, η επιβίωση της χώρας μας ως χωριστής πολιτικής οντότητας, θα παραμείνει προβληματική.

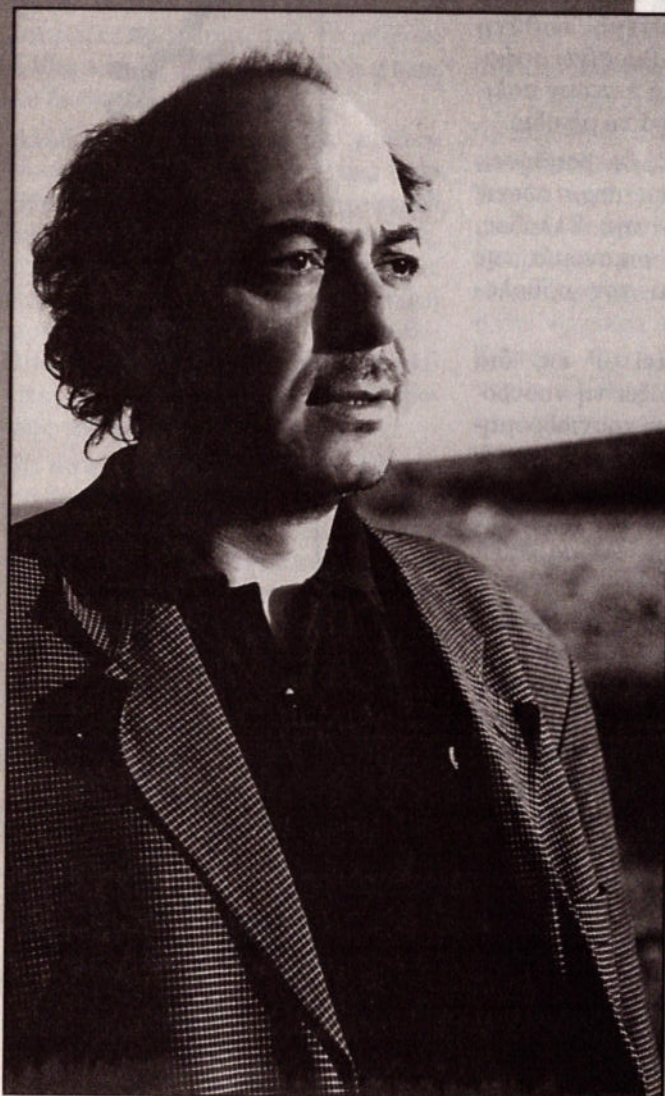
Θα πρέπει οι Κύπριοι και στις δυο μεριές να αντιληφθούμε ότι η αφοσίωση στο κράτος και ο ρόλος του συνειδητοποιημένου πολίτη, καθόλου και κανέναν δεν εξυπακούουν την πολιτιστική αλλοτρίωση. Αντίθετα η ύπαρξη ενεργοποιημένων πολιτών αποτελεί εχέγγυο για την επιβίωση μιας μικρής χώρας όπως είναι η δική μας. Θα είναι άραγε υπαρκτή η έννοια του συνειδητοποιημένου πολίτη, όταν η χώρα μας θα γιορτάζει τα πενήντάχρονα της, με λυμένο το Κυπριακό και πλήρως μέλος της Ε.Ε. όπως ελπίζεται;

Β
ι
β
λ
ι
κ
ι
ε
α
η

Ιφιγενείας 24Α
2007 Στρόβολος
Λευκωσία
Τηλ. 02-313075
Φαξ: 02-313076

Νιαζί Κιζιλγιουρέκ

Στο προσκήνιο της Ιστορίας το κοινό πρόγραμμα πολιτικής Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πολιτών

Το περασμένο καλοκαίρι σηματοδοτήθηκε από τις δυναμικές εκδηλώσεις στα κατεχόμενα. Πώς εξηγείς αυτές τις κινητοποιήσεις;

Σ' αυτές τις εκδηλώσεις του καλοκαιριού διαπιστώσαμε τον εξευτελισμό ή την κατάντια του status quo στην Κύπρο, που επικρατεί από το 1974. Μ' άλλα λόγια η ψευδαίσθηση ότι η διχοτόμηση μπορεί να προσφέρει στους Τ/Κ κάποια προοπτική, είτε οικονομική είτε πολιτική, είτε δημοκρατική, έχει καταρρεύσει ολοκληρωτικά. Νομίζω αυτή η δυναμική εκδήλωση είναι αποτέλεσμα μιας σειράς πραγματικοτήτων, οικονομικών, πολιτικών, δημοκρατικών, οι οποίες εμποδίστηκαν στην κοινωνία εδώ και πολλά χρόνια, αλλά τελικά αυτό το καλοκαίρι συσσωρεύθηκε μια ενέργεια που προκάλεσε την εκδήλωσή τους. Το πρώτο σημείο είναι ότι οι Τ/Κ διαπιστώνουν ότι το status quo, όπως έχει σήμερα, δεν τους προσφέρει καμία οικονομική, πολιτική, δημοκρατική προοπτική. Το δεύτερο

σημαντικό εντοπίζεται στο επίπεδο συνειδησης ή ταυτότητας, δηλαδή ποια είναι η θέση των Τ/Κ σε σχέση με την Τουρκία. Εδώ διαπιστώνει κανείς μια ιδιαίτερη έμφαση στην κυπριακή υπόσταση της τ/κ κοινότητας. Μπορεί να πει κανείς ότι επανέρχονται οι Τ/Κ στην κυπριακή τους υπόσταση ή την ανακαλύπτουν ξανά, ή ότι μέσα από αυτή δίνουν και ένα πολιτικό μήνυμα: ότι μοναδική τους διεξόδος είναι ένα κοινό κράτος με τους Ε/Κ, ένα κράτος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σήμερα έχει δημιουργηθεί μια τετ-α-τε επαφή με την Τουρκία, και οι Τ/Κ συνειδητοποιούν την πραγματικότητα του «θύλακα» (ο σημερινός «θύλακας» είναι βέβαια διαφορετικός από αυτόν που ίσχυε πριν το '74). Όμως, αν ανατρέξει κανείς στην ιστορία, θα διαπιστώσει ότι κάποιοι εργάστηκαν γι' αυτούς τους θύλακες. Για παράδειγμα, η Κυπριακή Δημοκρατία προσπάθησε να αφαιρέσει τα συνταγματικά δικαιώματα των Τ/Κ πριν το 1974,

ενώ ακόμα και σήμερα ανάλογες προσπάθειες επιχειρούνται από την Τουρκία η οποία επιθυμεί να εγκλωβίσει κάπου την τ/κ κοινότητα και να διαπραγματευτεί δικά της συμφέροντα, εν ονόματι των Τ/Κ σε άλλα, βέβαια, επίπεδα. Οι ε/κ σχέσεις περνάνε μέσα από τους τ/κ, η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας περνά μέσα από το κυπριακό, και βέβαια, τους τ/κ. Επομένως, χωρίς να δοθεί καμία προοπτική σ' αυτήν την κοινότητα, επιχειρούνται εν ονόματι της διάφορα. Αυτά τα διαπιστώνει η τ/κ κοινότητα και επιθυμεί μια έξοδο, μια λύση. Αυτή η λύση είναι συνδεδεμένη με την ευρωπαϊκή προοπτική, η οποία είναι για τους Τ/Κ μια ευκαιρία που δε θέλουν να χάσουν.

Αυτό το κίνημα είναι το τελευταίο ξέσπασμα μιας χαμένης υπόθεσης, ή είναι κάτι που τώρα αρχίζει και έχει δυναμική μέσα στον χώρο, θα έχει δηλαδή διάρκεια μέσα στον χρόνο;

Αυτό είναι ένα αρκετά δύσκολο ερώτημα. Νομίζω, διαλεκτικά σκεπτόμενος, ότι συμβαίνουν και τα δύο, αλλά μόνο ο χρόνος θα μας δείξει ποιο ακριβώς θα είναι το αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης.

Όμως, ανεξάρτητα από το αν θα υπάρξει συνέχεια ή όχι, και μόνο του το γεγονός αυτό, νομίζω ότι στέλλει αρκετά πολιτικά μηνύματα για όλη την Κύπρο. Για παράδειγμα, η Τουρκία για πρώτη φορά έχει ακούσει «έξω συνταγματάρχη από την Κύπρο», για πρώτη φορά λέχθηκε στον Ντενκτάς: «πάρε τον συνταγματάρχη σου και φύγε απ' εδώ». Αυτά είναι ξεκάθαρα πολιτικά μηνύματα που απασχόλησαν και την Τουρκία. Δεν είναι καθόλου τυχαίο που στην Τουρκία ξεσηκώθηκε εδώ και εβδομάδες μια τρομερή συζήτηση γύρω από το κυπριακό, - σε εφημερίδες αποτελεί πρώτο θέμα με διάφορες προσεγγίσεις και ιδέες, προκαλώντας έτσι την κατάρριψη αυτού του ταμπού που υπήρχε γύρω από το θέμα

(το κυπριακό δεν τέθηκε ποτέ σε ανοικτή συζήτηση). Αυτή η δυναμική νομίζω ότι δημιουργήθηκε για να προβληματούσει για πολύ καιρό, ανεξάρτητα από το αν θα συνεχίσει να λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο ή όχι.

Πιστεύεις ότι είναι ένα ακόμα κίνημα εγκλωβισμένο στην Αριστερά, ή είναι ένα κίνημα που ηγείται της κοινωνίας, που μετέχει δηλαδή δυναμικά στη διαμόρφωση μιας πολιτικής άποψης μέσα σ' αυτήν; Είναι ένα κίνημα πέραν της Αριστεράς ή είναι ένα κίνημα που φέρνει την Αριστερά σε ηγετική θέση;

Τα συμπεράσματα που μπορεί να εξαγάγει κανείς από τα τελευταία γεγονότα είναι πολύ σημαντικά γιατί απέδειξαν ότι στο status quo δεν έχει αντιδράσει μόνο η τ/κ Αριστερά, αλλά και πολλοί δεξιοί Τ/Κ. Ιδιαίτερα από το Κόμμα της Εθνικής Ενότητας του κ. Έρογλου, έχουν διαπιστωθεί δύο πράγματα: πρώτον, ότι η Τουρκία δεν έδωσε ρόλο στο κόμμα, όσον υπέρ της Μητέρας Πατρίδας κι αν είναι - υπήρξε μάλιστα μια τάση εξευτελισμού γύρω από τον Ντεβίζ Έρογλου εκ μέρους της Τουρκίας, και δεύτερο, ότι δεν του δίνει καμία οικονομική προοπτική, όσο συνεργάσιμο κι αν είναι αυτό με την Τουρκία. Γι' αυτό και σ' αυτά τα συλλαλητήρια υπήρχαν και κάποιοι διαδηλωτές από τη Δεξιά όμως πρέπει να αναφέρω ότι πολύ περισσότεροι δεξιοί έχουν εκφράσει συμπάθεια προς αυτές τις διαδηλώσεις. Δηλαδή στα κατεχόμενα τίποτα πλέον δεν είναι το ίδιο μετά απ' αυτά τα γεγονότα.

Είναι ενδιαφέρον αυτό που φαίνεται να συμβαίνει στο Κόμμα της Κοινοτικής Απελευθέρωσης. Πρόσφατα, στη διοργάνωση του συλλαλητηρίου για την Ειρήνη της 1ης Σεπτεμβρίου, με όλες τις οργανώσεις και τα συνδικάτα της Αριστεράς, συμμετείχαν και

κάποια συνδικάτα της Δεξιάς, και για πρώτη φορά ίσως η νεολαία του Κοινοτικού Απελευθερωτικού Κόμματος. Έχω την εντύπωση ότι αυτό είναι σημαντικό και για τη συνεργασία του Κινήματος της Πατριωτικής Ενότητας με το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα...

Θα ξεκινήσω από το Κόμμα της Κοινοτικής Απελευθέρωσης και τον κ. Μουσταφά Ακκιντζί, ο οποίος συμμετέχει στην κυβέρνηση αυτήν τη στιγμή ως αντιπρόεδρος. Εκείνο που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι, η σύγκρουση που είχε ο κ. Ακκιντζί με τον συνταγματάρχη συνέβαλε σε πολύ μεγάλο βαθμό στο ξέσπασμα της εξέγερσης του καλοκαιριού. Ο κ. Ακκιντζί επέμενε σε μια πολιτική πρόταση: η τ/κ αστυνομία πρέπει να είναι υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Άμυνας και όχι να συνδέεται με τον τουρκικό στρατό, όπως γίνεται μέχρι σήμερα. Θέλει δηλαδή ο κ. Ακκιντζί να υπάγεται η αστυνομία στο Υπουργείο Άμυνας και όχι στον ένοπλο τουρκικό στρατό. Αυτή η πρόταση, όταν έγινε από τον Ακκιντζί, με την έγκριση του πρωθυπουργού Ντεβίζ Έρογλου, προκάλεσε την αντίδραση του τουρκικού στρατού, και ιδιαίτερα του ίδιου του συνταγματάρχη. Ο τελευταίος, δημοσίως, κατηγορήσε τον Ακκιντζί για διάφορα πράγματα και του είπε χαρακτηριστικά: «να κοιτάξεις τον τουρισμό και να μην ασχολείσαι μ' αυτά τα θέματα», ενώ πρόσθεσε: «φαινόταν ότι η πολλή δημοκρατία που σας δώσαμε σας ενόχλησε». Από εκείνο το σημείο ξεκίνησε η μεγάλη κρίση. Εκείνες τις μέρες έγινε μια εκδήλωση για μια εθνική γιορτή και ο συνταγματάρχης ήταν ομιλητής. Ο κ. Ακκιντζί ήταν παρών, με βάση το πρωτόκολλο, όπως και ο κ. Ντενκτάς. Ο συνταγματάρχης ξαναέβρισε τον κ. Ακκιντζί λέγοντάς του και πάλι ότι ασχολείται με θέματα που δεν

πρέπει να τον απασχολούν. Τότε ο κ. Ακκιντζί σηκώθηκε και αποχώρησε από την εκδήλωση, κατηγορώντας τον κ. Ντενκτάς ότι ως πρόεδρος επιτρέπει αυτές τις συμπεριφορές. Η κρίση αυτή κράτησε περίπου μια εβδομάδα. Μετά ακολούθησε η σύλληψη των δημοσιογράφων της «Αβρούπα» ξεχειλίζοντας έτσι το ποτήρι. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι σ' αυτήν τη διαδικασία είχε εμπλακεί από την αρχή το Κόμμα της Κοινοτικής Απελευθέρωσης, και στις εκδηλώσεις υπήρξε πλήρη συμμετοχή από τη βάση του. Ποιο είναι το συμπέρασμα; Ακόμα και σ' έναν Ακκιντζί, ο οποίος ήταν τόσο πολύ προσεκτικός με την Άγκυρα και με τις τοποθετήσεις του για το κυπριακό, ο οποίος προσπαθούσε κατά κάποιο τρόπο να αρέσει στην Τουρκία - αν και δεν εγκατέλειψε ποτέ την ιδέα της ειρήνης στην Κύπρο, ακόμα και σ' αυτόν η Άγκυρα δεν επέδειξε ανοχή.

Διαφάνηκε τελικά ότι η Τουρκία δεν εμπιστεύεται κανένα Τ/Κ εκτός από τον κ. Ντενκτάς. Η Τουρκία σε συνεργασία με τον Ντενκτάς, ή μάλλον με την επιμονή Ντενκτάς να διαλυθεί η κυβέρνηση Έρογλου - Ακκιντζί, αναγκάστηκε να στραφεί ανοικτά εναντίον αυτής της κυβέρνησης, που απαρτίζεται από δύο κόμματα που δεν διαφωνούν σε πολύ μεγάλο βαθμό με την τουρκική πολιτική όσον αφορά το κυπριακό.

Από αυτό μπορεί κανείς να διαπιστώσει αφενός την επιρροή που εξακολουθεί να έχει ο Ντενκτάς πάνω στην τουρκική κυβέρνηση, και αφετέρου, πόσο μη σημαντική είναι στα μάτια της κυβέρνησης της Άγκυρας η τ/κ κοινότητα και οι πραγματικότητές της.

Ωστόσο αυτή η ανελαστική συμπεριφορά της Τουρκίας τη φέρνει σε κάποια δυσκολία και στις διεθνείς της σχέσεις. Γιατί, νομίζεις, είναι τόσο ανελαστική η Τουρκία;

Νομίζω ότι αυτό πηγάζει από

την εσωτερική δομή του τουρκικού κράτους και από τις εσωτερικές πραγματικότητες της Τουρκίας. Αυτήν τη στιγμή υπάρχει ένα ανταγωνιστικό παιχνίδι μεταξύ ευρωκεντρικών, φιλελευθέρων, κοινωνίας των πολιτών από τη μια, και κρατοκεντρικών ή κεφαλοκεντρικών από την άλλη, οι οποίοι είναι μεν στην εξουσία, προσπαθούν δε να αποφύγουν την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας, όπως την θέλει η Ευρώπη, δηλαδή μέσα από τη διαδικασία του φιλελευθερισμού και του εκδημοκρατισμού. Την ευθύνη για την τουρκική πολιτική την έχει η μερίδα εκείνη του τουρκικού κατεστημένου η οποία επιδιώκει είτε να σαμποτάρει την ευρωπαϊκή πορεία άμεσα, είτε να την καθορίσει με τα δικά της κριτήρια. Γι' αυτό και αντιδρά στις εσωτερικές αλλαγές της Τουρκίας αλλά και σε οποιαδήποτε ομαλοποίηση που αφορά στην εξωτερική πολιτική, ιδιαίτερα σε ό,τι έχει να κάνει με την Κύπρο. Φαίνεται πως όλοι αυτοί που αντιδρούν συνθέτουν την ίδια ομάδα.

Μετά από αυτά τα γεγονότα μπορεί κανείς να υποθέσει ότι έχει διαφοροποιηθεί κάπως και η προτίμηση του κόσμου απέναντι στα κόμματα; Κάποια κόμματα δηλαδή έχουν κερδίσει εδαφος και κάποια άλλα έχουν χάσει;

Ναι, μπορούμε να πούμε ότι τα κόμματα της αντιπολίτευσης έχουν τώρα ενισχυθεί κατά πολύ. Από την άλλη, ιδιαίτερα χαμένο φαίνεται να είναι το κόμμα του γιου του Ντενκτάς, του Σερντάρ Ντενκτάς, του Δημοκρατικό Κόμμα. Αυτή η οργανική ταύτιση με τον τουρκικό στρατό το καλοκαίρι ενόχλησε πάρα πολύ.

Παρόλα αυτά ο Σερντάρ Ντενκτάς είχε στο παρελθόν κι αυτός πατριωτικές εκλάμψεις...

Ενώ ο Σερντάρ Ντενκτάς κινείτο ανάμεσα σ' έναν ιδιότυπο τουρκοκυπριακό εθνικισμό και σ' έναν τουρκισμό,

νομίζω πως τελευταία ο πατέρας του επιβλήθηκε και στον ίδιο και στο κόμμα του, για να κρατήσει ακριβώς αυτήν τη γραμμή, που δεν είναι τίποτε άλλο από την πλήρη ταύτιση με την Τουρκία.

Πώς διαμορφώνονται οι ισορροπίες στις δυνάμεις της αντιπολίτευσης, από πλευράς απήχησης μέσα στον κόσμο; Για παράδειγμα, οι θέσεις του Κινήματος της Πατριωτικής Ενότητας σε σχέση αυτές του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος...

Το πρώτο πράγμα που πρέπει να αναφέρουμε είναι ότι αυτές οι εκδηλώσεις έχουν ξεπεράσει τα κόμματα, η κοινωνία ξεπέρασε τα κόμματα. Δεύτερον, πρέπει να τονίσουμε ότι το κυρίαρχο σύνθημα στις εκδηλώσεις ήταν το: «Αυτή η χώρα είναι δική μας», σύνθημα που πρωτοακούστηκε όταν δημιουργήθηκε το Κόμμα της Νέας Κύπρου του κ. Ντουρντουράν (τόρα η συνέχεια του κόμματος αυτού είναι το Κίνημα της Πατριωτικής Ενότητας). Αν σκεφτεί κανείς ότι έχει επιβιώσει αυτό το σύνθημα σε αριστερούς διανοούμενους και ότι σήμερα το φώναξαν χιλιάδες φωνές, παρατηρεί μια μαζικοποίηση κάποιων θέσεων που έχουν τεθεί από αριστερά κόμματα. Όμως, όσον αφορά τη συνεργασία αριστερών, εδώ δε μπορεί κανείς να αναφέρει ευχάριστα νέα, γιατί επικρατεί ακόμα μια καχυποψία και μια αντιπαλότητα. Κι ενώ ενθάρρυνε η βούληση της κοινότητας τα κόμματα προς τη συνεργασία, οι προσωπικές και πολιτικές διαφορές, που έχουν εμπεδωθεί εδώ και τριάντα χρόνια, διατηρούνται και φαίνεται ότι προβάλλουν σοβαρά εμπόδια για ένα κοινό μέτωπο πολιτικής.

Είναι σαφές ότι αυτό το ριζοσπαστικό τουρκοκυπριακό κίνημα, όπως εκδηλώθηκε το καλοκαίρι, συνάντησε και τη συμπάθεια πολλών Ε/Κ. Όμως αυτή η

συμπάθεια δεν είναι ομοιογενής. Υπάρχουν Ε/Κ που θεώρησαν ότι έπρεπε να υποστηρίξουν τους Τ/Κ για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας. Υπάρχουν άλλοι που έμειναν αδρανείς, άλλοι - κυρίως από τον χώρο της Αριστεράς - έμειναν μεν έκθαρποι μπροστά στο γεγονός, λέγοντας «αυτοί είναι πιο ριζοσπάστες, πιο ηρωικοί, πιο αποφασιστικοί από εμάς κ.λπ.», αλλά δε βρήκαν τον τρόπο να αντιδράσουν. Υπάρχουν βέβαια και κάποια δημοσιεύματα στον ε/κ τύπο τα οποία αναλύουν τα τ/κ συνθήματα και λένε, όσον αφορά για παράδειγμα το σύνθημα «Αυτή η γη είναι δική μας»: τι εννοούν με αυτό το «μας», δική των Τ/Κ ή των Ε/Κ και των Ε/Κ, δηλαδή παλεύουν για μας, τι σημαίνει παλεύουν για τα δικαιώματα των Ε/Κ;

Αυτά τα τελευταία που ανέφερες δείχνουν πόσο η μια κοινότητα είναι ξεκομμένη από την άλλη, πόσο λείπει ο διάλογος μεταξύ των δύο πλευρών, ή πόσο οι αριστεροί των δύο κοινοτήτων δεν έχουν αποκτήσει μια πολιτική επικοινωνία, ώστε να ξέρουν τι σημαίνει η κάθε έννοια. Είναι πολύ λυπηρό το γεγονός ότι κάποιοι Ε/Κ προσπάθησαν να ερμηνεύσουν το συγκεκριμένο σύνθημα λέγοντας ότι ίσως οι Τ/Κ να εννοούν ότι θέλουν τη χώρα μόνο γι' αυτούς. Αυτό δείχνει ξεκάθαρα πως δε ξέρουν την εξέλιξη της κοινωνίας, δεν ξέρουν πώς γεννήθηκε καν αυτή η ιδέα. Γεννήθηκε με τη σύσταση του Νεοκυπριακού Κόμματος που είχε μια ολοκληρωμένη πρόταση για όλη την Κύπρο. Και ουσιαστικά είναι μια πρόταση για ένα νέο πατριωτισμό πέραν του εθνικισμού. Αυτήν τη στιγμή στην τ/κ αριστερά διαμορφώθηκε ο προοδευτικός λόγος, που εγώ ονομάζω μετα-εθνικό πατριωτισμό: ένας πατριωτισμός που νοιάζεται για τον κάθε πολίτη που ζει στην

Κύπρο. Αυτά είναι πάρα πολύ σημαντικά πράγματα και δίνουν για πρώτη φορά ίσως, με τόση σαφήνεια την ευκαιρία για ένα κοινό μέτωπο πολιτικής μεταξύ Ε/Κ και Τ/Κ.

Πάνω σε ποια βάση;

Στη βάση ότι η Κύπρος είναι πατρίδα όλων των ανθρώπων που ζουν εδώ. Αυτή η τοποθέτηση αν ερμηνευτεί πολιτικά σημαίνει ένα κράτος που θα στηρίζεται πάνω σε πολυπολιτισμικούς θεσμούς.

Αυτό όμως μπορεί να έχει συγκεκριμένες συνέπειες και να αποκρουσταλλωθεί όντως σ' ένα κοινό πρόγραμμα που θα απευθύνεται με κάποιο τρόπο και προς τα Ηνωμένα Έθνη, και το οποίο θα αποτελέσει μέρος των συνομιλιών. Πώς όμως μπορεί να αποτελέσει μέρος των συνομιλιών, για παράδειγμα του κ. Ντενκτάς και του κ. Κληρίδη, ένα τέτοιο πρόγραμμα;

Αν διαμορφωθεί ένα τέτοιο πρόγραμμα από την κοινωνία των πολιτών της Κύπρου, δηλ. από τους Ε/Κ και τους Τ/Κ, σε ένα μέτωπο κοινής πολιτικής, θα είναι πολύ σημαντικό βήμα γιατί η κοινωνία των πολιτών έχει ήδη μετατραπεί σε θεσμό στις διεθνείς σχέσεις. Και οι διεθνείς σχέσεις δεν ισχύουν μόνο από κράτος σε κράτος. Ζούμε σε μια εποχή στην οποία μετράει η πρωτοβουλία των πολιτών και η κοινωνία των πολιτών ως θεσμός διεθνούς πολιτικής.

Συνεπώς καταλήγεις σε μια συγκεκριμένη πρόταση. Προτείνεις ένα κοινό μέτωπο Ε/Κ και Τ/Κ, στη βάση της συνύπαρξης σε μια κοινή, πολυπολιτισμική και πολυμορφική πατρίδα. Αυτό το κίνημα, κατά τη γνώμη σου, πρέπει να είναι ένα κίνημα πολιτών πέραν από τα κόμματα;

Πρέπει να είναι ένα κίνημα της κοινωνίας των πολιτών, πέραν των κομμάτων και έξω

από τα κόμματα. Δηλαδή δε θα είναι μια συνεργασία των πολιτικών κομμάτων που θα καταλήξει σε ένα τέτοιο κίνημα, αλλά μια συνεργασία των πολιτών σε ένα κοινό μέτωπο της κοινής πολιτικής που θα προωθεί κάποιες συγκεκριμένες βασικές αρχές, οι οποίες

μπορούν να ικανοποιήσουν και τις δύο πλευρές.

Παρόλο που έχεις περιγράψει την πρόταση αυτού του κινήματος, πες μας ποιο συγκεκριμένα, τι μπορεί να περιλαμβάνει το πρόγραμμά του;

Το πρώτο είναι ότι η Κύπρος μετατρέπεται από μεγαλύτερος σε μια χώρα, σε μια χώρα όλων των Κυπρίων. Αν θέλεις να μιλήσουμε ιστορικά ή να μάθουμε αυτήν την ιστο-

ρία, οι περιπέτειες των Κυπρίων τον 20ό αιώνα ξεκινούν από την άρνηση συγκρότησης κράτους και την ταύτιση με τις Μητέρες Πατρίδες - και δε μιλώ μόνο για πολιτισμική ταύτιση αλλά και για πολιτική. Για πρώτη φορά σήμερα υπάρχει εδαφος για το κίνημα συγκρότησης κράτους στην Κύπρο. Αυτό είναι το νέο ιστορικό πλαίσιο. Δεύτερον, στην Κύπρο έχουμε να εναρμονίσουμε τα συλλογικά δικαιώματα των κοινοτήτων, όπως βέβαια και τα ατομικά δικαιώματα του κάθε πολίτη ξεχωριστά. Γι' αυτό μιλάμε για μια πολυπολιτισμική δημοκρατία που θα σεβεται την πολιτισμική ιδιαιτερότητα του κάθε πολίτη και ταυτόχρονα όμως, λόγω της ιστορίας μας, θα ξέρει να προστατεύει, τουλάχιστον στην αρχή, τα συλλογικά δικαιώματα των κοινοτήτων. Αυτή είναι μια συναινετική δημο-

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

Άσχετα με το πόσο υλοποιήσιμη είναι αυτή η πρόταση, διερωτώμαι αν υπάρχουν άλλες επιμέρους πολιτικές προτάσεις, πάνω στις οποίες αν εργαζόταν ένα ε/κ κίνημα θα αποτελούσαν μια εξ αντικειμένου βοήθεια προς το τ/κ κίνημα.

Νομίζω ότι οι Τ/Κ τον τελευταίο καιρό σ' ένα πράγμα ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητοι: στη στάση των Ε/Κ. Είναι μια οφελμιστική στάση προς τους Τ/Κ; Είναι μια αληθινή στάση που πηγάζει από την συμπατριωτική αλληλεγγύη; Γι' αυτό έχει τεράστια σημασία με ποιο τρόπο θα απλώσουν τα χέρια οι Ε/Κ αυτήν τη στιγμή προς την άλλη

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

κοινωνία των πολιτών το επιθυμεί. Θα υπάρξει δηλαδή, για πρώτη φορά έκφραση πολιτικής βούλησης για συγκρότηση κοινού κράτους.

Συνομιλίες:

Η ε/κ ηγεσία μπροστά στην ωμή πραγματικότητα

Ζήνωνα Ποφαΐδη

Η ιστορία επαναλαμβάνεται δύο φορές, την πρώτη φορά σαν τραγωδία και τη δεύτερη σαν φάρσα, έγραψε κάποτε ο κ. Κ. Μαρξ, που προφανώς δεν είχε υπόψη του την ιστορία του κυπριακού ζητήματος. Γιατί, φαίνεται, απαιτούνται πολύ μεγαλύτερες διανοητικές ικανότητες ακόμα και από εκείνες του Κ. Μαρξ για να είναι σε θέση κανείς να διαχωρίσει την τραγωδία από τη φάρσα.

Μετά την απόρριψη από τον Ρ. Ντενκτάς των «επάρτων», σύμφωνα με τη δική μας πλευρά, ιδεών Γκάλι, η οποία προχώρησε στον γνωστό «ενταφιασμό» τους, τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει προς το καλύτερο. Ύστερα από οκτώ χρόνια και ενώ αγωνιστήκαμε για να φέρουμε την τουρκική πλευρά στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, οι ιδέες Ντε Σότο, αν κρίνει κανείς από τις δημοσιογραφικές ανταποκρίσεις, μάλλον έχουν προχωρήσει προς την αντίθετη κατεύθυνση, αντανakλώντας το δυσμενέστερο για την ελληνική πλευρά ισοζύγιο δυνάμεων στην περιοχή.

Ο τέταρτος γύρος των διαπραγματεύσεων ξεκίνησε με την περιβόητη δήλωση του Γ.Γ. του ΟΗΕ, που πυροδότησε μια σειρά από αντιδράσεις και αντεγκλήσεις στην ελληνοκυπριακή πλευρά

που φέρουν στη μνήμη τις ανάλογες αντιδράσεις της εποχής των ιδεών Γκάλι. Τροφοδότησε, επίσης την πολεμική γνωστών εθνικιστικών κύκλων ενάντια στην κυβέρνηση Σημίτη για την πολιτική που ακολουθεί σε σχέση με το Κυπριακό και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Οι αντιδράσεις απέναντι στην εναρκτήρια δήλωση είναι υπερβολικές. Δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκην υποστήριξη λύσης συνομοσπονδίας και πολύ περισσότερο δεν συνιστά αναγνώριση της λεγόμενης ΤΔΒΚ ή αποαναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αν και χαρακτηρίζεται από αμφισημία – και ως εκ τούτου επιδέχεται διάφορες ερμηνείες, αποτελεί, ωστόσο, τοποθέτηση ετεροβαρή που αποσκοπεί στην προσέγγιση των τουρκικών θέσεων.

Παρόλη την αναφορά στο «ισότιμο καθεστώς» των δύο μερών η εναρκτήρια δήλωση εξακολουθεί να επιμένει σε «ενωμένο νησί». Η έννοια της πολιτικής ισότητας στην οποία από δεκαετίες επιμένουν οι τουρκοκύπριοι δεν εξυπονεί υποχρεωτικά συνομοσπονδιακό πλαίσιο λύσης. Η ισοτιμία των δύο συστατικών μερών ή κρατών είναι εξάλλου απόρροια των συμφωνιών κορυφής και της ίδιας της έννοιας της διζωνικής ομοσπονδίας, που έγινε αποδεκτή από την πλευρά μας πριν 23 ολόκληρα χρόνια. Όμως, η εναρκτήρια δήλωση νομιμοποιεί τον Ντενκτάς και την Τουρκία να επιμένουν σε απόλυτο και πλήρη διαμοιρασμό της εξουσίας που τον μεταφράζουν σε πλήρη αριθμητική εξίσωση στην ανάληψη αξιωματών. Η υιοθέτηση από τον ΟΗΕ, σύμφωνα με έγκυρες δημοσιογραφικές πληροφορίες, του τουρκικού αιτήματος για «εκ περιτροπής προεδρία» του νέου κράτους αποτελεί βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση και απεικονίζει γλαφυρά το δίλημμα που η ελληνοκυπριακή πλευρά καλείται ν' αντιμετωπίσει.

Ολάκερες γενιές ελληνοκυπρίων μεγάλωσαν με τη συνείδηση ότι αποτελούν σε αυτόν τον τόπο τη συντριπτική πλειοψηφία, η οποία, θεωρούσαν και θεωρούν φυσιολογικό, ότι πρέπει ν'αντανακλάται στη νομή της εξουσίας. Εξάλλου για σαράντα περίπου χρόνια η Κυπριακή Δημοκρατία είναι στην πράξη ένα ενιαίο και ομοιογενές ελληνοκυπριακό κράτος με διεθνή αναγνώριση και νομιμότητα, πράγμα που έχει δημιουργήσει στερεότυπα στα μυαλά των ανθρώπων. Μ' αυτή την έννοια ο πλήρης διαμοιρασμός της εξουσίας που ζητά η τουρκική πλευρά, με την υποστήριξη τώρα της γραμματείας του ΟΗΕ, δεν μπορεί εύκολα να γίνει αποδεκτός.

Ωστόσο το δίλημμα είναι πραγματικό. Το γεγονός ότι οι πραγματικότητες αυτές δεν έχουν γίνει πλατεία κατανοητές πρέπει πρωταρχικά να χρεωθεί στο σύνολο της πολιτικής ηγεσίας, που για χρόνια καλλιεργούσε συνθηματολογώντας ψευδαισθήσεις. Ο ίσος διαμοιρασμός της εξου-

Τουρκία και θα διευκολυνθεί στις περαιτέρω κινήσεις της.

Η κυπριακή πολιτική ηγεσία πρέπει επιτέλους να εγκαταλείψει τα σύνδρομα του παρελθόντος και τους μύθους που εξέθρεψε και τις ψευδαισθήσεις που την εκτρέφουν. Οφείλει τώρα να λάβει την απόφαση, όπως επιτάσσουν οι συνθήκες και ν' αντιμετωπίσει το δίλημμα αναλαμβάνοντας τις δικές της ευθύνες. Είτε οι συνομιλίες θα συνεχιστούν μέσα στα πλαίσια που προκύπτουν είτε θα διαιωνιστεί η σημερινή αβεβαιότητα με απρόβλεπτες συνέπειες και κόστος. Μπορεί, επίσης, να επιδιωχθεί η νομιμοποίηση του σημερινού διαχωρισμού με την ανάδειξη δύο πιο ανεξαρτήτων κρατών.

Το Εθνικό Συμβούλιο δεν είναι πα σε θέση (αν ήταν ποτέ) να λαμβάνει καθοριστικές αποφάσεις. Οι κατά καιρούς διατυπούμενες συναινετικές προσεγγίσεις του και ομόφωνες αποφάσεις δεν είναι τίποτε άλλο από μία επίφαση ενότητας, που λειτουργεί

έτσι ώστε να συσκοτίζονται οι πραγματικότητες και να αναβάλλονται οι αναγκαίες σκληρές αποφάσεις. Είναι πασιδηλό ότι αυτή η επίφαση ενότητας και η αχλύς που την περιβάλλει αρχίζει να διαλύεται. Τώρα θα αρχίσει πια ο γνώριμος καταγγελτικός λόγος και οι πατριωτικές κορώνες.

Τι όμως πρέπει να γίνει;

Σίγουρα δεν χρειαζόμαστε πανεθνικές διασκέψεις ούτε καν άλλα εθνικά συμβούλια, που είναι ανίκανα να παράγουν πολιτική και να λάβουν αποφάσεις.

Ο πρόεδρος πρέπει να συνεχίσει τις συνομιλίες με καθαρούς στόχους και δυνατότητα ευλυγισίας για να είναι σε θέση να κάνει τις απαιτούμενες κινήσεις τακτικής. Γιατί ενώ εμείς "ξεκαθαρίζουμε" δικούς μας λογαριασμούς, οι αντιδράσεις της άλλης πλευράς δεν είναι ακόμα γνωστές. Αν η επιλογή είναι η διακοπή των συνομιλιών, επιλογή την οποία το παρόν σημείωμα δεν προκρίνει, ο πρόεδρος

θα πρέπει να ξεκαθαρίσει τις επιπτώσεις και να εξηγήσει πού οδεύουμε. Όπως εξάλλου και η αντιπολίτευση.

Η δική μας πλευρά έχει ακόμα ερείσματα πάνω στα οποία μπορεί να στηριχτεί. Το ευρωπαϊκό κεκτημένο προσφέρει μια σειρά από επιχειρήματα τα οποία κανένας δεν μπορεί εύκολα να αντικρούσει. Ήδη ο αρμόδιος επίτροπος για τη διεύρυνση ξεκαθάρισε στον κύριο Ντε Σότο ότι καμιά λύση δεν μπορεί να συγκρουέται θεμελιωδώς με το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Αυτό προϋποθέτει φυσικά την προσκόλληση μας στη θεμελιακή βάση, ότι δηλαδή η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν τίθεται υπό την αίρεση της Τουρκίας ή ακόμα της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Και αυτή η βασική θέση θα πρέπει να τεθεί από τον πρόεδρο ως μη διαπραγματεύσιμη στο κατάλληλο κεφάλαιο.

Με την ευρωπαϊκή προοπτική η Κυπριακή Δημοκρατία έχει αποκτήσει ένα τουλάχιστον εν δυνάμει έρει-

σμα που δεν είχε στο παρελθόν. Οι αποφάσεις του Ελοίνκι, που δυστυχώς με τη γνωστή απερισκεψία επικρίθηκαν, προσφέρουν μια σημαντική ευκαιρία στον κυπριακό λαό. Και οι διεργασίες μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ για την επίλυση του κυπριακού δεν πρέπει ν' αντιμετωπίζονται ως ανεξάρτητη διαδικασία. Οφείλει κάποιος να συναρτά τη μια με την άλλη διαδικασία και να αναλογίζεται σε κάθε βήμα την αλληλεξάρτησή τους.

Προβάλλεται, επίσης, το επιχείρημα από μεγάλο τμήμα της αντιπολίτευσης ότι η ευρωπαϊκή προοπτική θα οδηγήσει ενδεχομένως στη διχοτόμηση. Τέτοια θεώρηση του ζητήματος στερείται λογικής βάσης γιατί θέτει ένα δίλημμα που στην πραγματικότητα δεν υφίσταται. Η Ε.Ε. προσφέρει ακριβώς τη δυνατότητα άρσης της διχοτόμησης και οπωσδήποτε ανάρσης των τουρκικών επιδιώξεων για συνομοσπονδία, αφού είναι πασιγνώστο ότι το νομικό και θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε. δεν επιτρέ-

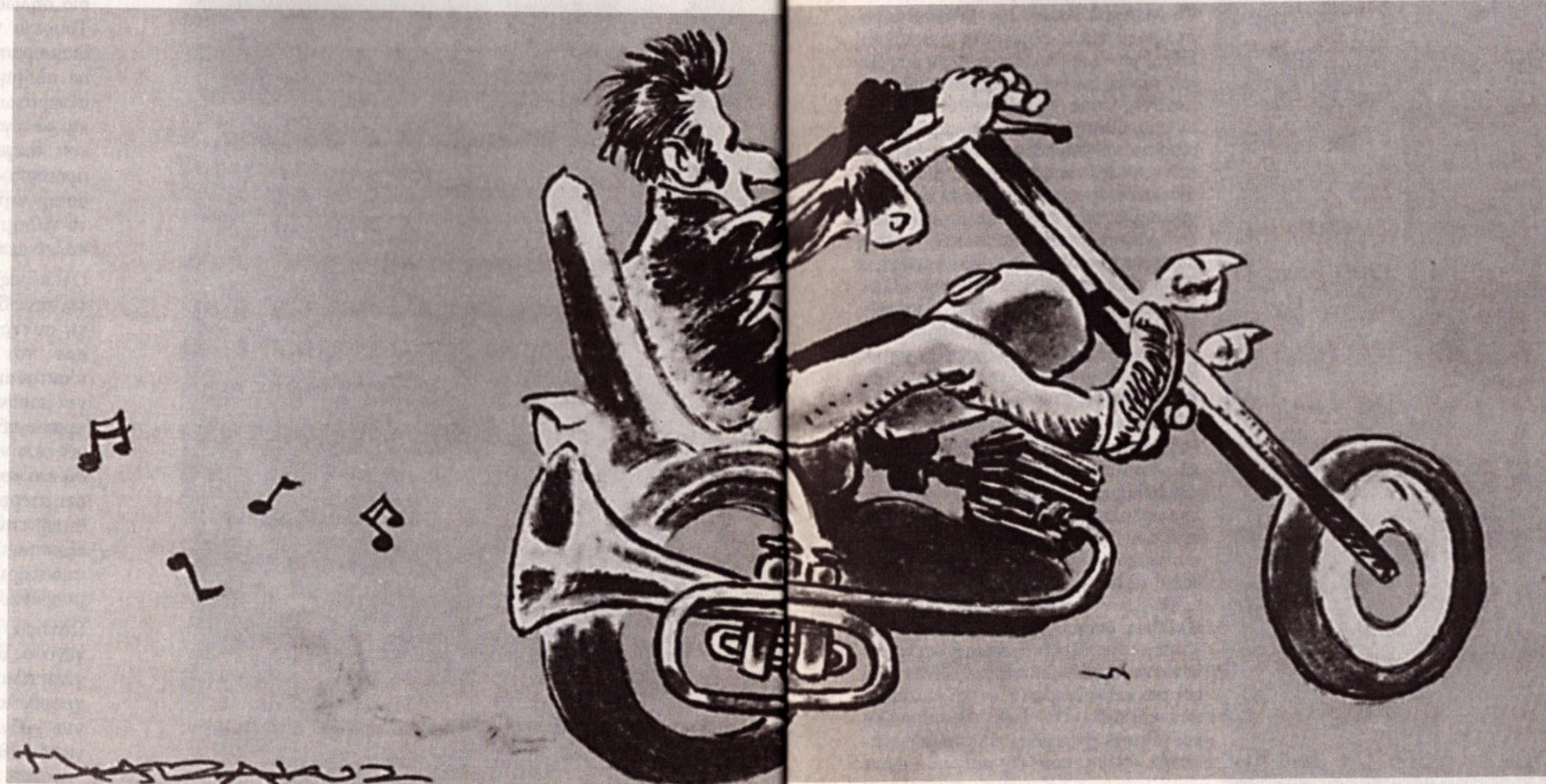
πει ενταξιακές διαπραγματεύσεις με συνομοσπονδίες κρατών. Επιπρόσθετα, όμως, το ερώτημα είναι εντελώς διαφορετικό. Αν δηλαδή, εγκαταλειφθεί η ευρωπαϊκή προοπτική, η προοπτική παγίωσης της διχοτόμησης καθίσταται άραγε λιγότερο υπαρκτή;

Για τρεις σχεδόν δεκαετίες υποβάλλονται από τον ΟΗΕ προσχέδια λύσης που κατά κανόνα θεωρούνται από την ε/κ πλευρά απαράδεκτα. Παρ' όλα αυτά η ε/κ πλευρά εξακολουθεί να θεωρεί τον ΟΗΕ ως την ασφαλέστερη οδό για την επίλυση του προβλήματος. Στο πρόσφατο παρελθόν, με την άτεγκτη στάση της η τουρκική πλευρά διευκόλυνε την κυπριακή πολιτική ηγεσία ώστε να μη βρίσκεται στη δύσκολη θέση ν' αναλάβει τις ευθύνες της και να πάρει μη δημοφιλείς αποφάσεις. Δεν είναι ακόμα γνωστό ποια θα είναι στη σημερινή φάση η στάση της τουρκικής πλευράς. Δεν είναι καν βέβαιο αν είναι διατεθειμένη να εισέλθει σε ουσιαστικές διαπραγματεύσεις. Οι οιοσδήποτε, λοιπόν, κινήσεις γίνονται δεν πρέπει να διευκολύνουν την τουρκική πολιτική απαλλάσσοντάς την από το κόστος που μπορεί να έχει να πληρώσει.

σίας συνοδεύεται, επίσης, από τη νομιμότητα της παρουσίας τουρκικών και ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στις δύο «περιφέρειες», πράγμα που μέσα στη σημερινή ψυχολογία της κοινής γνώμης καθιστά το δίλημμα ακόμα πιο βασανιστικό.

Σύμφωνα με βάσιμες πληροφορίες το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσισε «ν' απορρίψει» το άτυπο έγγραφο του ΟΗΕ για το συνταγματικό. Η ε/κ πλευρά μπορεί βέβαια να υποβάλει εναλλακτικές εισηγήσεις και να επιδιώξει κάποιες αλλαγές στο έγγραφο. Οι αλλαγές όμως που μπορούν να επιτευχθούν δεν μπορεί μέσα στις σημερινές συνθήκες να είναι δραματικές, δεδομένης της υποστήριξης που η διεθνής κοινότητα δίδει στις αρχές της ισοότητας.

Η αντίθεση της αντιπολίτευσης - που δεν είναι εντελώς άσχετη με την είσοδο στην προεκλογική περίοδο - και οι αναφορές σε διολίσθηση και «εκτροπή» [εκτροπή από τι (;) μπορεί κάποιος να διερωτηθεί] δεν αλλοιώνουν την πραγματικότητα. Ούτε το αίτημα για διακοπή των συνομιλιών αποτελεί εχέγγυο για καλύτερες μέρες, αφού είναι προφανές ότι σε μια τέτοια περίπτωση θα δικαιωθεί η

Διάλογος - Εκλογές

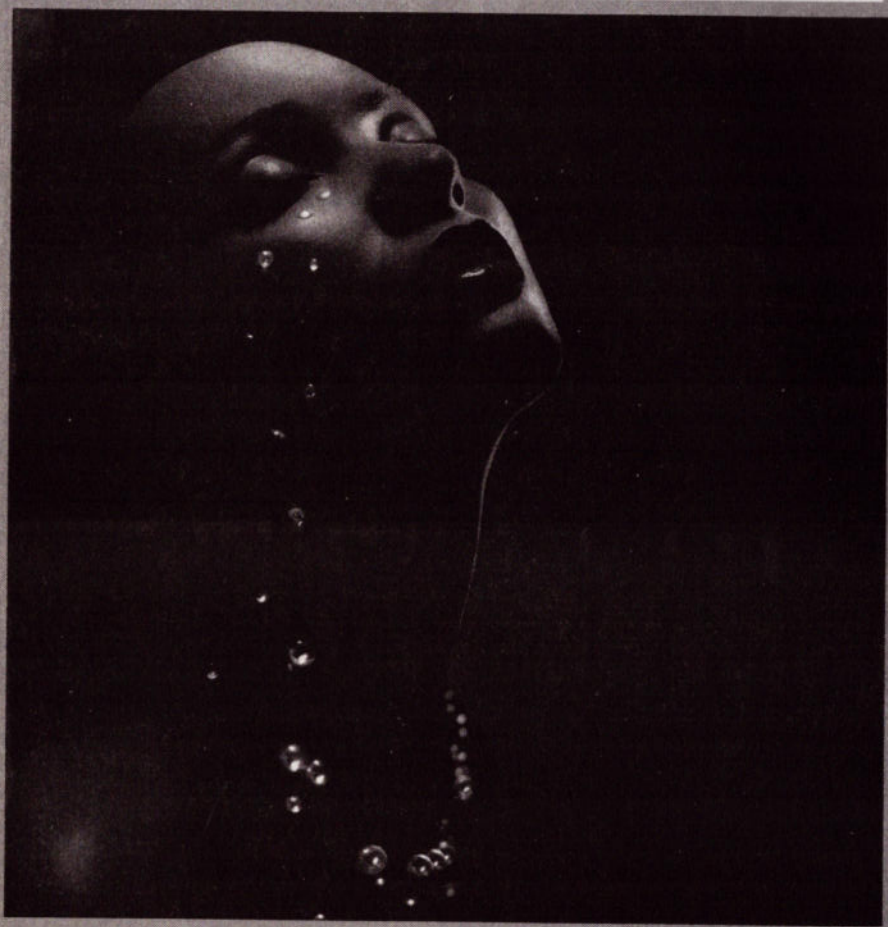
Ενώ οι κατ' ευθείαν αναφορές στις εκλογές, είναι σχεδόν απύσυχες από τον δημόσιο διάλογο, η παρουσία τους είναι αισθητή στο ύφος και το ήθος, και στα θέματα που επιλέγονται από τους πολιτικούς της «1ης γραμμής».

Το *Εξ υπαρχής* αποφάσισε να ανοίξει ένα διάλογο για τα εκλογικά θέματα και να προσπαθήσει στο μέτρο των δυνατοτήτων του, να τον κρατήσει σ' ένα σοβαρό επίπεδο.

Κάνουμε λοιπόν έκκληση σ' όλους όσους από σας επιθυμείτε να συνεισφέρετε σ' αυτήν την προσπάθεια να το πράξετε, δίνοντας μας κείμενα κατά προτίμηση των 500 ως 800 λέξεων (ή και μεγαλύτερα μετά από συνεννόηση μαζί μας).

Η φιλοδοξία μας βέβαια είναι να συγκεντρώσουμε τους επόμενους μήνες, προτάσεις και κριτικές νέες, που φιλοδοξούν να ανανεώσουν τον πολιτικό λόγο και την πολιτική πρακτική.

Κωστής Αχνιώτης

Οι κομματικοί μηχανισμοί, τα εκλογικά επιτελεία και οι πρωτοκλασάτοι υποψήφιοι βρίσκονται ήδη σε διάταξη μάχης για τη διεκδίκηση των 56 εδρών της Βουλής των Αντιπροσώπων της Κυπριακής Δημοκρατίας. Πολλοί έγκυροι παρατηρητές προβλέπουν ότι αυτές θα είναι οι τελευταίες βουλευτικές εκλογές της παρούσας Βουλής του υφιστάμενου κυπριακού κράτους της Κ.Δ. Και έτσι να είναι τα πράγματα, τα κόμματα και οι υποψήφιοι ενδιαφέρονται να μπουν με το δεξί στη νέα περίοδο της ιστορίας του κυπριακού κράτους για να μπορούν, και πριν και μετά, να διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο στις εξελίξεις. Έχουμε λοιπόν μπροστά μας μια κρίσιμη αντιπαράθεση που φυσιολογικά θα έχει στο επίκεντρο της διεξαγωγής του προεκλογικού αγώνα τη στάση των κομμάτων και των υποψηφίων απέναντι στη διαμορφωμένη πρόταση για λύση του κυπριακού. Τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και το προσωπικό προφίλ θα παραμείνουν αναπόφευκτα με χαμηλούς τόνους, στα δευτερεύοντα.

Το ερώτημα λοιπόν που τίθεται μπροστά μας είναι το εξής: αυτή η εκλογική μάχη, με τους όρους που περιγράψαμε πιο πάνω, θα δοθεί σύμφωνα με τους κανόνες μιας σύγχρονης πολιτικής αντιπαράθεσης, ή θα παραμείνει στα πλαίσια των παραδοσιακών τριτοκοσμικών ανταγωνισμών και θα διαγράψει μια εικόνα στασιμότητας και των αναχρονισμών που ζήσαμε μέχρι τώρα; Θα ξεπεράσουμε τις πελατειακές σχέσεις και τους απολίτικους φανατισμούς και θα βρεθούμε ενώπιον των μεγάλων πολιτικών ζητημάτων που απαιτούν λύση, ή θα επικρατήσει και πάλι ο τοπικισμός, ο τριτοκοσμικός δονκιχωτισμός και ο λαϊκισμός της τηλεόρασης, των συρματοπλεγμάτων και της σκανδαλογίας;

Οι μέχρι τώρα ενδείξεις δε δημιουργούν κλίμα αισιοδοξίας για όσους αναμένουν την αλλαγή εποχής και την εναρμόνιση της πολιτικής μας ζωής με τις απαιτήσεις του 21ου αιώνα. Όμως, και στο κυπριακό οι προβλέψεις ήταν απαισιόδοξες αλλά οι απαιτήσεις των καιρών επιβάλλουν ραγδαία στροφή προς τις εξελίξεις ουσιαστικής σημασίας. Ενώ λοιπόν φυσιολογικά αναμένουμε τον τόνο των εκλογών να τον δίνουν τα κομματικά «αλισβερίσια» και ο «λαϊκός πατριωτισμός» των κ.κ. Πιττοκοπίτη και Ματσάκη, δε μπορούμε να αποκλείσουμε, τώρα που το παιγνίδι έγινε

2001: βουλευτικές εκλογές Μια από τα ίδια, ή κάτι αλλάζει;

Αναμέτρηση υπό το βάρος της διαφανόμενης λύσης του κυπριακού

Λούη Ηγουμενίδη

«χοντρό» για επαγγελματίες με σκληρά νεύρα, να μείνουν στη μέση του δρόμου οι ερασιτέχνες και τα κόμματα να σκεφτούν σοβαρότερα την εκπροσώπησή τους στο κοινοβούλιο. Ο πολιτικός λόγος που απαιτείται από τις περιστάσεις δεν είναι εύκολο να αρθρωθεί από τους ρητορεύοντες στα οδοφράγματα και στις χωματερές.

Εκείνο πάντως που είναι βέβαιο είναι ότι τα κόμματα, μηδενός εξαιρουμένου, δε θα θυσιάσουν ούτε ένα δέκατο από τα εκλογικά τους ποσοστά για χάρη της αναβάθμισης της πολιτικής μας ζωής. Φαίνονται αποφασισμένα να υιοθετήσουν εκείνες τις τακτικές και στρατηγικές που θα τους εξασφαλίσουν το μάξιμουμ της εκλογικής δύναμης και «γαία πυρί μιχθήτω»... Αυτή η απαισιόδοξη διαπίστωση δεν είναι προϊόν πολιτικού σεκταρισμού, αλλά απλής γνώσης του πολιτικού λόγου που διατυπώνουν, και αυτές ακόμα τις κρίσιμες στιγμές για το κυπριακό, οι πολιτικοί μας ηγέτες. Δε νομίζω να διαφεύγει κανενός το γεγονός, ότι είχαμε στη Νέα Υόρκη μια απόλυτη σύμπτωση απορριπτισμού των ηγετών των κομμάτων της αντιπολίτευσης, με σαφές κίνητρο τη δημιουργία ενός μετώπου εξουσίας για να διαδεχθεί τον πρόεδρο Κληρίδη.

Πώς διαγράφεται όμως το προεκλογικό σκηνικό για κάθε κόμμα και ποιες διεργασίες άρχισαν να γίνονται στα κόμματα και στον περίγυρό τους για διαμόρφωση εκλογικής τακτικής και καταρτισμό των λιστών των υποψηφίων;

Θα προσπαθήσω πιο κάτω να φωτογραφήσω αυτά τα σκηνικά για να πάρουμε μια πρώτη γεύση αυτών που έπονται.

ΔΗ.ΣΥ.

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός και η ανώτατη ηγεσία του αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα διλήμματα και τους πιο πολλούς πονοκεφάλους σε σχέση μ' αυτές τις επερχόμενες βουλευ-

τικές εκλογές. Ποια είναι αυτά τα διλήμματα και ποιοι οι πονοκέφαλοι που βασανίζουν τον κ. Αναστασιάδη και τους συναυτού; Θα καταγράψω πρώτα τα διλήμματα και στη συνέχεια

θα αναφέρω τους πονοκεφάλους, χωρίς βέβαια να εκφράσω άποψη για το πώς θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν ή να ξεπεραστούν.

Το πρώτο και βασικότερο δίλημμα είναι το κατά πόσο ο ΔΗ.ΣΥ. θα δώσει την εκλογική μάχη με την πολιτική Κληρίδη στο κυπριακό, ή θα φορέσει και πάλι τον μανδύα του εθνικισμού και του απορριπτισμού, όπως απαιτούν «οι λοχαγοί» της ακροδεξιάς που φαίνεται να ελέγχουν μεγάλο μέρος της βάσης του κόμματος. Θα έχουμε δηλαδή προεκλογικές συγκεντρώσεις και τηλεοπτικές εμφανίσεις του ΔΗ.ΣΥ. όπου κ. Αναστασιάδης, ο κ. Π. Δημητρίου και τινες άλλοι θα υπερασπίζονται την απόφαση Κληρίδη να παραμείνει στη διαδικασία των συνομιλιών, και κάποιες άλλες όπου οι κ.κ. Προδρόμου, Συλλούρης, Ρότσας και τινες άλλοι θα κατηγορούν την κυβέρνηση Σημίτη και θα ανταγωνίζονται σε απορριπτισμό τον κ. Κυπριανού;

Ένα άλλο δίλημμα του ΔΗ.ΣΥ. είναι η στάση που θα τηρήσει απέναντι στα μικρά κόμματα του περίγυρού του και στους συμμάχους της κυβέρνησης Κληρίδη. Θα ακολουθήσει πολιτική εξουθένωσης των μικρών ή θα ενθαρρύνει την παρουσία τους στο κοινοβούλιο, αξιολογώντας ως προτιμητέον τον πολιτικό πλουραλισμό σε θέσεις αρχής επί των μεγάλων εθνικών και κοινωνικών ζητημάτων; Ένα τρίτο δίλημμα του Συναγερμού θα είναι η προσαρμογή της στρατηγικής του ή όχι στις ανάγκες παραμονής του στην εξουσία και κατά την μετα - Κληρίδη εποχή. Θα κάνει ανοίγματα, όπως ζητούν πολλοί από την ηγεσία του, ή θα επιστρέψει στον απομονωτισμό, που φανατίζει και συγκρατεί τους οπαδούς του με κίνδυνο να βρεθεί εκτός νυμφώνος;

Πονοκεφάλους στον ΔΗ.ΣΥ. προκαλούν αρκετοί από τους υπουργούς του, οι οποίοι θα ήθελαν να επιστρέψουν στα βουλευτικά έδρανα, αφού η σημερινή θητεία τους φαίνεται ότι έχει ημερομηνία λήξεως. Αυτή όμως η επιστροφή των πρωτοκλασάτων αφενός πονοκεφαλιάζει τον πρόεδρο του κόμματος, ο οποίος ακούει την καρέκλα του να τρίζει, και αφεντέρου, ενοχλεί τους νεαρούς δελφίνους, οι οποίοι πίστεψαν ότι μ' αυτές τις εκλογές θα παγιώσουν τη θέση τους στο κομματικό και πολιτικό προσκήνιο.

Πολλούς πονοκεφάλους επίσης, προκαλούν στον ΔΗ.ΣΥ. οι αντιπαράθεσεις τοπικών παραγόντων, οι αναμειγνύσεις στελεχών και του περίγυρού τους στα σκάνδαλα, καθώς και όλοι εκείνοι που έμειναν χωρίς ρουσφετολογική ικανοποίηση κατά την περίοδο της εξουσίας του ΔΗ.ΣΥ. Κατά την προεκλογική περίοδο η ηγεσία του κόμματος θα προσπαθήσει να εξουδετερώσει, πάση

θυσία, τα δίλημματα και τους πονοκεφάλους με ξεχωριστό άγχος τον ανταγωνισμό με το ΑΚΕΛ για την πρωτιά.

Οι οικωνοί ως προς το ΔΗ.ΣΥ. δεν είναι άριστοι, ούτε για το ίδιο το κόμμα, αλλά ούτε για την πολιτική ζωή του τόπου. Είναι φανερό ότι οι μηχανισμοί του κόμματος θα θέσουν σε λειτουργία όλα τα μέσα για να δοθεί επιτυχώς η εκλογική μάχη, γεγονός που δεν αφήνει κανένα περιθώριο ανανέωσης του εκλογικού σκηνικού και αναβάθμισης της πολιτικής μας ζωής. Τα ταξίματα, τα ρουσφέτια, η δημαγωγία και ο λαϊκισμός θα έχουν και πάλι την τιμητική τους μέσα στη δίνη της σκληρής εκλογικής μάχης και της φιλοδοξίας για την πρωτιά. Από το πρώτο λοιπόν μεγάλο κόμμα δεν αναμένουμε πολλά σε σχέση με την αλλαγή του πολιτικού τοπίου.

ΑΚΕΛ

Ανάλογα δίλημματα και εξίσου πολλούς πονοκεφάλους έχει να αντιμετωπίσει και το ΑΚΕΛ μπροστά στις βουλευτικές εκλογές του 2001, παρόλο που, παραμένοντας για δεύτερη πενταετία εκτός εξουσίας, δεν υφίσταται τη φθορά της και έχει την ευχέρεια σε πολλές περιπτώσεις να αντιπολιτεύεται την κυβέρνηση και τον ΔΗ.ΣΥ. που τη στηρίζει, χωρίς να υποχρεώνεται να δίνει λύση στα προβλήματα του λαού. Εκ πρώτης όψεως λοιπόν, φαίνεται να έχει εξασφαλισμένη την πρωτιά το ΑΚΕΛ, αλλά αυτό το γεγονός, εκτός από το γόητρο που του εξασφαλίζει, δελφίνει τα μεγάλα προβλήματα του κόμματος, αλλά κυρίως του λαού.

Το πρώτο μεγάλο δίλημμα του ΑΚΕΛ είναι το κατά πόσο θα υιοθετήσει πλήρως πολιτική απορριπτισμού στο κυπριακό για ν' αφήσει ανοικτές τις πόρτες συνεργασίας με το ΚΙ.ΣΟΣ., ή αν θα συναισθανθεί τις ευθύνες του απέναντι στον κόσμο της Αριστεράς που αγωνίστηκε ανέκαθεν ενάντια στον εθνικισμό. Το δεύτερο δίλημμα του ΑΚΕΛ αφορά στην τακτική που θα ακολουθήσει απέναντι στον λεγόμενο ενδιάμεσο χώρο αφενός, και στον πρόεδρο Κληρίδη και τον ΔΗ.ΣΥ. αφεντέρου. Είναι γνωστό ότι το ΑΚΕΛ δεν επιθυμεί πονοκεφάλους και ανταγωνισμούς από τον χώρο του Κέντρου και της Κεντροαριστεράς. Όμως είναι γνωστό ότι θα κάνει και οτιδήποτε για να μην αφήσει τον ΔΗ.ΣΥ. για τρίτη πενταετία στην εξουσία. Μέχρι στιγμής φαίνεται ότι βαραίνει η αντιπαράθεση προς τον ΔΗ.ΣΥ. γι' αυτό και αποφάσισε την ανασύλωση του ΔΗ.ΚΟ.,

καλλιεργώντας τον ψιθύρο ότι θα στηρίξει υποψηφιότητα Τάσσου Παπαδόπουλου στις προεδρικές εκλογές. Ένα τρίτο δίλημμα του ΑΚΕΛ αφορά στην πολιτική της επαναπροσέγγισης, την οποία φαίνεται να ξεχνά κάθε φορά που θέλει να αντιπολιτευτεί τις επιλογές της κυβέρνησης Κληρίδη. Δίλημματα το ΑΚΕΛ έχει και με τα ψηφοδέλτια γιατί στην προσπάθειά του να προσελκύσει «εξωκομματικές προσωπικότητες» δημιούργησε υποχρεώσεις προς άτομα ήκιστα ελκυστικά προς τους ψηφοφόρους του και δυσaráστησε πρωτοκλασάτα κομματικά του στελέχη.

Πονοκεφάλους για το ΑΚΕΛ εξακολουθεί να δημιουργεί η απουσία εργατικής και κοινωνικής πολιτικής από τις μαζικές του οργανώσεις, η διεθνής απομόνωση των αδελφών κομμάτων μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού, καθώς και η διολίσθηση πολλών στελεχών του σε δραστηριότητες και τρόπους ζωής που δημιουργούν σκεπτικισμό στην εργατική τάξη που θέλει να εκπροσωπή το ΑΚΕΛ.

Όλα αυτά τα δίλημματα και οι πονοκεφάλοι ελάχιστα, δυστυχώς, περιθώρια αφήνουν για να πρωταγωνιστήσει το ΑΚΕΛ σ' ένα σοβαρό και σωστό πολιτικό διάλογο προεκλογικά και μετεκλογικά. Προβλέπω ότι θα μας προσφέρει μια από τα ίδια μαζί με τους πανηγυρισμούς για τη «νίκη των εργαζομένων εις βάρος της δεξιάς και της κεφαλαιοκρατίας».

ΔΗ.ΚΟ.

Το ΔΗ.ΚΟ. των κ.κ. Κυπριανού, Παπαδόπουλου και Σία φαίνεται ότι και τούτη τη φορά θα είναι ο καταλύτης και του συσχετισμού των δυνάμεων, αλλά και της καθήλωσης της πολιτικής μας ζωής στο τριτοκοσμικό της παρελθόν.

Το ΔΗ.ΚΟ. έχει πολλούς πονοκεφάλους χωρίς καθόλου δίλημματα, γιατί οι επιλογές στρατηγικής και τακτικής του έχουν γίνει ήδη από τον απερχόμενο αλλά και από τον επερχόμενο ηγέτη του κόμματος.

Ο μεγάλος πονοκέφαλος του ΔΗ.ΚΟ. ήταν και παραμένει η προσπάθειά του να κρατηθεί στην τρίτη θέση, μετά τα δύο παραδοσιακά μεγάλα κόμματα, ΔΗ.ΣΥ. και ΑΚΕΛ. Αυτό το πρόβλημα φαίνεται να το ξεπερνά μετά την αναμενόμενη ανάδειξη του Τ. Παπαδόπουλου στην ηγεσία του, αφού ήδη, και με τις ευλογίες της ηγεσίας του ΑΚΕΛ,

έχει ανοίξει η όρεξη των απανταχού ΔΗΚΟϊκών για μια νέα περίοδο εξουσίας και παχιών αγελάδων.

Βέβαια πονοκεφάλους στο ΔΗ.ΚΟ. δημιουργούν και οι κατά καιρούς αποσχισθέντες, όπως και τα κόμματα ΑΔΗΚ και ΚΕΑ. Μεγαλύτερος όμως πονοκέφαλος για το κόμμα των κ.κ. Κυπριανού και Παπαδόπουλου είναι ο συννοστισιμός πολλών κομμάτων στα δώματα του πολιτικού απορριπτισμού και του ακραίου εθνικισμού. Το ΚΙ.ΣΟΣ., οι ΝΕ.Ο., ως ένα βαθμό και το ΑΚΕΛ αμφισβητούν από το ΔΗ.ΚΟ. την πρωτοκαθεδρία στις πολιτικές απόρριψης κάθε ρεαλιστικής πολιτικής που μπορεί να οδηγήσει στη λύση του κυπριακού. Τέλος πονοκέφαλο για το ΔΗ.ΚΟ., εκτός από ορισμένα στελέχη του, όπως οι κ.κ. Πιττοκοπίτης και Ματσάκης, δημιουργεί και η έλλειψη σημαντικών και αξιόπιστων στελεχών για μια πολιτική που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του 21ού αιώνα. Γι' αυτό και δε φαίνεται να ξεπερνά τα χαμηλότερα ποσοστά της ιστορίας του σ' αυτές τις εκλογές.

ΚΙ.ΣΟΣ.

Το μεγάλο άλμα στην πολιτική μας ζωή, που είχαν εξαγγείλει ο Β. Λυσσαρίδης και οι συνεργάτες του, έμεινε οριστικά σε μετέωρο βήμα του πελαγού. Δεν έγιναν οι τομές και οι ανασυνθέσεις που ανέμενε κανένας με την εμφάνιση ενός πλουραλιστικού σοσιαλιστικού κινήματος γιατί κάτι τέτοιο δεν έγινε ποτέ. Το ΚΙ.ΣΟΣ. παραμένει καθηλωμένο στην πολιτική και εκλογική επιρροή του Σ.Κ. ΕΔΕΚ έχοντας ταυτόχρονα προσθέσει στους πονοκεφάλους του τη δυσάρεσκεια αρκετών στελεχών της πρώην ΕΔΕΚ που έμειναν εκτός νυμφώνος και την αυξηθείσα δυσπιστία των κομμάτων και των κινήσεων του χώρου μετά το φιάσκο των προσπαθειών ενοποίησης.

Το μεγάλο δίλημμα του ΚΙ.ΣΟΣ. είναι αν θα απευθυνθεί προς το εκλογικό σώμα επικαλούμενο τα σύνδρομα του παρελθόντος για να αναμοχλεύσει τον φανατισμό των ψηφοφόρων του, ή αν θα τολμήσει να αρθρώσει ένα σύγχρονο πολιτικό λόγο, όπως έκανε ο Κ. Σημίτης διαδεχόμενος τον Ανδρέα Παπανδρέου. Αυτό το εγχείρημα φαίνεται σχεδόν αδύνατο για το ΚΙ.ΣΟΣ. που κληρονόμησε το σύνδρομο του απορριπτικού εθνικισμού του Σ.Κ. ΕΔΕΚ.

Προβλήματα θα έχει και το ΚΙ.ΣΟΣ. και κατά στον καταρτισμό των ψηφο-

δελτίων του, αλλά κυρίως από τη μάχη που θα δοθεί μεταξύ των υποψηφίων για την κατάληψη των λίγων εδρών που του αναλογούν. Η έδρα, για παράδειγμα, της Λεμεσού θα είναι το αντικείμενο της συντροφικής άμιλλας μεταξύ των κ.κ. Σιζόπουλου και Θεοδώρου, ή θα μετατραπεί σε αρένα μονομάχων μέχρι τελικής πτώσεως;

Εκείνο που είναι βέβαιο είναι πως ούτε το ΚΙ.ΣΟΣ. είναι ακόμα έτοιμο για να συμβάλει στην αλλαγή του πολιτικού σκηνικού προς τον εκσυγχρονισμό και τις απαιτήσεις των καιρών, όπως διαμορφώνονται στον σύγχρονο κόσμο.

Ε.ΔΗ.

Οι Ε.ΔΗ. είναι το μεγάλο ερωτηματικό των επερχόμενων βουλευτικών εκλογών. Η πολιτική τους παρουσία κατά τη διαρρέυσαντα χρόνο, από τις προηγούμενες εκλογές, υπήρξε δυσανάλογη προς το μέγεθος του κόμματος και γενικά εκτιμάται για τη σοβαρότητα, τη συνέπεια, την ορθότητα και την ειλικρίνειά της. Η συμμετοχή των ηγετικών τους στελεχών στην κυβέρνηση Κληρίδη προσέδωσε κύρος στους Ε.ΔΗ. και κυρίως τους έδωσε την ευκαιρία να αποδείξουν ότι έχουν πολιτική και οι ιδέες τους εφαρμόζονται προς σύγχρονα ευρωπαϊκά ρεύματα. Οι ικανότητες των στελεχών τους είναι αδιαμφισβήτητες και το κύρος του προέδρου Βασιλείου διεθνώς, σχεδόν δυσανάλογα μεγάλο προς τη μικρή μας Κύπρο.

Όμως η κομματική οργάνωση, οι παραδοσιακές πελατειακές σχέσεις των ψηφοφόρων με τα κόμματα του κατεστημένου, οι μηχανισμοί και η νοοτροπία των Ε.ΔΗ. που ερμηνεύεται από τις μάζες σαν ελιτίστικη, δημιουργούν ελάχιστες πιθανότητες για εκλογική τους επιτυχία. Κυρίως όμως η άρνησή τους να μπουν στο παιγνίδι του χυδαίου ανταγωνισμού για εξασφάλιση ψηφοφόρων, τους καταδικάζει να ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες μιας μεγάλης εκλογικής επιτυχίας.

Παρόλα αυτά όμως οι Ε.ΔΗ. είναι το μόνο κόμμα που συμβάλλει στην αλλαγή του πολιτικού κλίματος, στον εκσυγχρονισμό της πολιτικής μας ζωής και στον εξευρωπαϊσμό των πολιτικών αντιπαραθέσεων. Χωρίς συνθήματα και φωνασκίες, χωρίς υπερβολές και πατριωτισμούς της δεκάρας, οι Ε.ΔΗ. επιμένουν στη σοβαρότητα μέσα σ' ένα τοπίο νεκρό πολιτικά και φθαρμένο ηθικά.

ΝΕ.Ο.

Η άνοδος του νεοφασισμού στην Ευρώπη είχε τα αντίστοιχα φαινόμενά της και στη δική μας πολιτική ζωή. Με τον μανδύα του υπερπατριώτη και τιμητή της πολιτικής και κοινωνικής μας ζωής οι ΝΕ.Ο. διεκδικούν σήμερα, χωρίς να διστάζουν να υιοθετούν και όλες τις μεθόδους του παλαιοκομματισμού, ένα σημαντικό ποσοστό του εκλογικού σώματος, που πιθανόν να τους εξασφαλίσει εκπροσώπηση στο κοινοβούλιο.

Ενώ λοιπόν, φαινομενικά, είναι εισηγητές μιας νέας νοοτροπίας στην πολιτική μας ζωή, συνιστούν τη μεγαλύτερη απειλή εναντίον κάθε σύγχρονης ιδέας δημοκρατίας και σοσιαλισμού. Ο ακραίος εθνικισμός τους που προκαλεί τα «πατριωτικά αισθήματα» πολλών οπαδών του ΔΗΣΥ, του ΔΗΚΟ, του ΚΙΣΟΣ κ.α. μπορεί να στερήσει ψηφοφόρους από τα δεξιά κυρίως κόμματα, ενισχύοντας την πτέρυγα του απορριπτισμού στα έδρανα του κοινοβουλίου μας.

Θα έχουν βέβαια να αντιμετωπίσουν τον πόλεμο των κατεστημένων κομμάτων, μιας και απειλούν ψηφοφόρους τους, όπως θα υποχρεωθούν να δώσουν και κάποιες απαντήσεις για την ανιδιοτέλεια του ηγέτη τους, ο οποίος μέχρι πρόσφατα εμφανιζόταν ως υπέρμαχος της ανιδιοτέλειας ενώ αναμειγνύεται σε εταιρίες και εμπόρια, σε περιόδους δύσκολες για τον τόπο και την οικονομία του.

Οι ΝΕ.Ο. παραμένουν το μέγα ερωτηματικό των επερχόμενων εκλογών. Ή του ύψους ή του βάθους θα είναι το εκλογικό τους αποτέλεσμα.

Οικολόγοι

Στο στρατόπεδο των πρασίνων εμφανίζεται το πιο περίεργο φαινόμενο πολιτικής παραδοξότητας, σε σχέση με το τι συμβαίνει στην Ευρώπη και αλλού. Το οικολογικό κίνημα της Κύπρου, που θα διεκδικήσει εκλογή στο κοινοβούλιο δεν έχει καμία σχέση με τα παραδοσιακά κινήματα των πρασίνων και της νέας Αριστεράς της Ευρώπης.

Οι δικοί μας πράσινοι υιοθετούν τον ακραίο εθνικισμό των ΝΕ.Ο. και είναι φανερό ότι τις περιβαλλοντικές τους ευαισθησίες τις χρησιμοποιούν σαν προκάλυμμα των συντηρητικών και εθνοκεντρικών τους απόψεων. Ο αντιτουρκισμός και το πάθος τους ενάντια στην επαναπροσέγγιση είναι χαρακτηριστικό του ξύλινου πολιτικού τους λόγου.

Οι πιθανότητες εκλογικής τους επιτυχίας είναι, νομίζω, ελάχιστες γιατί ο χώρος που διεκδικούν καλύπτεται πλήρως από τους ΝΕ.Ο., το ΔΗ.ΚΟ., το ΚΙ.ΣΟΣ. και την ακροδεξιά του ΔΗ.ΣΥ.

ΑΔΗΚ

Το κόμμα του κ. Μιχαηλίδη, αν τελικά διεκδικήσει έδρες στη Βουλή, θα

γνωρίσει την πικρή γεύση μεγάλης ήττας. Τίποτε καινούργιο δε φέρνει στο πολιτικό μας προσκήνιο, ενώ αντίθετα η ηγεσία του είναι από τα χαρακτηριστικότερα δείγματα πελατειακών σχέσεων στην πολιτική που ανέδειξε η Κύπρος. Με ή χωρίς σκάνδαλα, νομίζω ότι έκλεισε ο κύκλος της πολιτικής καριέρας του προέδρου του ΑΔΗΚ. Άλλωστε ο κ. Κυπριανού караδοκεί να πάρει την εκδίκησή του και είναι γνωστό ότι δεν είναι εύκολο να χάσει σε τέτοιες περιπτώσεις.

ΚΕΑ

Κι αυτή η προσπάθεια είναι ένα δείγμα επιδίωξης κομματικής χειραφέτησης που κατά τη γνώμη μου, θα παραμείνει μετέωρο. Καμιά πιθανότητα εξασφάλισης εκλογικής βάσης δεν έχει και ίσως μερικά ηγετικά του στελέχη αναζητήσουν στέγη σε άλλα ψηφοδελτία.

Κίνηση & Εκουγχρονιστές

Η κίνηση του κ. Χρυσοστομίδα και το Στυλιανίδη υποθέτω ότι δεν θα διεκδικήσουν απότομη κάθοδο στις εκλογές. Μια επιδίωξη συνεργασίας ίσως τους γλυτώσει από την πολιτική εξαφάνιση.

Το Αμπελουργικό και οι Πολιτικές Χωματερές

Μίκη Σιανή

Το πρόβλημα διάθεσης των κυπριακών σταφυλιών και ειδικά των οινοποιησιμων ποικιλιών είναι υπαρκτό.

Εν όψει της Ευρωπαϊκής προοπτικής η αντιμετώπισή του γίνεται πιο επείγουσα, αφού στην Ε.Ε. οι επιδοτήσεις τιμών θα καταργηθούν και οι επιχορηγήσεις οινοποιησιμων σταφυλιών ειδικά, αφού μόνο η υπερπαραγωγή επιτραπέζιων επιδοτείται (με το 70% της αξίας όσων καταλήγουν στις χωματερές).

Οι χωματερές μπορεί βέβαια να ανταποκρίνονται στη λογική της αγοράς αλλά δεν θα πρέπει να αποτελούν παρά την έσχατη των λύσεων. Ιδιαίτερα για τους ίδιους τους παραγωγούς.

Εντούτοις, έγινε γνωστό ότι στην

τελευταία συνάντηση των αμπελουργών με τον Προεδρεύοντα της Δημοκρατίας αμπελουργοί παρακαλούσαν να ανοίξουν και πάλι οι χωματερές.

Είναι, επίσης, γνωστό ότι μόλις κυκλοφόρησαν οι φήμες για αποζημίωση του 95% αντί του 90% της αξίας που είχε εγκρίνει η Κυβέρνηση, πολλοί αμπελουργοί αρνούσαν να παραδώσουν σταφύλια στις οινοβιομηχανίες εν αναμονή... των χωματερών.

Ενώ, λοιπόν, λαϊκιστές πολιτικοί οδηγούσαν τους παραγωγούς στο προεδρικό καταγγέλλοντας τις χωματερές, οι ίδιοι - απ' όλο σχεδόν το κομματικό φάσμα - δημιουργούσαν κίνητρα για τη λύση των χωματερών.

Οι μεγάλες οινοβιομηχανίες επίσης στάθηκαν «στο πλευρό των αμπελουργών»,

αφού μέσω της κρίσης των χωματερών έριχναν, τελικά, το κόστος παραλαβής μέσω της ενισχυμένης κρατικής επιδότησης.

Συμπέρασμα: Στις χωματερές δεν είναι τα σταφύλια που πρέπει να οδηγούνται αλλά οι χρεοκοπημένες πολιτικές.

Η κυβέρνηση έχει χρέος να προωθήσει με ταχύτερους ρυθμούς το μακρόπνοο σχέδιο για το Αμπελουργικό, ώστε να δημιουργηθούν κίνητρα ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας αντί των κινήτρων στασιμότητας και υπερπαραγωγής λαϊκισμού.

Με λιγότερους δε «προστάτες» οι πολίτες θα γίνουν σίγουρα πιο υπεύθυνοι και πιο παραγωγικοί και για τους ίδιους και για τον τόπο.

Ζεστό Φθινόπωρο στην Πράγα

S26* - 4η Παγκόσμια Ημέρα Δράσης

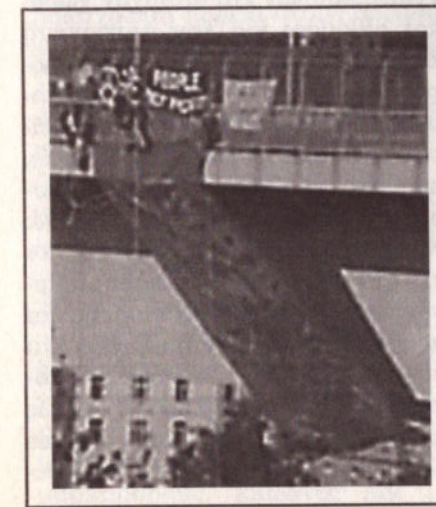
Ανθούλας Παπαδοπούλου

Όταν θα διαβάσετε αυτές τις γραμμές, θα έχει ήδη πραγματοποιηθεί η 55η ετήσια σύνοδος κορυφής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας (ΠΤ) στην Πράγα. Συγκεκριμένα, η συνάντηση έγινε το τριήμερο 26-28 του Σεπτεμβρίου. Στη συνάντηση αναμενόταν να πάρουν μέρος κάπου 20.000 εκπρόσωποι του παγκόσμιου κεφαλαίου (τραπεζίτες, οικονομολόγοι, χρηματιστές, επενδυτές και άλλοι). Αυτή η σύναξη της παγκόσμιας οικονομικής ελίτ, η πρώτη του είδους της στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, προβλεπόταν ως "εξαιρετικά σημαντική", ιδιαίτερα μετά την αποτυχία των προηγούμενων συναντήσεων το Νοέμβριο του 1999 στο Σιάτλ και τον περασμένο Μάιο στην Ουάσιγκτον.

Πανάκεια η παγκοσμιοποίηση!!

Στόχος της διάσκεψης ήταν η διαμόρφωση και προώθηση ενός προγράμματος περαιτέρω ή και πλήρους φιλελευθεροποίησης της παγκόσμιας οικονομίας με τον καθορισμό νέων προτεραιοτήτων για δανειοδοτήσεις και νέων προϋποθέσεων για διαρθρωτικές ρυθμίσεις. Με αυτά τα δεδομένα, η παγκοσμιοποίηση θεωρείται και παρουσιάζεται ως το μοναδικό εργαλείο για λύση των παγκόσμιων προβλημάτων.

Η πραγματικότητα, όμως, είναι εκ διαμέτρου αντίθετη. Όπως έχει αναλύσει επανειλημμένα και ο Σταύρος Τομπάζος στο *Εξ υπαρχής*, η παγκοσμιοποίηση - όπως διαμορφώνεται και προσδιορίζεται από τις πλούσιες χώρες, τις πολυεθνικές εταιρείες και τους διεθνείς οργανισμούς και φορείς όπως το ΔΝΤ και την ΠΤ - έχει επιφέρει πάμπολλα δεινά. Η άρση κοινωνι-

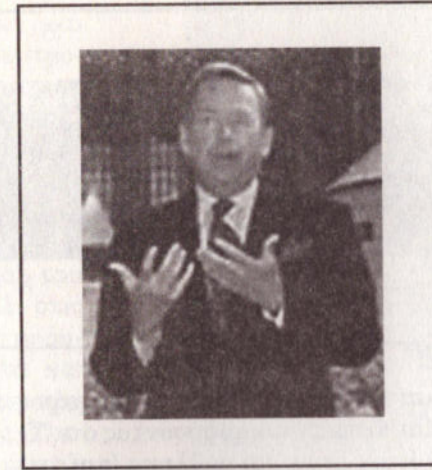
κών και περιβαλλοντικών κανονιστικών ρυθμίσεων, που μπορεί να "αποθαρρύνουν" τους επενδυτές, όπως και οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες έχουν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό στην πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και στην παιδεία, την κατακόρυφη αύξηση στο κόστος ζωής, τη σημαντική μείωση των θέσεων εργασίας, τον περιορισμό των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Οι επιπτώσεις στη γεωργία είναι ιδιαίτερα καταστροφικές αφού η παραγωγή των προϊόντων που στοχεύουν στις επιτόπιες αγορές αναστέλλεται και οι χώρες αυτές αναγκάζονται να εισαγάγουν μονοκαλλιέργειες για εξαγωγή, γεγονός το οποίο οδηγεί σε ελλείψεις τροφίμων και σε μερικές χώρες ακόμα και στην πείνα. Οι επιπτώσεις των δραστηριοτήτων του ΔΝΤ και της ΠΤ στο περιβάλλον είναι επίσης τραγικές - τα μεγαλομανή σχέδια της ΠΤ έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή των τοπικών οικοσυστημάτων όπως επίσης και στη βίαιη μετακίνηση πληθυσμών και τη μαζική μετανάστευση εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων.

Στα πλαίσια των Προγραμμάτων των λεγόμενων Διαρθρωτικών

Αναπροσαρμογών, το ΔΝΤ και η ΠΤ καθορίζουν αυστηρές προϋποθέσεις για παροχή δανείων στις αναπτυσσόμενες χώρες, περιλαμβανομένων των φιλελευθεροποιήσεων και των ιδιωτικοποιήσεων. Αυτά τα μέτρα ενισχύουν τη θέση του παγκόσμιου κεφαλαίου αλλά επιδεινώνουν τη θέση της πλειοψηφίας των λαών, τόσο στον αναπτυσσόμενο όσο και στον αναπτυγμένο κόσμο. Κύριος στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι η εισαγωγή ξένου κερδοσκοπικού κεφαλαίου, το οποίο δεν συνεισφέρει στη δημιουργία οποιασδήποτε αξίας. Χρησιμοποιεί μόνο την απουσία κοινωνικών και περιβαλλοντικών κανονιστικών ρυθμίσεων, ελέγχει τις αγορές και καταστρέφει ολόκληρους βιομηχανικούς και γεωργικούς τομείς. Οι συστάσεις και οι δραστηριότητες, επομένως, του ΔΝΤ και της ΠΤ κάθε άλλο παρά στην υποσχόμενη οικονομική ανάπτυξη οδηγούν. Στο πέρασμά τους αφήνουν μόνο υπέρογκα εξωτερικά χρέη, με ανάλογες επιπτώσεις στην εξωτερική και εσωτερική πολιτική των επηρεαζομένων χωρών. Η απελπιστική κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα ο κόσμος δεν είναι φυσιολογική. Είναι απλά η λογική απόρροια του συστήματος στο οποίο η μεγιστοποίηση του κέρδους των πλουσιότερων αποτελεί για τη μοναδική εκτιμητέα αξία.

Οι ελάχιστοι αριθμοί και στοιχεία που παρουσιάζονται πιο κάτω είναι μόνο ενδεικτικοί:

- Γύρω στις 40 χιλιάδες άνθρωποι της παγκόσμιας οικονομικής ολιγαρχίας ελέγχουν 80% του παγκόσμιου εμπορίου.

- Η περιουσία των 200 πλουσιότερων ανθρώπων είναι μεγαλύτερη από το συνολικό εισόδημα του 41% του πληθυσμού της γης.
- Περισσότερα από 250 εκ. παιδιά αναγκάζονται να εργάζονται κάτω από απάνθρωπες συνθήκες για να εξασφαλίζουν τα προς το ζην.
- Γύρω στα 17 εκ. παιδιά πεθαίνουν καθημερινά από μη ανίατες ασθένειες.

Η θέση των γυναικών

Ειδική μνεία χρίζει νομίζω η βολοένα επιδεινωμένη θέση των γυναικών γιατί τα προβλήματα που δημιουργούνται με τις αποκοπές στην κρατική χρηματοδότηση διαφόρων σχεδίων, όπως απαιτείται από τα Προγράμματα Διαρθρωτικών Προσαρμογών, επωμίζονται κύρια οι γυναίκες. Όταν αυξάνεται το κόστος της παιδείας, τα κορίτσια είναι τα πρώτα που σταματούν την εκπαίδευσή τους. Μετά την εξαφάνιση των κοινωνικών υπηρεσιών, αναμένεται ότι οι γυναίκες θα φροντίσουν τα παιδιά, τους ηλικιωμένους, τους ασθενείς και τους ανθρώπους με ειδικές ανάγκες. Οι γυναίκες είναι επίσης θύμα των επιβαλλόμενων πολιτικών για μείωση του προσωπικού των επιχειρήσεων, οι εργαζόμενοι στα λεγόμενα «sweatshops» είναι στην πλειοψηφία τους γυναίκες. Η έλλειψη ευκαιριών για ένα αξιο-

πρεπές μεροκάματο οδηγεί, μεταξύ άλλων, και στον αυξανόμενο αριθμό γυναικών και κοριτσιών που καταλήγουν στην πορνεία.

Παγκόσμιο Κίνημα

Το παγκόσμιο κίνημα που ελπιόδοφορα παρουσιάστηκε το 1999, συνεχίζοντας την παράδοση των ημερών δράσης κατά της παγκοσμιοποίησης, δραστηριοποιήθηκε και πάλι - αυτήν τη φορά στην Πράγα. Η 26η του Σεπτεμβρίου είναι η τέταρτη παγκόσμια ημέρα δράσης ενάντια στον καπιταλισμό και στηρίζεται στην επιτυχία των προηγούμενων ημερών δράσης που έγιναν τον Ιούνιο του 1999, για τη συνάντηση των G7 στην Κολωνία, το Νοέμβριο του 1999, για τη συνάντηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο Seattle, και το Μάιο του 2000, για τη συνάντηση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας στην Ουάσιγκτον.

Σ' αυτές τις κινητοποιήσεις πήραν μέρος ομάδες και οργανώσεις ανέργων, γυναικών, ιθαγενών και φοιτητών, πολιτικά κόμματα, περιβαλλοντικά κινήματα, συνδικαλι-

στικές οργανώσεις, ακτιβιστές για την ειρήνη, εθνικές μειονότητες, και άτομα.

Η Τσέχικη INPEG (Πρωτοβουλία Ενάντια στην Οικονομική Παγκοσμιοποίηση) - ένας χαλαρός συνασπισμός διαφόρων περιβαλλοντικών, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αυτονομιστών και άλλων οργανώσεων και ατόμων - είναι μια από τις σημαντικές αυτές οργανώσεις. Η INPEG διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διοργάνωση της βασικής υποδομής και στήριξης των εκδηλώσεων, όπως για παράδειγμα το Κέντρο πληροφοριών για τα Σύννορα και το Κέντρο Συνάντησης. Το τελευταίο συστάθηκε με σκοπό τον συντονισμό των χιλιάδων διαδηλωτών και τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή τους στις διάφορες δραστηριότητες, για ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων, για συζητήσεις, κατασκευή πανό και σημαίων, για βασικά μαθήματα σε σημαντικά θέματα όπως πρώτες βοήθειες, νομικά δικαιώματα και επικοινωνία, για τραγούδια και θεατράκια... Στο κέντρο λειτουργήσε σταθμός φροντίδας παιδιών και υπήρχαν χώροι και αίθουσες για την κατασκευή καλλιτεχνημάτων, παροχή πληροφοριών, συναντήσεων και κατάρτισης, επικοινωνιακών συστημάτων και νομικής βοήθειας, ιατρείο, κουζίνα, γραφείο, πίνακας μηνυμάτων, όπως και γραφείο Τύπου. Κατά τους οργανωτές του, το κέντρο ήταν ένας χώρος δημιουργίας και επικοινωνίας, γιορτής και προετοιμασίας, πνευματικής και συναισθηματικής, των συμμετεχόντων για τις εκδηλώσεις. Όπως και όλες οι δραστηριότητες, το Κέντρο λειτουργήσε μόνο σε εθε-

λοντική βάση. Μερικά από τα πόστα για τα οποία ζητούνταν εθελοντές και που είναι ενδεικτικά του πλούτου των εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων του κέντρου ήταν συντονιστές για τους χώρους ασφάλειας, καθαριότητας, υποδοχής, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, εθελοντών, σίτισης, νομικό σύμβουλο, ομάδα επαφής με τους γείτονες, φροντιστές παιδιών. Από τις εκδηλώσεις που διοργάνωσε η INPEG σημειώνουμε την Αντι-Διάσκεψη - ένα τριήμερο φόρουμ για εξερεύνηση του πραγματικού κόστους της αναπτυξιακής πολιτικής και των Προγραμμάτων Διαρθρωτικών Προσαρμογών του ΔΝΤ και της ΠΤ, το Πολιτιστικό Φεστιβάλ - το οποίο στόχευε στη «δημιουργία μιας δυναμικής σύνθεσης μεταξύ τέχνης, παιδείας και δράσης» με μουσικούς, καλλιτέχνες, θεατρικά σχήματα - εργαστήρια για κατάρτιση σε θέματα όπως λήψη αποφάσεων, διεξαγωγή συναντήσεων, μη-βίαιη άμεση δράση, ΜΜΕ, νομική βοήθεια, πρώτες βοήθειες, γιορτασμούς, και τη Μεγάλη Πορεία - που προγραμματιζόταν να λήξει με μια μεγάλη πολύχρωμη πορεία στους δρόμους της Πράγας με μαριονέτες και θέατρο του δρόμου.

Λόγω της στενής οικονομικής κατάστασης, οι διοργανωτές ζητούσαν από τους συμμετέχοντες να συνεισφέρουν ό,τι μπορούσαν, περιλαμβανομένων και των ακόλουθων ειδών («κατάλογο ευχών» το ονόμασαν): ύφασμα σε διάφορα χρώματα, κολλητική ταινία, ψαλίδια, μπογιές και πινέλα, ρολά χαρτιού, πέννες, πανί για λάβαρα και σημαίες, μαρκαδόρους, κλωστές και

βελόνια, ραπτομηχανή, είδη πρώτων βοηθειών, υλικά για κατασκευή για μαριονέτες, κ.λπ. Η ομάδα «Stank voor Bank» (κυριολεκτικά, «Δυσωδία της Τράπεζας») από την Ολλανδία είναι και πάλι πλατφόρμα διαφόρων οργανώσεων, ομάδων και ατόμων. Η πλατφόρμα δραστηριοποιήθηκε ιδιαίτερα στην ενημέρωση για το ρόλο της Ολλανδικής κυβέρνησης και αριθμό Ολλανδικών τραπεζών που υποστηρίζουν και έχουν άμεση σχέση με το ΔΝΤ και την ΠΤ. Τέσσερις μεγάλες Ολλανδικές τράπεζες ανήκουν στους δέκα πρώτους μετόχους του Διεθνούς Χρηματοδοτικού οργανισμού (IFC).

Δεν είναι όμως μόνο η Ευρώπη που συμμετέχει στις διαμαρτυρίες. Μηνύματα συμπαράστασης και αλληλεγγύης με τους διαδηλωτές στην Πράγα και τη διοργάνωση δικών τους τοπικών εκδηλώσεων στέλλονται από όλο τον κόσμο. Η συμμετοχή του στο νέο αυτό παγκόσμιο κίνημα συζητήθηκε και υποστηρίχθηκε από κινήματα της Λατινικής Αμερικής που συναντήθηκαν στη Νικαράγουα πρόσφατα όπως και από το Ινδιάνικο «Εθνικό

Συμβούλιο για τα Κινήματα των Ιθαγενών». Η Παναφρικανική Φοιτητική Ένωση (AASU), η φοιτητική ομοσπονδία της Αφρικής, κάλεσε τις ενώσεις - μέλη της σ' όλες τις Αφρικανικές χώρες να συμμετάσχουν ενεργά στην S26 καμπάνια ενάντια στην «ατζέντα υποδούλωσης» της Αφρικής από το ΔΝΤ και την ΠΤ. Η Εθνική Φοιτητική Ένωση της Νιγηρίας (NANS) συμμετάσχει επίσης ενεργά στις παγκόσμιες εκδηλώσεις, μεταξύ των οποίων και η διαμαρτυρία της φυλής των Ogoni στο Δέλτα του Νίγηρα κατά της εταιρείας του Σιελ. Από τη Μπαγκλαντές συμμετέχει στις εκδηλώσεις το «Φόρουμ Ενότητας των Εργατών Ένδυσης» (GWUF), με 1,5 εκ. μέλη και που ήταν δραστήριο και στις προηγούμενες Ημέρες Δράσης.

Στην Ινδία, δραστηριοποιείται ο Εθνικός Συνασπισμός Λαϊκών Κινήματων (NAPM), που αποτελείται από το κίνημα των αγροτών, των adivasis², των χαμηλών τάξεων και κάστρων, των ακτήμονων γεωργών και των εργατών, των ψαράδων και των καταναλωτών. Εκφράζοντας την πλήρη αντίθεσή του με τη «διαδικασία της παγκοσμιοποίησης που επιβάλλεται στο λαό της χώρας μας όπως και στους λαούς όλων των αναπτυσσόμενων χωρών από τις ελίτ της εξουσίας, με τη συνεργασία και τη βοήθεια των πολυεθνικών εταιρειών και οργανισμών όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα», στη διακήρυσή του το NAPM διακηρύσσει «ότι θα αντιμετωπίσουν σθεναρή αντίσταση στην Ινδία και σ' όλες τις χώρες της

Νότιας Ασίας, αν προσπαθήσουν να καταποντίσουν τα δικαιώματα, τους πόρους και τις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων του λαού. Η υπερβολική έμφαση στην τεχνολογία της πληροφορικής σκοπεύει στον παραμερισμό των πραγματικών ζητημάτων που βασανίζουν και προβληματίζουν τον λαό - των ζητημάτων της γης, του νερού, της γεωργίας, των δασών, της ανεργίας, της ανισότητας, της αδικίας και της εκμετάλλευσης όλων των ειδών. Ζητήματα όπως το βιοτικό επίπεδο και η αυτόνομη ανάπτυξη έχουν παραμεριστεί. Λόγω της μανίας της παγκοσμιοποίησης, οι προτεραιότητες του κράτους έχουν μετακινηθεί από την ευημερία και την προστασία των συμφερόντων του λαού στη διαφύλαξη των συμφερόντων των καπιταλιστικών δυνάμεων. Θα εξακολουθήσουμε να αγωνιζόμαστε για μια Νέα Διεθνή οικονομική, πολιτική και οικολογική τάξη, στη βάση της ισότητας, της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας. Θεωρούμε ότι η αντίσταση κατά της ηγεμονίας αυτών των καπιταλιστικών δυνάμεων αποτελεί προϋπόθεση για ένα Νέο Λογικό Κόσμο."

Μαζί τους και η Κύπρος - με την "Πρωτοβουλία Πράγα 2000", την οποία αποτελούσαν 11 οργανώσεις

και κινήματα. Πήραν ακόμα μέρος και άτομα, διακηρύσσοντας ότι "Ο κόσμος δεν είναι πούλημα (και ότι) αντιτασσόμαστε στην κυβερνητική πολιτική που, στα πλαίσια της ίδιας φιλοσοφίας της παγκοσμιοποίησης, προωθεί τη λιτότητα, τις ιδιωτικοποιήσεις, τις περικοπές στο κράτος πρόνοιας, στην παιδεία και στην υγεία, τις καταστροφές στο περιβάλλον". Η Πρωτοβουλία προγραμμάτισε τη διοργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων, περιλαμβανομένης και πορείας στις 26 του μήνα, όπως και τη μετάβαση εκπροσώπων της στην Πράγα. Με μεγάλη χαρά και ικανοποίηση σημειώνουμε ότι τις τελευταίες μέρες πριν από την S26, ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα για υπογραφή της διακήρυξης της Πρωτοβουλίας και το Τουρκοκυπριακό "Κίνημα Πατριωτικής Ενότητας" (YBH) και η εφημερίδα "Σοσιαλιστική Αλήθεια" (Sosyalist Gercek). Έστω και την υστάτη το ΑΚΕΛ, η ΠΕΟ, η ΕΔΟΝ και άλλες λαϊκές οργανώσεις αποφάσισαν τελικά να συμμετάσχουν στην S26, στέλλοντας εκπροσώπους στην Πράγα και με τη διοργάνωση πορείας - μια μέρα πριν από την Παγκόσμια Ημέρα Δράσης.

Η επιτυχία ή όχι της Παγκόσμιας Ημέρας Δράσης θα κριθεί από πολλούς παράγοντες. Φαίνεται ότι η Τσεχική κυβέρνηση πληρώνει ακριβιά την επιλογή της (ή μήπως πρόκειται για άλλη μια επιβολή;) να φιλοξενήσει τη συνάντηση κορυφής της Πράγας. Γύρω στα 935 εκ. κορώνες (κάπου 1.650.000 κυπριακές λίρες) θα στοιχίσει η σύναξη αυτή, ποσό που η χώρα χρειάζεται επειγόντως για κοινωνικά προγράμματα, την υγεία, την παιδεία, την προστασία του περι-

βάλλοντος. Σύμφωνα με όλες τις αναφορές, από μέρες πριν από τη συνάντηση, η Πράγα έμοιαζε με στρατοκρατούμενη πόλη: Περισσότεροι από 11.000 αστυνομικοί τέθηκαν σε συναγερμό, περιλαμβανομένων και 5.000 που κλήθηκαν από την υπόλοιπη χώρα για ενίσχυση της αστυνομικής δύναμης της πρωτεύουσας της Τσεχίας. Το ίδιο συμβαίνει στα σύνορα και τα αεροδρόμια της χώρας, τα οποία ενισχύθηκαν με πρόσθετο προσωπικό.

Κι ενώ ο Στάνισλαβ Γκρός, υπουργός Εσωτερικών, δήλωνε ότι η "Τσεχική αστυνομία δεν θα υιοθετήσει την ίδια στάση που τήρησε η αστυνομία στην Ουάσιγκτον, η οποία είχε δηλώσει ότι οι διαδηλωτές πήγαιναν εκεί για να συλληφθούν και ότι η αστυνομία έκανε ό,τι μπορούσε για να το πραγματοποιήσει", πριν ακόμα αρχίσει η συνάντηση υπήρχαν ήδη κρούσματα βίας, παράλογης και αδικαιολόγητης αστυνόμευσης. Για παράδειγμα, τις τελευταίες μέρες πριν τη συνάντηση, πολλοί ακτιβιστές συνελήφθησαν και ανακρίθηκαν, ενώ άλλοι απελάθηκαν χωρίς εξήγηση. Στα σύνορα, σχηματίστηκαν ουρές, με καθυστερήσεις πέραν των 9 ωρών. Απαγορεύθηκε επίσης η είσοδος στη χώρα σε πολ-

λούς διαδηλωτές, μεταξύ των οποίων και κάποιοι που έκλεισαν εντελώς τα Αυστρο-Τσεχικά σύνορα διαμαρτυρόμενοι για την ανέγερση πρόσφατα πυρηνικού ηλεκτροπαραγωγικού σταθμού. Του λόγου το αληθές για τη στάση και τις πράξεις της αστυνομίας και του στρατού - σε αντίθεση με τις διακηρύξεις και δηλώσεις του αρμόδιου υπουργού - αποδεικνύει και η έκκληση του Προέδρου της χώρας, Βάσλαβ Χάβελ, στις 22 του μήνα, προς τους συνοριακούς φρουρούς "για περισσότερη ανεκτικότητα και ανοικτόμυαλη στάση έναντι ανθρώπων που επισκέπτονται τη Δημοκρατία της Τσεχίας". Σύμφωνα με τον προεδρικό εκπρόσωπο, Λάντισλαβ Σπάσεκ, σε συνάντηση με τον υπουργό Εσωτερικών, ο κ. Χάβελ ζήτησε κατάλογο των ανθρώπων στους οποίους απαγορεύθηκε η είσοδος στη χώρα πριν από την έναρξη της σύναξης του ΔΝΤ και της ΠΤ. Από πληροφορίες που εξασφάλισε το Ανεξάρτητο Κέντρο ΜΜΕ της Πράγας, φαίνεται ότι η αστυνομία εργαζόταν στη βάση καταλόγου με συγκεκριμένα ονόματα "ανεπιθύμητων" (blacklist), τον οποίο προμηθεύτηκαν από ξένες μυστικές υπηρεσίες.

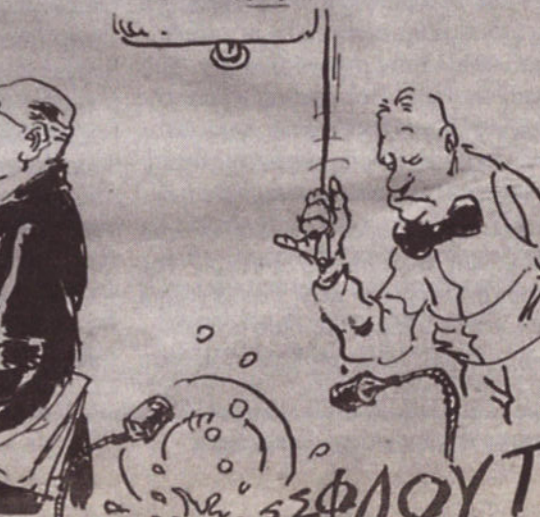
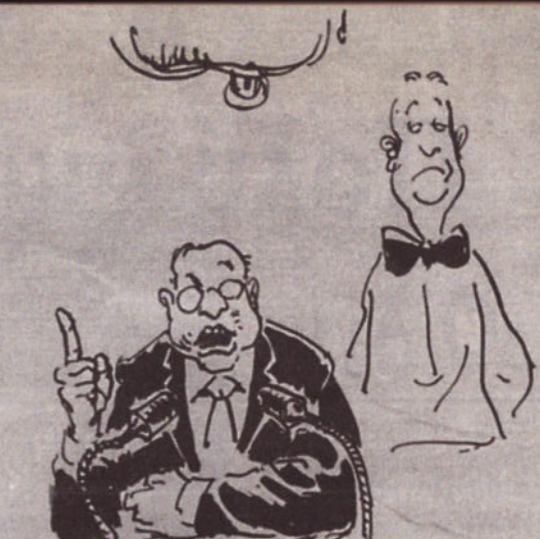
Η ενέργεια αυτή του Προέδρου Χάβελ ήρθε λίγες μέρες μετά την ανοικτή επιστολή που του απηύθυναν οργανώσεις και ομάδες της Τσεχίας, με την οποία έκαναν μνεία στη δική του ιστορία και ρόλο ως αντιφρονούντα στην εξέγερση του 1968 της Πράγας και τον καλούσαν να σταματήσει τη "νέα ομαλοποίηση". Υπενθυμίζοντάς τον ότι ο Κατάλογος των Βασικών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών είναι από το 1993 μέρος του συντάγματος της χώρας, τον καλούσαν να σεβαστεί τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα του Τσεχού πολίτη, περιλαμβανομένης της ελευθερίας του συνέρχεσθαι και της έκφρασης πολιτικής άποψης.

* Έχει καθιερωθεί οι Παγκόσμιες Ημέρες Δράσης να παίρνουν το όνομά τους από το αρχικό και την ημέρα που γίνονται, στην προκειμένη περίπτωση S26 - 26 Σεπτεμβρίου.

1. Sweatshops: Είναι μικρά συνήθως εργαστήρια, όπου επικρατούν σκληροί όροι και συνθήκες εργασίας, χαμηλά μεροκάματα. Στις χώρες της δυτικής Ευρώπης, οι εργαζόμενοι σ' αυτά είναι σχεδόν αποκλειστικά μαύροι, μετανάστες και άλλες ομάδες κοινωνικά αποκλεισμένες.

2. Ιθαγενής πληθυσμός της Ινδίας.

3. "Ομαλοποίηση" είναι η πολιτική που ακολούθησε η κυβέρνηση της χώρας μετά την καταστολή του κινήματος της Πράγας για επαναφορά των πολιτικών πραγμάτων στην "ομαλή" τους κατάσταση, δηλαδή κάτω από τον δικό της αυστηρό έλεγχο.

Πολύ σκοτάδι ακόμα...

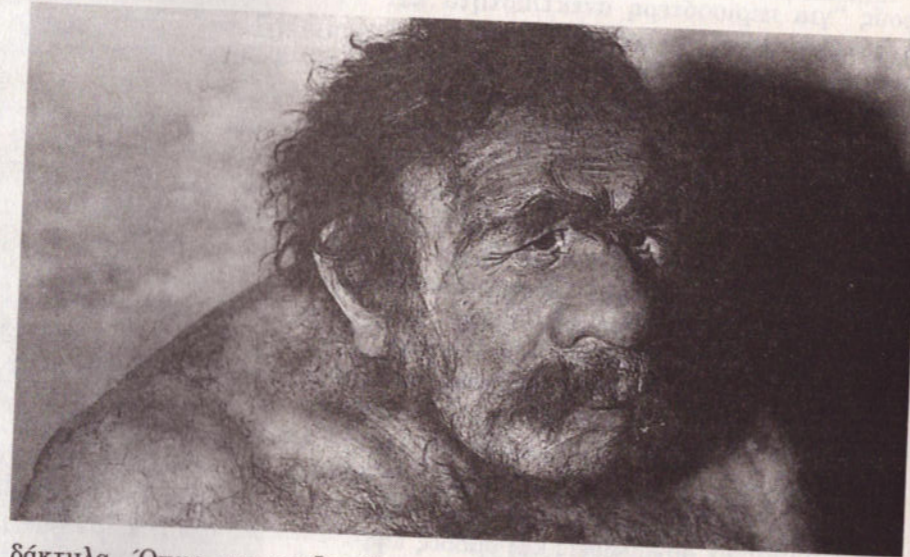
«Ο Αγιατόλλα υποκαθιστά τον Ζορμπά»

Ιωσήφ Παγιάτα

Η πρόσφατη απαγόρευση προβολής στην Κύπρο της γαλλικής ταινίας Romance, έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη τροποποίησης της περί κινηματογράφου νομοθεσίας. Ωστόσο στις πιο πολλές κοινωνίες, άλλες λιγότερο, άλλες περισσότερο, το πρόβλημα δεν είναι να βρεθεί στο κοινοβούλιο εκείνη η πλειοψηφία που θα τολμήσει ή θα θελήσει να απαλλάξει την κοινωνία από ξεπερασμένες νομοθεσίες. Όπως έδειξε πριν 2-3 χρόνια η προσπάθεια αποποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας στη Κύπρο και πολύ πρόσφατα το θέμα των ταυτοτήτων στην Ελλάδα, το πρόβλημα είναι βαθύτερο.

Πράγματι, παρά τη θεαματική άνοδο του βιοτικού επιπέδου στις περισσότερες χώρες και την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας, ο άνθρωπος παραμένει εν πολλοίς αιχμάλωτος της φοβίας, της αμάθειας και των προκαταλήψεών του.

Χαρακτηριστικά στην Κύπρο μας έρχονται κατά καιρούς - πιο πολύ τα τελευταία χρόνια - διάφορα λείψανα ή κάρες Αγίων, τίμιες ζώνες κ.ο.κ. και σπεύδει ο κόσμος, με ανώτατους κρατικούς αξιωματούχους μερικές φορές επικεφαλής, για να προσκυνήσει και να εξασφαλίσει τη χάρη του Αγίου. Εποσημαίνεται ότι οι εκδηλώσεις αποτελούν προνόμιο των χριστιανών της Βαλκανικής και της Νότιας Ευρώπης, ενώ για τους βορειοευρωπαίους αυτές οι συνήθειες είναι άγνωστες.

Πολύ πρόσφατα, μετά τη διαγραφή του από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, ο Έλληνας βουλευτής Γ. Καρτζαφέρης εξήγγειλε τη δημιουργία νέου κόμματος υπό την επωνυμία «Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός», με έμβλημα ένα άσπρο σταυρό μ' ένα δάφνινο στεφάνι στο κέντρο. Παρουσιάζοντας την ιδρυτική διακήρυξη του κόμματος του ζήτησε ο Γ. Καρτζαφέρης να γίνει διπλή ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και «την άλλη πλευρά», σημειώνοντας ότι με την Ελλάδα θα πρέπει να ενωθεί το 83%, ενώ το υπόλοιπο 17% «ας πάει απέναντι»!!

Ακόμα έκαμε λόγο για αλύτρωτες πατρίδες και τη Μεγάλη Ιδέα, παρατηρώντας ότι το βλέμμα (των Ελλήνων) πρέπει να είναι στραμμέ-

νο προς την Αγία Σοφία, την Ιωνία και τον Πόντο! Αυτά ευαγγελίζεται ο Έλληνας βουλευτής όχι στις αρχές του εικοστού αλλά του εικοστού πρώτου αιώνα!

Κι ενώ ο κ. Καρτζαφέρης μπορεί να αποτελεί μια γραφική μορφή της Ελληνικής Βουλής, οι μαινόμενοι Έλληνες κληρικοί κατάφεραν με τα καμώματά τους να σπρώξουν την Ελλάδα μερικές δεκαετίες πίσω, υπενθυμίζοντας ότι πέρα από την Ελλάδα του Ευρωπαϊού Σημίτη, υπάρχει και μια άλλη Ελλάδα, εκείνη της συντήρησης, της εσωστρέφειας και της μισαλλοδοξίας.

Ίσως να μην έχει άδικο λοιπόν η βραβευμένη δημοσιογράφος Helena Smith, όταν σε πρόσφατο άρθρο της στο New Statesman, με το τίτλο «Ο Αγιατόλλα υποκαθιστά τον Ζορμπά», μιλούσε για δυο Ελλάδες: Μια που βλέπει προς δυσμάς και μια άλλη προς ανατολάς. Μάλιστα κατηγορήσε η δημοσιογράφος τους Έλληνες αρχιερείς, ότι με το «χαρτί» των ταυτοτήτων προσπαθούν να εκμεταλλευτούν ένα επικίνδυνο εθνικισμό. Κατά τα άλλα, εν

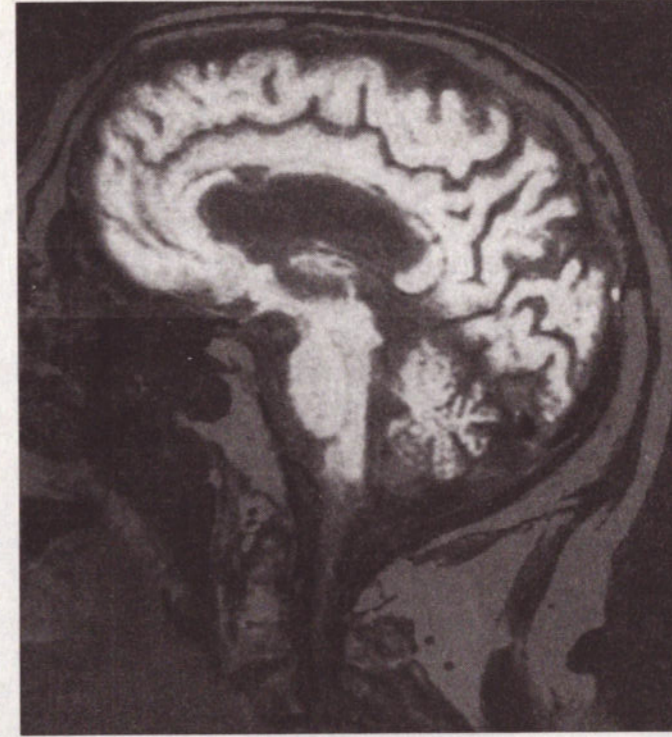
έτει 2000, είναι δυνατόν να ανέμενε κανείς να ακούσει το «Ορθοδοξία ή Θάνατος», όταν κανείς απολύτως δε διανοήθηκε να στερήσει από τους Έλληνες τη θρησκεία τους;

Θα ήταν ίσως κατανοητό να πεθάνει κάποιος για τα πανανθρώπινα ιδανικά της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Αλλά να θέλει να πεθάνει κάποιος για το δόγμα του, όταν για όλους τους μονοθεϊστές, ένας είναι ο Θεός, ίδιος για όλους; Αλλά δεν θα πρέπει να ξεχνούμε ότι για αιώνες οι παπάδες είναι οι αυτόκλητοι προστάτες του Ελληνισμού. Ενός Ελληνισμού που πολλοί αγνοούν και άλλοι δε θυμούνται, ότι βρέθηκε σε αντιπαράθεση

με το χριστιανισμό, όταν η νέα θρησκεία έκανε τα πρώτα της βήματα. Αλλά εκείνο που ενδιαφέρει μάλλον τους παπάδες, είναι να συνεχίσουν να διαδραματίζουν το ρόλο που διαδραμάτιζαν επί Βυζαντίου και αργότερα, διαφοροποιημένα έστω, επί Οθωμανών. Βέβαια κάποιοι βλέπουν στην Εκκλησία τον προμαχώνα αντίστασης στην επαπειλούμενη ανοιχτή και πλουραλιστική κοινωνία που εξυπακούει σε προοπτική η Ε.Ε.

Αλλά σημεία και τέρατα δεν παρατηρούνται μόνο στην περιοχή μας. Για παράδειγμα στη διελκυστίδα ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, συμμετέχει και η από πολλούς θεωρούμενη ως καινοτόμος και φιλελεύθερη κοινωνία, η αμερικανική. «Μάθαμε να διαβάζουμε τη γλώσσα που χρησιμοποίησε ο Θεός για να δημιουργήσει τη ζωή, ανακοίνωσε πρόσφατα στους Αμερικανούς ο Clinton για τη σχεδόν ολοκλήρωση της χαρτογράφησης των ανθρωπίνου γονιδιώματος. Φρόντισε έτσι να καθουχάσει τους αμερικανούς θρησκευόμενους, ότι η επιστήμη δεν απειλεί να διασαλεύσει τη θεοκρατική αντίληψη περί της δημιουργίας του κόσμου.

Έχουν περάσει εκατό σαράντα χρόνια από τη μνημειώδη έκδοση

του Δαρβίνου «The Origin of Species», «Η καταγωγή των ειδών», που απετέλεσε σταθμό στην επιστημονική σκέψη. Ωστόσο, σε μεγάλο μέρος των Αμερικανών το επιστημονικό αυτό άλμα δε φαίνεται να είχε οποιαδήποτε απήχηση. Πράγματι, το 41% των Αμερικανών - μεταξύ αυτών και το 25% των αποφοίτων Πανεπιστημίων - πιστεύει ότι το ανθρώπινο είδος δεν είναι προϊόν εξελικτικής διαδικασίας αλλά δημιουργήθηκε από το Θεό μέσα σε έξι μέρες. Βέβαια στην Κύπρο και την Ελλάδα τα ποσοστά αυτά είναι ακόμα ψηλότερα.

Έχουν επίσης περάσει 75 χρόνια από την περίφημη «Δίκη των Πιθήκων», όταν ένας καθηγητής της φυσικής στο Tennessee της Αμερικής καταδικάστηκε από δικαστήριο, γιατί θέλησε να διδάξει τη θεωρία της εξέλιξης των ειδών. Ωστόσο, και σε μια σειρά σχολεία του θεοφοβούμενου και ρατσιστικού αμερικανικού Νότου, εξοβελίζεται και πάλιν η θεωρία του Δαρβίνου. Μάλιστα στο Κάνσας, το εκπαιδευτικό συμβούλιο της πολιτείας, κατάφερε να εξαλειφθεί από την εξεταστέα ύλη οποιαδήποτε αναφορά στην εξέλιξη των ειδών. Πίσω απ' αυτές τις καταστάσεις βρίσκονται ασφαλώς τα πανίσχυρα χριστιανικά λόμπυ, της Αμε-

ρικής, που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν πολιτικές καταστάσεις, μέσα από τους ρεπουμπλικάνους βασικά.

Η αμερικανική προοδευτική κοινότητα νοιώθει αμήχανα μπροστά σ' αυτές τις εξελίξεις, σε μια εποχή της αλματώδους τεχνολογικής πρόοδου, της κατάκτησης του Διαστήματος και τη τεράστια πρόοδο της γενετικής.

Στον αντίποδα αυτών των εξελίξεων, βρίσκονται ίσως τα τρία βιβλία που εξέδωσε η θεολόγος καθηγήτρια του Πανεπιστημίου του Σίδνεϋ Barbara Thiering: Ιησούς ο Άνθρωπος, ο Ιησούς της Αποκάλυψης και το Βιβλίο που έγραψε ο Ιησούς. Η Thiering αφιέρωσε είκοσι

χρόνια μελετώντας τα Χειρόγραφα της Νεκράς Θάλασσας, που όταν ανακαλύφθηκαν πριν 50 περίπου χρόνια, έκαναν να νοιώσουν ανατριχίλα οι εκκλησιαστικοί ταγοί, ενώ όταν κυκλοφόρησε στην Ελλάδα η πρώτη ελληνική έκδοση για τα Χειρόγραφα της Νεκράς Θάλασσας, οι έλληνες ορθόδοξοι φαντασμαλιστές έβαλαν φωτιά στο βιβλιοπωλείο που τα πουλούσε.

Λέει το Focus Magazine για το πρώτο βιβλίο της Thiering ότι, «Ο αντίκτυπος του «Ιησούς ο Άνθρωπος», μπορεί να αποδειχθεί τόσο βαθύς όσο και εκείνος του Δαρβίνου για τη καταγωγή των ειδών. Εξού και η αναφορά στη Thiering και τα βιβλία της».

Παρά το ότι έχουν περάσει 31 χρόνια αφότου κατακτήθηκε η σελήνη και βρισκόμαστε προ των πυλών του Άρη, παρά το ότι σχεδόν επετεύχθει η χαρτογράφηση του ανθρώπινου γονιδιώματος και η κλωνοποίηση ζώων, και ενδεχομένως σύντομα και ανθρώπινων οργάνων, η διαπάλη της θρησκείας με την επιστήμη, της συντήρησης με την πρόοδο, φαίνεται να συνεχίζεται καθηλώνοντας τις κοινωνίες και αφήνοντας τον άνθρωπο έρμαιο του φόβου για το άγνωστο και το καινούργιο.

Μάρριου Ονησιφόρου

Μια συστημική ανάλυση της κρατικής βίας

Η βία υπήρξε από τότε που πρωτοπαρουσιάστηκε η ζωή πάνω στη γη μέρος της οικολογικής ισορροπίας. Απ' αυτήν τη σκοπιά μπορούμε να πούμε ότι είναι αναγκαία. Αν την καταργούσαμε τι θα συνέβαινε; Σε σύντομο χρονικό διάστημα θα οδηγούμαστε σε αδιέξοδο, στην ουσία σε σημείο μη ύπαρξης. Βασικά η βία θα επανερχόταν δρυσύτερη με στόχο την αποκατάσταση της ισορροπίας.

Δικαιούμαστε λοιπόν να θέσουμε το εξής αξίωμα. Η βία είναι θεμελιώδης αρχή για τη ζωή και έχει σαν στόχο τη συντήρησή της πάνω στον πλανήτη. Στην ουσία αποτελεί μέρος της φυσικής επιλογής.

Ας εστιαστούμε όμως τώρα πάνω στον άνθρωπο. Ισχύουν αυτά που προαναφέραμε; Φαίνεται ότι δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από τον βιολογικό προγραμματισμό μας.

Έχει υποστηριχθεί με επιτυχία ότι ο Homo Sapiens δεν έχει προλάβει ν' αλλάξει σχεδόν καθόλου από τότε που διαπιστώνεται η ύπαρξή του δηλαδή μέχρι πριν 50.000 χρόνια. Άλλοι όμως παράγοντες, είχαν τα μέγιστα πολυπλοκοποιηθεί, ειδικά δε η βία εκτός από άμεση, έχει πάρει και πολλές άλλες έμμεσες και συγκεκριμένες μορφές. Ο δε άνθρωπος στην προσπάθειά του να οργανώσει το κοινωνικό υπόστρωμα έχει θεσμοθετήσει νόμους που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ ατόμων αλλά και συστημάτων.

Εκείνο δε που μας ενδιαφέρει εδώ, είναι πώς έχει προσπαθήσει να θέσει κάτω από τον έλεγχό του την ενυπάρχουσα βία;

Βασικά δια μέσου του θεσμού κράτος, δηλαδή του οργανωμένου συμπλέγματος συστημάτων που έχει σαν βασική λειτουργία τη διοίκηση, χρησιμοποιεί τη βία καναλιζαρισμένη για επίτευξη συγκεκριμένων στόχων. Κυρίως δε για αποτροπή της ανεξέλεγκτης βίας. Παράδειγμα τέτοιου είδους βίας είναι η ζούγκλα όπου η βία είναι μέρος των αυτορυθμιστικών μηχανισμών που έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικοί για το δεδομένο σύστημα. Βέβαια λίγο ή πολύ αυτοί οι αυτορυθμιστικοί μηχανισμοί λειτουργούν σαν μέρος και άλλων προτύπων συμπεριφοράς και σε πολλά άλλα ανθρώπινα συστήματα.

Με ποιο τρόπο το κράτος θεσμοθετεί τη βία; Δια μέσου των νόμων, θέτει κανόνες συμπεριφοράς οι οποίοι αν δεν ακολουθούνται από τα διάφορα υποσυστήματα αλλά και από τις μονάδες δηλαδή τα

άτομα, προνοούνται ποινές που μπορεί να φθάσουν μέχρι και τη θανάτωση των ατόμων που παρανομούν.

Επί πλέον έχει επιφορτίσει υποσυστήματα υπεύθυνα για την επιβολή αυτών των νόμων. Ένα τέτοιο σύστημα είναι η αστυνομία. Στην ουσία είναι καταγραμμένο στους χάρτες και στις διαδικασίες λειτουργίας της ότι δικαιούται να χρησιμοποιήσει κάποια μορφή βίας. Η σύλληψη, η ανάκριση, η κράτηση, η παραπομπή σε δίκη θεωρούνται τρόποι δράσης του συστήματος αυτού. Η επιτρεπόμενη αυτή βία στόχο έχει να τεθεί σε συμμετρική αντιπαράθεση με την ανεξέλεγκτη βία που υπάρχει στην ευρύτερη κοινωνία ει δυνατόν να την εξαλείψει. Η βία όμως αυτή με την πάροδο του χρόνου οργανώνεται, ιεραρχείται, χρησιμοποιεί τη σύγχρονη τεχνολογία κι έτσι κάνει δύσκολο το έργο της νόμιμης βίας η οποία αναγκάζεται κι αυτή να εξελίσσεται, να εισάγει νέους τρόπους λειτουργίας και νέες τεχνικές.

Σαν σύστημα έχει οργάνωση, έχει στόχους και προγράμματα, έχει ιεραρχία, έχει στη διάθεσή της πόρους σε έμπυχο και άψυχο υλικό. Η πληροφορία είναι το βασικό στοιχείο λειτουργίας της. Το ερώτημα που τίθεται εδώ είναι: Μήπως εκτός από τη θεσμοθετημένη επιτρεπόμενη βία το σύστημα υπό εξέταση, χρησιμοποιεί και άλλη μη επιτρεπόμενη;

Μπορεί να λεχθεί εδώ ότι έχουμε μπει σε γκριζα περιοχή. Ποιος μπορεί να καθορίσει τι είναι επιτρεπόμενη και τι όχι. Αλλά και πολλά άλλα ερωτήματα. Μήπως το κράτος ή η κοινωνία ή όλοι μας λίγο ή πολύ ανεχόμαστε κάποιου βαθμού υπέρβαση στη βία;

Σκεφτείτε αν μας έβηταν την ερώτηση. Αν εξασκηθεί τόσο βαθμού βία, θα έχουμε τόσο βαθμού επιλυτότητα των εγκλημάτων, ας πούμε 80% αντί του 60% που είναι σήμερα. Τι θ' απαντούσαμε;

Ας δούμε όμως προς το παρόν ποιοι παράγοντες από πραγματιστικής πλευράς επιδρούν προάγοντας τη χρήση βίας.

α) Το έγκλημα σαν τέτοιο. Στην ουσία προσκαλεί στη χρήση βίας δεδομένου του ότι το ίδιο χρησιμοποιεί απροσημάτιστα βίαν δηλαδή προκαλεί το κράτος σε μια συμμετρική σχέση που οδηγεί σε κλιμάκωση της εκατέρωθεν βίας. Και κάτι άλλο. Το σύστημα απαιτεί την εισροή πληροφορίας. Μπορούμε να πούμε ότι με τη χρήση βίας αυτό γίνεται κατ'

οικονομία δηλαδή κοστίζει λιγότερο από πάσης πλευράς όπως χρημάτων, χρόνου, ανθρωποωρών κ.λπ. Είναι πάντα ένας πειρασμός που καμιά αστυνομία στον κόσμο δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι τον έχει αντιπαρέλθει.

β) Συνδεδεμένα με τα πιο πάνω, είναι η γενικότερη ασυδοσία της βίας, ο εθισμός στη βία λόγω των πολλών εστιών σύρραξης, η βία γύρω μας ειδικότερα στις μεγαλουπόλεις, στον αθλητισμό κ.λπ, αλλά και η προβολή της στα μαζικά μέσα επικοινωνίας. Η ατιμωρησία της παρανομίας είναι εμφανής γύρω μας, μέχρι σημείου που να μειονεκτεί ο μη παρανομών.

γ) Τα διπλά μηνύματα: Η ίδια βία σε κάποιους τομείς θεωρείται έγκλημα, ενώ σε άλλο ευλογείται. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στην εποχή μας, με την εξάρση των εθνικισμών και όπου ο οιοσδήποτε στόχος καθαγιάζει τα μέσα που χρησιμοποιούνται. Κατ' επέκτασιν και το κράτος για χάρη του στόχου, δηλαδή της πάταξης του εγκλήματος, αδιαφορεί για τους τρόπους που θα χρησιμοποιηθούν.

Υπάρχουν κάποιοι παράγοντες που δρουν παραδοξικά, προάγοντας σ' ένα επίπεδο τη βία και αναστέλλοντας την σε κάποιο άλλο. Σαν τέτοιους μπορούμε να αναφέρουμε τα διάφορα κρατικά υποσυστήματα ή και τα πολιτικά κόμματα, που στην ουσία μεταδίδουν διπλά μηνύματα. Έτσι ενώ διακηρύττουν την αντίθεσή τους στη χρήση βίας μπορεί είτε ν' αδιαφορούν για τον εκσυγχρονισμό του τμήματος καταστολής του εγκλήματος ή ν' αποκρίνονται κονδύλια που θ' αναβάθμιζαν το επίπεδο απόδοσης του συστήματος.

Παράγοντες που αναστέλλουν

α) Υπάρχουν διάφοροι τύποι συστημάτων όπου η μη βία είναι μέρος του προγραμματισμού τους. Τέτοιοι είναι η θρησκεία, οι ανθρωπιστικοί οργανισμοί, τοπικοί και διεθνείς, αλλά και άτομα που με διάφορους

τρόπους, όπως σε συνέδρια, αρθρογραφία, εμφανίσεις στην τηλεόραση κ.λπ. εξασκούν έλεγχο στον τρόπο λειτουργίας και προπαγανδίζουν κατά της βίας.

β) Τέλος υπάρχουν οι διεθνείς συμβάσεις που λίγο ή πολύ απαγορεύουν τη χρήση βίας. Αυτές άρχισαν να έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα τελευταία στον τόπο μας, λόγω της επιδίωξης ένταξής μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ίσως μάλιστα να έχουν καθοριστικό ρόλο να παίξουν στο μέλλον.

Είπαμε από την αρχή ότι η αστυνομία είναι ένα σύστημα. Αυτό σημαίνει ότι συνίσταται από τα εξής λειτουργικά στοιχεία:

α) Εισροή: Είναι αυτή που τροφοδοτεί το σύστημα με πληροφορίες.

β) Επεξεργασία: Οι πληροφορίες υφίστανται επεξεργασία μέσα στο σύστημα με τη μορφή της αξιολόγησης, της ανακάλυψης νέων διασυνδέσεων στις πληροφορίες, τη διαπίστωση και αναζήτηση νέων πληροφοριών κ.λπ.

γ) Εκροή: Είναι ο σκοπός ύπαρξης ενός συστήματος. Οι επεξεργασμένες πληροφορίες διοχετεύονται προς τα έξω.

Ας πούμε ότι φθάνει η πληροφορία ότι έγινε κάποιο έγκλημα. Η εισροή αυτή δεν είναι ασφαλώς αρκετή. Αρχίζουν ενέργειες για την εξασφάλιση περισσότερων σχετικών πληροφοριών, ας πούμε όσον αφορά τις συνθήκες, τα κίνητρα, αυτοψία από τον ιατροδικαστή, αυτόπτες μάρτυρες, υπόπτους κ.λπ. Οι εισροές όλο και αυξάνονται μέχρι σημείου που με την κατάλληλη επεξεργασία οδηγήσουν στα σωστά συμπεράσματα, να διαλευκανθεί δηλαδή τελικά το έγκλημα.

δ) Έλεγχος/ επανατροφοδότηση: Μπορεί ένα τμήμα της εκροής να βρεθεί ότι δεν είναι σε ικανοποιητικό ποιοτικό επίπεδο, οπότε μπορεί να επαναεισαχθεί για επανεξέταση. Μπορεί το περιβάλλον εν τω μεταξύ να τροφοδοτήσει το σύστημα με νέα σημαντικά στοιχεία. Ο μηχανισμός ελέγχου του συστήματος πρέπει συνέχεια να επαγρυπνεί. Το υπό εξέταση σύστημα είναι ανοικτού τύπου, υπάρχουν δηλαδή εξωτερικοί μηχανισμοί ελέγχου, όπως το κοινό,

η κυβέρνηση, κ.λπ. Συστήματα όμως που είναι πολύ ευαίσθητα στον έλεγχο διατρέχουν τον κίνδυνο, αποσταθεροποίησης. Το να μην υπάρχει από την άλλη έλεγχος, πάλι οδηγείται το σύστημα σε αναποτελεσματικότητα, δεδομένου του ότι η ποιότητα εκροής θα είναι πτωχής ποιότητας. Αυτό μπορεί να συμβαίνει φέρ' ειπείν σε δικτατορικά καθεστώτα, όπου γενικά απουσιάζει ο έλεγχος, τα κρατικά συστήματα γίνονται μονολιθικά και αναποτελεσματικά.

ε) Περιβάλλον: Αυτό στην ουσία δεν είναι μέρος του συστήματος. Προϋποτίθεται οριοθέτηση έτσι ώστε σε κάθε στιγμή να αναγνωρίζουμε το σύστημα από το μη σύστημα, ή καλύτερα το ένα σύστημα από το άλλο.

Ενδοσυστημικά είναι τα στοιχεία εκείνα που βρίσκονται κάτω από τον έλεγχό του, αποτελούν στην ουσία μέρη του, ενώ εξωσυστημικά, αυτά που δεν ελέγχονται απ' αυτό και που στην ουσία επιδρούν πάνω του με τη μορφή των εισροών, και του προκαλούν αλλαγές.

Ας πάρουμε τώρα το σύστημα αντιμετώπισης του εγκλήματος να δούμε τι μπορούμε να κάνουμε για να το κάνουμε πιο αποτελεσματικό. Θεωρούμε ήδη σαν δεδομένο ότι η βία θεωρείται μέρος των προτύπων λειτουργίας του, είναι καταγραμμένη στους χάρτες του. (Με τον όρο βία εννοούμε όχι μόνο τη σωματική βία, αλλά και την απειλή χρήσης βίας, την εξαγρύ, τον εκβιασμό, τη ψυχική καταπίεση και τις μεθόδους ανάκρισης). Μήπως εκτός από τη βία, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στη βελτίωση της εκροής δηλ. της επιλυτικότητας;

Υπάρχουν: Μπορούμε εδώ ν' αναφέρουμε:

1) τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας,

2) τη βελτίωση της ποιότητας του προσωπικού, και

3) τη συνεργατικότητα του κοινού.

Απ' εδώ και πέρα τι χρειάζεται; Χρειάζεται μελέτη σε βάθος από συστημικούς ειδικούς του τρόπου λειτουργίας του δεδομένου συστήματος, μελέτη άλλων ανάλογων

συστημάτων του εξωτερικού και πώς αυτά αντιμετωπίζουν το πρόβλημα. Ας δούμε πιο λεπτομερώς μερικές πιθανότητες αλλαγής.

1) Αν αυξάνουμε τη βία συνεχώς, θ' αυξάνεται αντίστοιχα η επιλυτικότητα; Η Συστημική Ομάδα Μελέτης (Σ.Ο.Μ.) θα μπορούσε χρησιμοποιώντας τα στη διάθεσή της δεδομένα να καταλήξει στην πρόβλεψη ότι η επιλυτικότητα θα μπορούσε ν' αυξηθεί μέχρι ενός ορίου, μετά θ' άρχιζε να μειώνεται γιατί θα επηρεάζονταν άλλοι παράγοντες που θα ενεργούσαν αρνητικά. Φέρ' ειπείν το οργανωμένο και μη έγκλημα, θα εξεβίαζε τους πολίτες σε μη συνεργατικότητα (π.χ. όπως στις ΗΠΑ) σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι προηγούμενος. Ή θα έπεφτε η ποιότητα του προσωπικού, γιατί όλο και λιγότερο υψηλού επιπέδου άνθρωποι θα κατατάγονταν στις τάξεις του συστήματος κ.ο.κ.

2) Αν βελτιώσουμε την τεχνολογία μας, θα περιμέναμε μια αύξηση της επιλυτικότητας, αλλά αυτή έχει τα όριά της, δεν μπορεί να τα κάνει όλα η τεχνολογία. Θα υπάρχουν όμως θετικές επιπτώσεις στο σύστημα, που έμμεσα θα έχουν αντίκτυπο στην επιλυτικότητα. Όπως η βελτίωση της ποιότητας του προσωπικού όπου το επάγγελμα αυτό θα γινόταν πιο δημοφιλές. Η συνεργατικότητα του κοινού θ' αυξανόταν. Ενώ αντίθετα η χρήση βίας θα γινόταν λιγότερο απαραίτητη.

Το κόστος όμως θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν, ότι θα είναι σημαντικό. Χρειάζεται να υπάρχει γερό οικονομικό υπόβαθρο στο κοινωνικό υπερόςστημα όπως και η πολιτική βούληση. Ας μη ξεχνάμε ότι η βία οφείλει τη δημοτικότητά της και στο γεγονός ότι είναι... φτηνή.

3) Αν ανεβάσουμε το επίπεδο ποιότητας του προσωπικού. Θα έχουμε αύξηση της επιλυτικότητας και συγχρόνως αύξηση και της συνεργατικότητας του κοινού, αλλά κι εδώ υπάρχει το πρόβλημα του κόστους, που προαναφέραμε, δεδομένου του ότι, ποιότητα προσωπικού και τεχνολογία πάνε μαζί. Εδώ μπορούμε να εντάξουμε και την καταπολέμηση της διαφθοράς, που ενδεχόμενα υπάρχει. Είναι ένα τεράστιο κεφάλαιο που θα πρέπει να μελετήσει η Σ.Ο.Μ. και που έχει σχέση με τη

γενικότερη διαφθορά του κοινωνικού συστήματος. Οφείλω να ομολογήσω ότι η αντιμετώπιση του είναι δύσκολη, λόγω του εξής απλού φαινομένου. Δεν μπορείς να έχεις ένα υποσύστημα πολύ διαφορετικό από τα υπόλοιπα, που είναι μέρη μεγαλύτερου συστήματος.

Δεν μπορεί δηλαδή να υπάρχει μια νησίδα τιμιότητας μέσα σ' ένα αρχιπέλαγος διαφθοράς. Θα πρέπει δηλαδή το κοινωνικό σύστημα ν' αλλάξει.

Θα ρωτούσατε: Τι θα γινόταν τότε σε τέτοια περίπτωση; Το τίμιο ας πούμε σύστημα θα είχε δυο επιλογές. Ή να αλλάξει προς την κατεύθυνση των υπόλοιπων συστημάτων ή να περιθωριοποιηθεί, άρα να γίνει αναποτελεσματικό και τελικά να γίνει μη - σύστημα, να παύσει στην ουσία να υπάρχει.

4) Τελικά ας δούμε τι μπορεί να γίνει από την πλευρά βελτίωσης του βαθμού συνεργατικότητας του κοινού.

Θα ρωτούσα: Τι ενδιαφέρει το κοινό περισσότερο;

Θα απαντούσα: Η αύξηση της επιλυτικότητας προς το 100% με τη μείωση της προσωπικής συμμετοχής του καθ' ενός προς το 0%. Θάθελε δηλαδή το κοινό να υπάρχει ένας μαγικός τρόπος να επιλύονται τα εγκλήματα, ή καλύτερα να εξαλειφθεί πλήρως το έγκλημα... χωρίς καθόλου κόστος.

Ένα άλλο επίσης σημαντικό στοιχείο: Ο καθένας ξεχωριστά θάθελε να παρανομήσει λίγο ή πολύ χωρίς να υφίσταται τις επιπτώσεις, αλλά όλοι οι υπόλοιποι να τις υφίστανται. Φέρ' ειπείν να κλέβει στη φορολογική δήλωση αλλά να διαμαρτύρεται για τη φοροδιαφυγή, να βάζει μέσο για να διοριστεί ο γιος του στην τράπεζα, αλλά να λέει που καταντήσαμε δεν υπάρχει αξιοκρατία σ' αυτόν τον τόπο κ.ο.κ. Αν τέτοιο είναι το κοινωνικό υπόβαθρο, να μην περιμένουμε θεαματική αύξηση της συνεργατικότητας. Γιατί αυτή συνεπάγεται επιπτώσεις, κινδύνους, χωρίς μάλιστα ιδιαίτερο προσωπικό κέρδος. Το κοινωνικό κέρδος είναι έμμεσο, απόμακρο και για πολλούς αόρατο, ίσως να μη το έχουν καν σκεφτεί.

Αν όμως υποθέσουμε ότι αυξανόταν απεριόριστα η συνεργατικότητα, νομίζω ότι θ' αυξανόταν αντίστοιχα και η επιλυτικότητα, μάλιστα με το χαμηλότερο κόστος.

Ας δούμε τώρα τι θα γινόταν αν όλοι αυτοί οι παράγοντες μελετιούνταν από την Σ.Ο.Μ. η οποία να κατέληγε σε εισηγήσεις. Η πρόβλεψη στον σύγχρονο πολύπλοκο κόσμο είναι ένα εξαιρετικά δύσκολο πράγμα και συχνά οι καλύτερες επιστημονικές ομάδες, καταλήγουν σε προβλέψεις που δεν επαληθεύονται. Εν τούτοις δεν μπορούμε να ζήσουμε χωρίς αυτές, αν θέλουμε να μπουέμε στη λέσχη των προηγμένων χωρών.

Θα πρέπει λοιπόν να βρεθεί η χρυσή τομή από άποψη οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού κόστους, σε αρμονία με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να τείνει η επιλυτικότητα προς το 100% αλλά με τη λιγότερη δυνατή βία, να τείνει δηλαδή προς το 0%.

Έργο δύσκολο, πολύπλοκο, σύνθετο, αλλά και επειγόν.

Τι χρειάζεται να υπάρξει σαν πρώτο βήμα; Η κοινωνική και κατ' επέκταση η πολιτική βούληση. Υπάρχει όμως;

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

«Και εμείς πριν να συλληφθούμε ήμασταν κάποιοι ανάμεσά σας»

Ελένης Σταματάκη
Φώτο: Ελένης Γρηγοριάδου

Κατ' αρχήν είναι πολύ εύκολο να βρεθείς κατηγορούμενος στην Τουρκία για τρομοκρατία και κατά συνέπεια να συλληφθείς και να βρεθείς στη φυλακή.

Όποιος τολμήσει να διαμαρτυρηθεί, να διεκδικήσει καλύτερους όρους δουλειάς, παιδείας, υγείας, να γράψει και να διακινήσει ιδέες που ενοχλούν το σύστημα, να συμμετέχει σε συγκεντρώσεις, διαδηλώσεις, συλλαμβάνεται και ανάλογα με τις παρόμοιες κατηγορίες που εκκρεμούν σε βάρος του βρίσκεται στη φυλακή σαν πολιτικός κρατούμενος.

Από κει και πέρα αρχίζει ο σωφρονισμός και τα βασανιστήρια μέσα στη φυλακή. Ένα σκληρό σωφρονιστικό σύστημα, που έχει σαν τελικό στόχο την πλήρη υποταγή.

Όλοι όσους συναντήσαμε - γονείς - πρώην φυλακισμένους - δικηγόρους - γιατρούς, μας περιέγραψαν τις συνθήκες των φυλακών και τη σκληρότητα αυτών των νέου τύπου κελιών, τα αποκαλούμενα F.

Η τουρκική κυβέρνηση, θέλοντας να εκσυγχρονίσει το σωφρονιστικό σύστημα για μια ακόμα φορά δημιουργεί νέες φυλακές υπίστις ασφάλειας, που έχουν ως βασικό

Κωνσταντινούπολη (31.7): Μια ειρηνική διαμαρτυρία έξω από τα δικαστήρια κατέληξε σε αγριο ξυλοδαρμό των διαδηλωτών

πυρήνα της λογικής τους την απομόνωση. Τα έντεκα νέα κολαστήρια που ετοιμάζονται θα έχουν κελιά απομονωμένα και ηχομονωμένα. Τα κελιά τύπου F ή λευκά κελιά, αντίστοιχα μ' αυτά που υπήρχαν στη Γερμανία τη δεκαετία του '70 θα χωρούν από έναν έως τρεις κρατούμενους και δε θα είναι μεγαλύτερα από 10-25 τετραγωνικά. Τοίχος ύψους 8 μέτρων θα τα περιβάλλει με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι για να δουν τον ήλιο να περπατάνε με το κεφάλι ψηλά. Φυσικό

φως και εξαερισμός δε θα υπάρχει. Το νερό, ο φωτισμός, ο εξαερισμός θα είναι στο χέρι του διευθυντή που αποφασίζει πότε θα λειτουργήσουν. Οι κρατούμενοι δε βγαίνουν ούτε για φαγητό ούτε για τουαλέτα, κάμερες θα παρακολουθούν κάθε κίνησή τους, ενώ για το πιο απλό πράγμα θα πρέπει να υποβάλλουν γραπτό αίτημα. Επαφή με άλλους κρατούμενους δε θα έχουν, αφού κάθε κελί έχει δι-

κή του αυλή, 59 τ.μ. για έναν κρατούμενο και 103 για τρία άτομα. Μ' αυτόν τον τρόπο η αλληλεγγύη - η επικοινωνία που αυτήν τη στιγμή αναπτύσσεται μέσα στις φυλακές σπάει και οι 40.000 περίπου κρατούμενοι θα είναι εκτεθειμένοι σε κάθε είδους βασανιστήρια, τα οποία δε θα μπορούν στο εξής να αποδεικνύονται.

Συγχρόνως υπογράφηκε από 3

υπουργεία (Δικαιοσύνης - Υγείας - Εσωτερικών) ένα πρωτόκολλο (πρωτόκολλο των 3) που αναμορφώνει όλο το σύστημα των φυλακών. Μ' αυτό το πρωτόκολλο, κανονίζονται οι επισκέψεις των συγγενών, των δικηγόρων, η μεταφορά των κρατούμενων στο νοσοκομείο, στον γιατρό και στα δικαστήρια, το κλείσιμό τους σε γυάλινα κλουβιά στα δικαστήρια, η συμμετοχή των στρατιωτικών και της αστυνομίας στις επιχειρήσεις μέσα στις φυλακές.

Η επιτροπή για τα ανθρώπινα δικαιώματα του Ιατρικού Συλλόγου, με την οποία μιλήσαμε μας επισήμανε τις φυσικές και ψυχολογικές επιπτώσεις που έχουν στην ανθρώπινη ύπαρξη αυτού του είδους οι φυλακές απομόνωσης... Πρέπει να σκεφτούν πως εκεί μέσα θα μείνουν άνθρωποι και όχι ζώα, ούτε και αυτά θα μπορούσαν να ζήσουν εκεί...

Η κυβέρνηση ισχυρίζεται πως οι φυλακές αυτές προσφέρουν ασφάλεια στους κρατούμενους, αυτό όμως είναι ψέμα, μας λένε τα μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου, οι κρατούμενοι είναι εκτεθειμένοι και πιο ανασφαλείς σ' αυτά τα κελιά, δημιουργούν ασφάλεια στο καθεστώς και όχι στους κρατούμενους.

Τα βασανιστήρια στις τουρκικές φυλακές είναι μια καθημερινότητα σκληρή. Οι κρατούμενοι στερούνται από τα απλά καθημερινά πράγματα, όπως είδη υγιεινής (σαπούνι - χαρτί υγείας) εφημερίδες, την επίσκεψη σε

Κωνσταντινούπολη: Διαμαρτυρία μανάδων έξω από τα δικαστήρια

γιατρούς, την επαφή με συγγενείς και με τους δικηγόρους τους.

- Άρρωστοι κρατούμενοι, είναι πολύ δύσκολο να πάνε σε γιατρό με διάφορες δικαιολογίες, η πιο εύκολη είναι η έλλειψη μεταφορικού μέσου και η αναμονή μπορεί να κρατήσει και 6 μήνες. Η φυματίωση, η ηπατίτιδα και τα εμφράγματα οδηγούν αρκετούς στο θάνατο.

- Δικηγόροι που αναλαμβάνουν υποθέσεις, για να δούνε τους φυλακισμένους περνάνε από διάφορες διαδικασίες. Σωματικός έλεγχος, παρακράτηση φακέλων με τη δικαιολογία ότι δεν αφορούν οι σημειώσεις την υπόθεση, έφοδος στα γραφεία τους, απειλές ότι δήθεν υπερασπίζονται τρομοκράτες. Ο εκφοβισμός είναι συνεχής και έχει σαν συνέχεια πολλοί δικηγόροι να εγκαταλείπουν την υπεράσπιση φυλακισμένων για να μην χαρακτηριστούν και οι ίδιοι τρομοκράτες.

- Συγγενείς εμποδίζονται να δουν τους δικούς τους, αρκετές φορές γονείς κρατουμένων διεκδικώντας να δουν τα παιδιά τους βρίσκονται και οι ίδιοι κρατούμενοι.

Όλα αυτά γίνονται κατά καιρούς αιτίες ομαδικών ξεσηκωμών μέσα στις φυλακές, όπου πολλές φορές καταλήγουν σε απεργίες πείνας μέχρι θανάτου. Απεργίες πείνας που ξεπερνούν τις 70 ημέρες και έχουν πολλές επιπτώσεις στην υγεία των απεργών, 80

κρατούμενοι έχουν μέχρι σήμερα σοβαρά προβλήματα υγείας. Από το 1984 μέχρι σήμερα έχουμε 100 θανάτους από απεργία πείνας.

«Για να μπορέσουμε να σταματήσουμε την επίθεση απλώσαμε τα κορμιά στον θάνατο»

Στα γραφεία του περιοδικού «Vatan» (Πατριδα) συναντήσαμε τέσσερις από τους 1.500 απεργούς πείνας του 1996 στις φυλακές Μπαϊράμ - Πασσά. Με έντονα τα σημάδια στα πρόσωπα, στο σώμα, στις ομιλίες, με 40-60-69 ημέρες απεργία πείνας ο καθένας, ήταν καταπέλτες ενάντια στον αυταρχισμό, τη βαρβαρότητα και την υποκρισία του καθεστώτος.

Ένα καθεστώς που δίνει την άδεια σε εφημερίδες, περιοδικά, οργανώσεις να λειτουργούν, εισπράττει τους ανάλογους φόρους, όποιος όμως γράφει, διακινηθεί την εφημερίδα, την προκήρυξη της οργάνωσης, πολύ εύκολα μπορεί να βρεθεί κατηγο-

ρούμενος για αντικαθεστωτική δράση και να οδηγηθεί στη φυλακή. Ο αντιτρομοκρατικός νόμος 3713 ενεργοποιείται από τις αρχές σ' όλες τις περιπτώσεις και αν κάποιος δεν πειθαρχήσει σε σήμα των αρχών πυροβολείται, υπάρχουν αρκετοί σκοτωμένοι μ' αυτόν τον τρόπο, οι φόνοι αυτοί καταγράφονται ως φόνοι από αγνώστους, συγκέντρωση 15 ατόμων δίνει τη δυνατότητα στην αστυνομία να επέμβει, να συλλάβει, να χτυπήσει.

Το βλέμμα του φίλου δημοσιογράφου, που βρέθηκε στη φυλακή και έζησε στην αγριότητα της, μόνο και μόνο γιατί έγραψε τις απόψεις του, μίλησε για ανθρώπινα δικαιώματα, δεν είναι εύκολο να το ξεχάσουμε. Δίπλα του η Μελέτ, συνοδεύει τον γιο της - μετά την απεργία πείνας έχει έντονα σωματικά προβλήματα - θυμάται τα δικά της, ο αγώνας που έκανε για να σώσει το παιδί της την περίοδο της μεγάλης απεργίας πείνας, οδήγησε και την ίδια στις φυλακές για 50 ημέρες - θυμάται και κλαίει.

«Στις μεταγωγές χτυπούσαν αλύπητα και το πιο απλό αίτημα χρειαζόταν γραφειοκρατική διαδικασία και άδεια από τον διευθυντή. Στις φυλακές του Εσκί - Σεχίρ κάποιοι κρατούμενοι επρόκειτο να μεταφερθούν σε κελιά απομόνωσης. Κάθε αντίδρασή μας, κάθε έκκληση για ανθρώπινη συμπεριφορά αντιμετωπιζόνταν με βία, έτσι καταλήξαμε στην απεργία πείνας.

Αν και αρκετοί είχαν σοβαρά προβλήματα υγείας, αρνήθηκαν ιατρική βοήθεια. 162 κρατούμενοι μεταξύ των οποίων και αυτοί που έχουμε μπροστά μας προκειμένου να κερδίσουν τη συμπάθεια της κοινής γνώμης, προκειμένου να γίνει γνωστός ο αγώνας τους, μετέτρεψαν την απεργία σε πορεία θανάτου με αποτέλεσμα ο πρώτος να πεθάνει την 62η ημέρα και ο δεύτερος την 64η. Τότε κατορθώσαμε και ακυρώσαμε τη μεταφορά στα κελιά της απομόνωσης, τώρα;

Το ζήτημα είναι πολιτικό, το κράτος μιλάει συνέχεια για σταθερότητα, το κράτος θέλει να σπάσει κάθε φωνή που αντιδρά.

Ξοδεύονται τεράστια, υπέρογκα ποσά για το στρατό, για τους εξοπλισμούς,

ενώ ο κόσμος πεινάει. Τα τούρκικα μονοπώλια συνεργάζονται άμεσα με τον διεθνή οργανισμό εμπορίου και η πολιτική της κυβέρνησης ευθυγραμμίζεται με την πολιτική του Ιμπεριαλισμού και της C.I.A.

Εμείς ζητήσαμε τη συμπαράσταση και την παρουσία των οργανώσεων, ζητάμε ασπίδα προστασίας και ενημέρωσης όλων για τα δίκαια αιτήματά μας, τα κράτη μέλη της ευρωπαϊκής κοινότητας πρέπει να αντιδράσουν γι' αυτά που συμβαίνουν σήμερα στην Τουρκία...».

Αυτό το σύστημα λειτουργίας των φυλακών, αυτές οι φυλακές - λευκά κελιά τύπου F, έχουν δημιουργήσει σειρά αντιδράσεων - διαμαρτυριών στην Τουρκία.

Τις πρώτες μέρες του Αυγούστου, ξεκίνησαν συγγενείς κρατουμένων με πούλμαν από πολλές πόλεις της Τουρκίας, για την Άγκυρα, για να επιδώσουν ψήφισμα διαμαρτυρίας στον υπουργό Δικαιοσύνης. Αυτήν την πορεία προς την Άγκυρα, η κυβέρνηση θέλησε να εμποδίσει και την εμποδισε τελικά με βία. Οι γονείς δέχτηκαν στο δρόμο επιθέσεις από τις δυνάμεις Ασφαλείας, πολλοί συνελί-

Σκίτσο του Cem: Η αντίσταση και οι γκριζοί λύκοι

φθσαν και κακοποιήθηκαν. Όσοι ήλθαν στην Κων/πολη να καταθέσουν στον εισαγγελέα μηνύσεις κατά των επιθέσεων, βγαίνοντας από τα δικαστήρια, δέχτηκαν νέα επίθεση, 70 άτομα βγαίνοντας από τα Δικαστήρια με μόνη αφορμή τα συνθήματα που φώναζαν, χτυπήθηκαν άγρια από Ειδικές Μονάδες, συνελήφθησαν 55, κρατήθηκαν στην ασφάλεια και την άλλη μέρα προσήχθησαν στον εισαγγελέα. Η επίθεση έγινε μέρα μεσημέρι, στο κέντρο της πόλης δυο βήματα από την Αγία Σοφία και το Τοπκαπί, μπροστά στα μάτια της ξένης αντιπροσωπείας, που σκόπιμα μεν δε χτυπήθηκε, πήρε όμως μια σαφή προειδοποίηση... την ίδια προειδοποίηση που είχε πάρει την προηγούμενη μέρα όταν πηγαίνοντας στην συνέντευξη Τύπου που έδωσαν οι γονείς, ειδικός φωτογράφος μας φωτογράφιζε έναν έναν και βιντεοσκοπούσε κάθε μας κίνηση.

Τα συνθήματα που ενόχλησαν ήταν:

- Όχι στις φυλακές τύπου F είναι θάνατος.
- Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια θα νικήσει τα βασανιστήρια.
- Η οργή των μανάδων θα καταστρέψει τους δολοφόνους.
- Καταργήστε τον αντιτρομοκρατικό νόμο είναι φασιστικός.
- Αντίσταση στον θάνατο από βασανιστήρια.

Εμείς εδώ λέμε... ρίχνουμε την καρδιά μας στο δρόμο...

Χρόνια τώρα, ένα ανοιχτό ραντεβού υπάρχει κάθε Σάββατο πρωί, στην πλατεία ΤΑΞΙΜ της Κων/πολης.

Γυναίκες - συγγενείς πολιτικών κρατουμένων - σκιές μέσα στα άσπρα - κάθονται ώρες σιωπηλές - και αυτή η σιωπή τους είναι το αγκάθι στα πόδια του γίγαντα.

Φορούν το παραδοσιακό άσπρο μα-

ντήλι της ανατολής, εδώ συμβολίζει την αγνότητα του αγώνα, γύρω από το μαντήλι το κόκκινο κορδόνι, το αίμα των κρατουμένων, στις λευκές τους μπλούζες με κόκκινα γράμματα διαβάζουμε OZGUR TAYAD, Ένωση των οικογενειών των καταδίκων και υποδίκων, περιμένουν και αυτή η αναμονή μπορεί να κρατήσει χρόνια.

Στα γραφεία της TAYAD, με ένα φλιτζάνι τσάι στο χέρι (ο καφές και η δημοκρατία στην Τουρκία είναι από τα είδη που σπανίζουν) η κουβέντα γίνεται από ψίθυρος κραυγή. Όλες έχουν παιδιά στη φυλακή, νεκρούς, απεργούς πείνας, εξαφανισμένους. Όλες έχουν προσωπικές εμπειρίες. Όλες έχουν κουράγιο, συνεχίζουν και ζητάνε συμπαράσταση.

«Είμαστε μάνες αγοριών και κοριτσιών που είναι πολιτικοί κρατούμενοι στις φυλακές της Τουρκίας.

Σκέψου μια χώρα όπου ανυπεράσπιστοι κρατούμενοι δολοφονούνται πίσω από τα συρματοπλέγματα, τις πόρτες με τα σιδερένια κιγκλιδώματα και πίσω από τους τέσσερις τοίχους των φυλακών.

Σκέψου μια χώρα όπου το κράτος μεταμφιέζεται το ρόλο του δήμιου, καθώς παίρνει έκτακτες προφυλάξεις για την ασφάλειά του.

Όταν οι φυλακισμένοι γιοι και κόρες μας κατεβαίνουν σε απεργία πείνας ή επιχειρούν γρήγορο θάνατο στο όνομα μιας αξιοπρεπούς ζωής, τα κορμιά τους απουσιάζουν αργά και εμείς οι ίδιοι δεν μπορούμε να καταπούμε την τροφή μας. Όσο εκείνοι είναι πεινασμένοι δε βάζουμε φαγητό στο τραπέζι μας, τώρα θα παλέψουμε ενάντια στην απομόνωση, θα είμαστε στο πλευρό τους για μια ακόμα φορά και σε αυτόν τον αγώνα θέλουμε να έχουμε μαζί μας όλους τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όλους τους δημοκράτες, όλους τους Ευρωπαίους που είναι αντίθετοι στα βασανιστήρια».

Τα λόγια της Σουκράν, της Ναντιρέ, της Κεζμπάν, μας ακολουθούν όλες τις μέρες. Οι ίδιες συνεχώς παρούσες, τρέχουν την μια στην Άγκυρα να δουν τον υπουργό Δικαιοσύνης, την άλλη στα δικαστήρια, την άλλη στην συνέντευξη Τύπου και το βράδυ αργά καταλήγουν στο Αρμουτλού, μια

οδοιπορικό

συνοικία με αυθαίρετα πάνω σε λόφο με θέα τον Βόσπορο. Δίπλα τους η αερογέφυρα που ενώνει την ευρωπαϊκή με την ασιατική Τουρκία, οι μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι και τα αυτοκίνητα με τις συμβατικές πινακίδες, που γυροφέρνουν μέρα νύχτα την περιοχή.

«Αυτή τη γειτονιά τη χτίσαμε με τα χέρια μας. Μόνοι μας βάλουμε νερό, φως, φτιάξαμε τους δρόμους, τα παιδιά μας έχτιζαν τα σπίτια, όλοι μαζί τη μια μέρα το σπίτι του ενός την άλλη του άλλου, η αστυνομία ήρθε τέσσερις φορές να καταστρέψει την περιοχή, συνέλαβε τους γιους τις κόρες, τους άνδρες όλους, τα μικρά παιδιά την υπερασπίστηκαν με σφενδόνες. Αυτή η γειτονιά είναι η γειτονιά της αλληλεγγύης, όταν ένας ένας φαγητό έχουμε όλοι, όταν ένας ένας τρέχει τις φυλακές για το παιδί, για τον άντρα, για τη γυναίκα του, τρέχουμε όλοι. Αυτήν τη γειτονιά αλληλεγγύης δε θα μπορέσουν να την καταστρέψουν».

«Τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να προσφέρονται σαν το νερό και όχι να παραχωρούνται»

Ο Νετζάτι Οζντεμίρ, στρατιωτικός εισαγγελέας, γνωστός για τις απόψεις του σε σχέση με το σφραγιστικό σύστημα και τη δυνατότητά του να επικοινωνεί με τους κρατούμενους, κλήθηκε από την κυβέρνηση να αναλάβει διευθυντής των φυλακών Μπαϊράμ - Πασσά, όταν ξέσπασε η μεγάλη κρίση και οι απεργίες πείνας το 1996.

Στο δικηγορικό γραφείο του στην Κων/πολη μας μετέφερε τις εμπειρίες των 18 μηνών που έμεινε στη θέση αυτή, 18 μήνες πετυχημένης πορείας, που βέβαια ενόχλησαν την κυβέρνηση, με αποτέλεσμα σήμερα να εκκρεμούν σε βάρος του διάφορες κατηγο-

Η γειτονιά της αλληλεγγύης

ρίες για παράβαση καθήκοντος.

«Μπαίνοντας στη φυλακή είχα ένα στόχο, να αποδείξω, να δώσω σ' όλους να καταλάβουν, πως οι φυλακισμένοι όχι μόνο στην Τουρκία αλλά παντού είναι άνθρωποι σαν κι εμάς και όχι από τον Άρη.

Ο εισαγγελέας, ο δικαστής, ο αστυνομός πρέπει να έχει ουδέτερη συμπεριφορά και να εφαρμόζει τον νόμο με τον ίδιο τρόπο σε όλους, ο νόμος πρέπει να καλύπτει όλους με σεβασμό και ισοτιμία. Αυτές τις αρχές προσπάθησα να κάνω πράξη.

Έζησα 18 μήνες μέσα στη φυλακή μαζί με τους κρατούμενους και προσπάθησα μαζί τους να εφαρμόσω ένα άλλο σύστημα με βάση τις αρχές μου.

Μαζί με τους κρατούμενους το πρώτο πράγμα που προσπάθησα ήταν να καθαρίσει η φυλακή, 3.500 άτομα έτρωγαν δίπλα στα νερά που έτρεχαν από τις αποχετεύσεις. Μετά, άρχισε μια προσπάθεια επαφής ανάμεσα στους κρατούμενους και το προσωπικό της φυλακής για αποκατάσταση της χαμένης εμπιστοσύνης. Πράγματα απλά που προβλέπονταν και από τον κανονισμό της φυλακής στα χαρτιά μόνο και όταν άρχισαν να εφαρμόζονται ενόχλησαν.

Μετά από λίγο καιρό άρχισαν τα προβλήματα. Αρχισαν να ψάχνουν την προσωπική μου ζωή, να παρακολουθούν τα τηλέφωνα μου, πού πήγαινα, με ποιους έβγαινα, άρχισαν τα χτυπήματα πίσω από την πλάτη, όταν αρρώστησα και έμεινα τρεις μήνες

στο νοσοκομείο, ξέσπασαν εναντίον μου διάφορα σκάνδαλα που σπύλωσαν τη φήμη μου, με αποτέλεσμα σήμερα να εκκρεμούν σε βάρος μου μια σειρά δικογραφιών για παράβαση καθήκοντος.

Σήμερα παρ' όλα αυτά δε μπορώ να μείνω αμέτοχος, δε μπορώ να σιωπήσω.

Είμαι αντίθετος στις φυλακές F, μας γυρίζουν στον μεσαίωνα, αυτό πρέπει να γίνει γνωστό σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο.

Κάθε βήμα που κάνουμε εμείς απ' έξω διώχνει το σκοτάδι μέσα από τη φυλακή».

Το κίνημα αλληλεγγύης ενάντια στις φυλακές τύπου F, είναι μικρό ακόμα στην Τουρκία. Λίγα συνδικάτα το υποστηρίζουν και κάποια κόμματα όπως το Hader, Sip, Emep, PDP, DDP και αυτά ανεπίσημα. Στα μεγάλα παζάρια και στη Γέφυρα του Γαλατά ένα πλήθος πηγαινοέρχεται καθημερινά. Έχει να λύσει τα δικά του προβλήματα, της ανεργίας, της φτώχειας, της καταπίεσης, πού καιρός για άλλα πράγματα.

Στο Ντιολμάμπαζε και στο Καραβάν Σερράι, στο Τοπκαπί, την Αγία Σοφία και το Μπλε Τζαμί οι τουρίστες αναζητούν τη μαγεία της Ανατολής.

Ανάμεσά τους υπάρχει ο παραμορφωτικός καθρέφτης και έχει σημασία από ποια πλευρά του βρίσκεται...

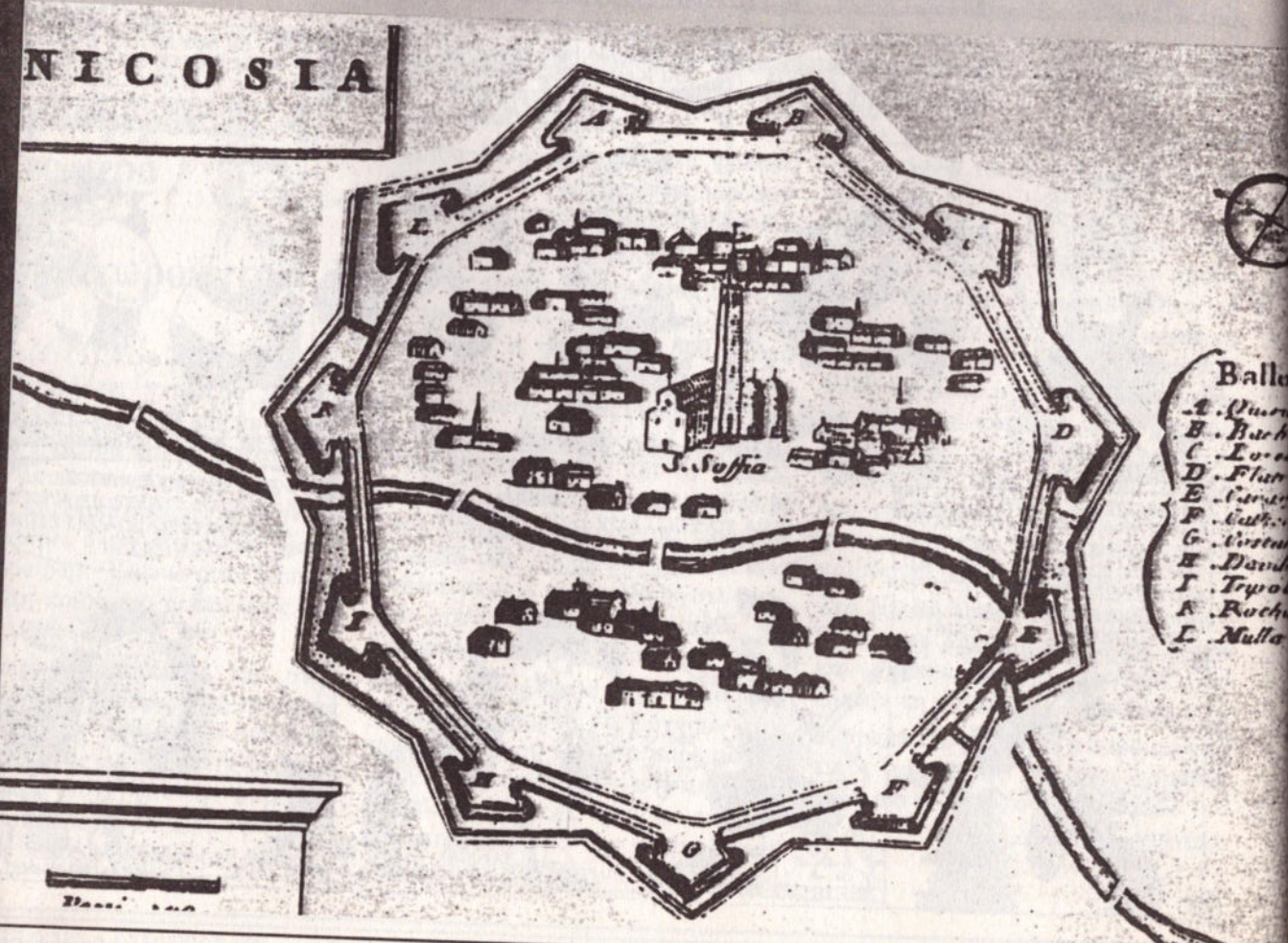
Από την εφημερίδα «ΕΠΟΧΗ»

Λευκωσία/Lefkoshia:

Ένα Ποτάμι, Μια Γέφυρα και Μια Νεκρή Ζώνη

Γιάννη Παπαδάκη

Αν κοιτάξει κάποιος τους μεσαιωνικούς χάρτες της Λευκωσίας, θα παρατηρήσει ότι η πόλη διαχωρίζεται από μια γραμμή. Το ίδιο ισχύει και για τους σύγχρονους χάρτες. Αυτές οι δυο γραμμές σχεδόν συμπίπτουν. Επρόκειτο αρχικά για ένα φυσικό διαχωρισμό που κάποτε, με ανθρώπινη παρέμβαση, μετατράπηκε σε γέφυρα, για να μετατραπεί αργότερα σε ένα

χάσμα αλλά ταυτόχρονα και γέφυρα και πάλι μέσω ανθρωπίνων παρεμβάσεων. Όπως κάθε ανθρωπίνος διαχωρισμός έχει και αυτός δυο πλευρές και η κάθε μια τον προσεγγίζει διαφορετικά. Το νόημά του όμως δεν εξαρτάται μόνο από την πλευρά από την οποία κάποιος επιλέγει να τον εξετάσει. Υπάρχουν και άλλες διαστάσεις εξ ίσου σημαντικές με την οριζόντια, όπως η κάθετη: μια πραγματικότητα υπεράνω του εδάφους και μια άλλη υπόγεια.

Παλιά η πόλη χωριζόταν από ένα ποτάμι, που την μοίραζε ως ένας άξονας ανατολής-δύσης. Στην βόρεια πλευρά του βρισκόταν το Οθωμανικό διοικητικό κέντρο γύρω από το Saray και στη νότια το Χριστιανικό Ορθόδοξο γύρω από την Αρχιεπισκοπή. Απόκτησε αυτό το ποτάμι διάφορα ονόματα πέρα από το Πεδιαίος και Πιδκιός. Λόγω της βρωμιάς που συχνά κουβαλούσε, έγινε γνωστό και με άλλες ονομασίες όπως Κοτσιρκας και *Chirkefli Dere* (Βρωμισμένο Ρυάκι). Ήταν ακόμα γνωστός και ως *Kanli Dere* (Ματωμένο Ρυάκι) λόγω του κόκκινου χρώματος των νερών καθώς κατέβαινε κατά καιρούς ορμητικός. Και τα δυο ονό-

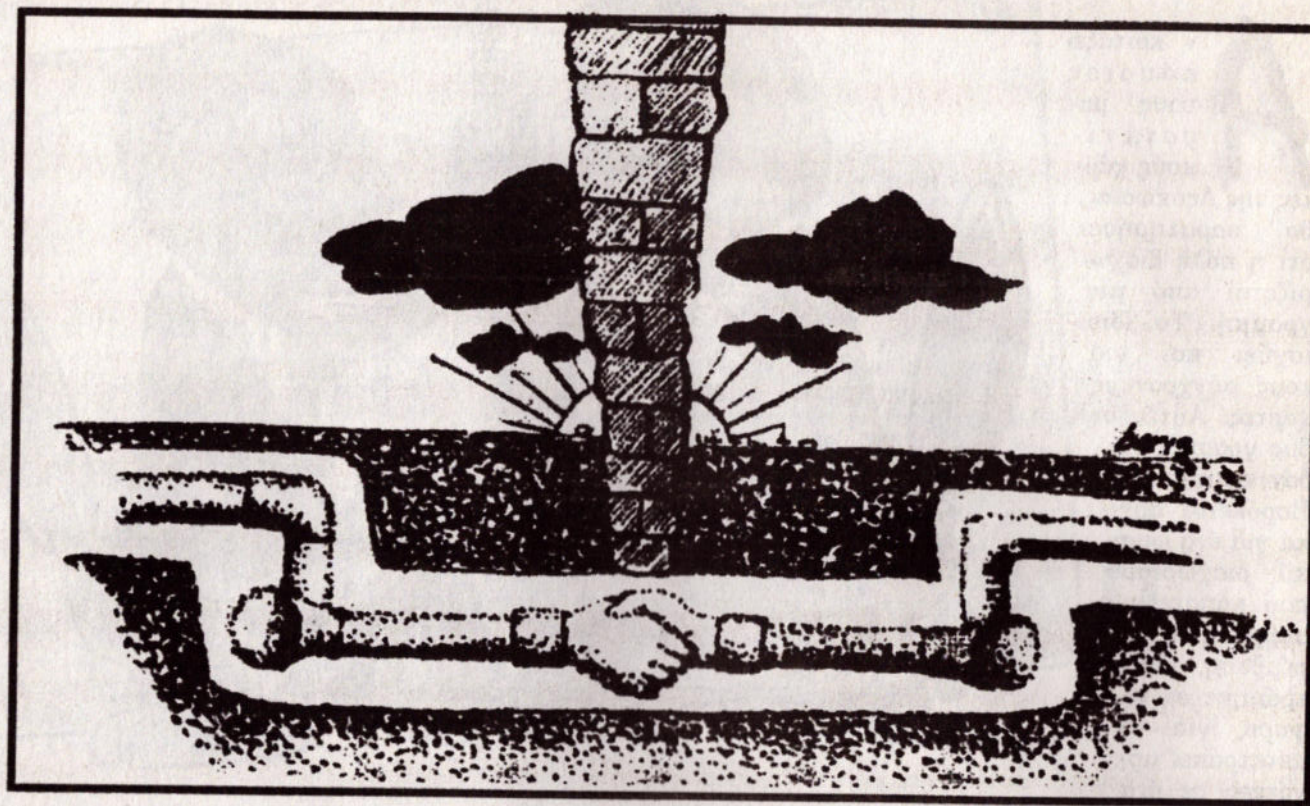
Σατιρική (30.9.78)

ματά του επρόκειτο να δικαιωθούν μελλοντικά με διαφορετική σημασία.

Οι Ενετοί αρχικά μετατόπισαν την κοίτη του ποταμού εκτός της εντός των τειχών πόλης για αμυντικούς λόγους και η κοίτη έμεινε ξερή στη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, ενώ πότε πότε τα ορμητικά νερά ακολουθούσαν την παλιά τους ροή δια μέσου της πόλης, σκορπίζοντας τη βρωμιά και τον τρόμο. Κατά τη διάρκεια της Βρετανικής περιόδου η παλιά κοίτη του ποταμού σκεπάστηκε κομμάτι με κομμάτι σαν μια μακριά γέφυρα και μέρος της μετατράπηκε σε ένα δρόμο, την Ερμού. Αυτός ο άξονας της πόλης από ανατολή σε δύση, έγινε ο κύριος εμπορικός της άξονας διασπαρτός από χάνια όπου διανυκτέρευαν οι έμποροι που έρχονταν να πουλήσουν τηνπραμάτεια τους και δρόμους που άνηκαν σε διάφορα σινάφια, δηλαδή ειδικότητες. Διαμορφώθηκε σε ένα μεγάλο παζάρι κάτι που άρμοζε και στην ονομασία της ως Ερμού, αφού ο Ερμής ήταν ο θεός προστάτης του εμπορίου. Κατάληξε όμως τελικά

να εκπληρώσει αυτός ο γραμμικός χώρος μια πιο σκοτεινή ιδιότητα του Ερμή, αυτή που τον συνδέει με τον τόπο των νεκρών.

Ως παζάρι η Ερμού ήταν ένας βασικός συνδετικός χώρος επαφής, συνεργασίας και ανταλλαγών των διαφόρων εθνοτικών και θρησκευτικών κοινοτήτων της Λευκωσίας. Αργότερα όμως, με τις διακοινοτικές συγκρούσεις που ακολούθησαν το 1955, έχουμε τον πρώτο διαχωρισμό της Λευκωσίας που μετά το 1960, το 1964, με την πρώτη άφιξη δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών ονομάστηκε και καθιερώθηκε ως η Πράσινη Γραμμή. Από τότε μετατράπηκε σε ένα πραγματικό χάσμα που συνέχισε, ιδίως μετά το 1974, να χωρίζει τους κατοίκους. Η πόλη που ήταν παλιά γνωστή και ως Lefkoshia αλλά και ως Λευκωσία κατάληξε να ονομάζεται με μόνο ένα τρόπο στην κάθε πλευρά, αφού οι κάτοικοί της διαχωρίστηκαν από αυτό το χάσμα που σιγά σιγά επεκτάθηκε τόσο στις συνειδήσεις όσο και στις μνήμες και στις ιστορικές και πολιτικές προσεγγίσεις

Yenidüzen (28.1.79)

των αιτιών του. Όπως η γραμμή μετατράπηκε σε ένα χώρο φόβου και κινδύνου, σε ένα αγεφύρωτο χάσμα φρουρούμενο από οπλισμένους στρατιώτες, έτσι και οι ιστορικοπολιτικές προσεγγίσεις των αιτιών του διχάστηκαν απόλυτα και άρχισαν να φρουρούνται εξ ίσου αυστηρά, ιδίως για να αποτρέψουν αυτούς που πιθανόν να δοκίμαζαν να υπερβούν το ερμηνευτικό χάσμα. Μετατράπηκε παροδικά σε μια Νεκρή Ζώνη, έτσι όπου κανένας δεν επιτρέπεται να κυκλοφορεί αναμεταξύ των οπλισμένων φρουρών. Εκπλήρωσε έτσι μια άλλη ιδιότητα του Ερμή, αυτή που τον συνδέει με τον Άδη ως ψυχοπομπό, ως τον αρμόδιο για την μεταφορά των ψυχών στον Άδη. Μετατράπηκε δηλαδή σε ένα νεκρό χώρο αλλά και χώρο των νεκρών, γιατί τα σύνορα είναι από τη φύση τους χώρος διεκδικήσεων και συγκρούσεων, απαιτούν αίμα και νεκρούς

για να χαραχθούν και δημιουργώντας μια συγκρουσιακή δυναμική, συνεχώς αποζητούν και άλλες θυσίες.

Το παλιό όνομα του ποταμού, Ματωμένο Ρυάκι (Kanlı Dere), επιβεβαιώθηκε με τον πιο κυριολεκτικό τρόπο. Ως χώρος των νεκρών δεν άργησε να αποκτήσει και τον δικό του Κέρβερο. Όταν οι Τουρκοκύπριοι μετακινήθηκαν το 1963 στον τουρκοκυπριακό θύλακα της βόρειας Λευκωσίας οι Ελληνοκύπριοι άλλαξαν τις ονομασίες οδών με τουρκικά ονόματα και ο δρόμος του Ταχτακαλά με την ονομασία *Chinar sokak*, μετονομάστηκε σε οδό Κερβέρου.

Αν όμως πάνω από την επιφάνεια ο ποταμός δεν είναι πια ορατός, αν η Ερμού καλύπτει την παλιά κοίτη, τα πράγματα φαίνονται διαφορετικά από κάτω. Η παλιά κοίτη έγινε και επίσημα μεταφορέας της βρωμιάς, καθώς χρησιμοποιήθηκε ως ο κύριος αγωγός για

το αποχετευτικό σύστημα ολόκληρης της πόλης, και της Λευκωσίας και της Lefkosh. Αυτό όμως το σύστημα αποτελεί και τη μεγαλύτερη και επιτυχέστερη προσπάθεια διακοινοτικής συνεργασίας στη μετά το 1974 περίοδο αφού την ευθύνη για τον σχεδιασμό, τη δημιουργία και διαχείριση του έχουν και οι δυο πλευρές. Ο δε χάρτης του αποχετευτικού της Λευκωσίας κάτω από την επιφάνεια, είναι ο μόνος κοινά αποδεκτός χάρτης, αφού αυτοί της ορατής Λευκωσίας καθιστούν, ανάλογα με την πλευρά κατασκευής τους, άρατη την άλλη πλευρά παρουσιάζοντας την ως ένα κενό. Παραμένει τώρα αυτή η γέφυρα-ποταμός, αυτή η ορατή Νεκρή Ζώνη που διαχωρίζει, αυτό το ενοποιημένο υπόγειο σύστημα, ως το πιο από σύμβολο διαχωρισμού και συνάμα συνεργασίας.

Απλός

Ο Παντελής και το Λιοντάρι

Πριν από εκατό περίπου χρόνια, τον Απρίλιο του 1901, διοργανώθηκε από τον Πατριωτικό Σύνδεσμο των Κυπρίων εν Αθήναις στο Ζάππειο Μέγαρο Αθηνών, Κυπριακή Έκθεση και Αγορά με εκθέματα αντιπροσωπευτικά από όλη την κυπριακή παραγωγή και την καθημερινή ζωή των Κυπρίων και στόχο την εθνική αφύπνιση και σύσφιξη των δεσμών μεταξύ του ελληνικού μητροπολιτικού χώρου και της Κύπρου.

Σήμερα, έναν αιώνα μετά, το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο και το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζης Κύπρου συνδιοργανώνουν την Έκθεση «Ο κόσμος της Κύπρου την αυγή του 20ού αιώνα» σε μια προσπάθεια ανασύνθεσης του παραδοσιακού τρόπου ζωής στις πόλεις και τα χωριά της Κύπρου εκείνης της εποχής.

Στην Έκθεση παρουσιάζεται η μοναδική συλλογή ενδυμασιών και μεμονομένων ενδυμάτων, η οποία δωρήθηκε από τον Πατριωτικό Σύνδεσμο στο Μουσείο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, το σημερινό Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, αμέσως μετά το τέλος της Έκθεσης του 1901. Οι φορεσιές τοποθετούνται μέσα στο ιστορικό χωροχρονικό περιβάλλον τους με τη βοήθεια πλούσιου εποπτικού και άλλου πληροφοριακού υλικού αλλά και χρηστικών αντικειμένων της εποχής, από διάφορα μέρη της Κύπρου.

Η Έκθεση θα παραμείνει ανοικτή μέχρι την 28η Οκτωβρίου.

Το κείμενο που ακολουθεί δόθηκε ως διάλεξη στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στην Αθήνα στις 3.3.2000 στα πλαίσια της Έκθεσης «Ο κόσμος της Κύπρου την αυγή του 20ού αιώνα».

Ευφροσύνης Ριζοπούλου - Ηγουμενίδου*

Κύπρον
της 20ού
αιώνα

Ο κόσμος
της αυγής
του 20ού

Η κοινωνία της Κύπρου στα τέλη του 19ου αιώνα όπως αντικατοπτρίζεται στην εμφάνιση των ανθρώπων της εποχής

Η ενδυμασία και γενικότερα η εμφάνιση είναι φαινόμενο πολυσήμαντο που προσδιορίζεται από ποικίλους παράγοντες. Το ένδυμα εκφράζει την κοινωνία που το δημιουργεί, τόσο σε συλλογικό όσο και σε ατομικό επίπεδο. Αντικατοπτρίζει γενικά την πολιτιστική στάθμη και την αισθητική, και ειδικότερα τις διαβαθμίσεις και διαφοροποιήσεις μιας κοινωνίας σε δεδομένο τόπο και χρόνο.

Τα τέλη του 19ου αιώνα στην Κύπρο συμπίπτουν με τις πρώτες

δεκαετίες της βρετανικής διακυβέρνησης. Η μεταβίβαση της Κύπρου στη Μεγάλη Βρετανία με τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου το 1878, αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία του νησιού με επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της ζωής. Μέσα στο πλαίσιο μιας πιο εκσυγχρονισμένης διακυβέρνησης και διοικητικής οργάνωσης συγκεντρωτικού χαρακτήρα, η νεά αποικιοκρατική κυβέρνηση προσπάθησε να μεταβάλει τα δεδομένα που είχε δημιουργήσει η τριακοσάχρονη οθωμανική κυριαρχία. Κατά τις πρώτες όμως δεκαετίες η οικονομική και κοινο-

πολιτισμός

νική εξέλιξη προχώρησε με πολύ αργό ρυθμό, λόγω των σοβαρών οικονομικών επιβαρύνσεων με τη μορφή του «φόρου υποτελείας». Με στόχο την όσο το δυνατόν πιο προσοδοφόρα εκμετάλλευση των πόρων του νησιού, άρχισαν να γίνονται έργα υποδομής σε καίριους τομείς, όπως της υγείας, της εκπαίδευσης, των συγκοινωνιών κ.λπ. Το νέο πολιτικό καθεστώς ευνόησε το άνοιγμα προς την Ευρώπη, τόσο στον εμπορικό όσο και στον πολιτιστικό τομέα. Οι επικοινωνίες με το εξωτερικό αυξήθηκαν, και στο εσωτερικό διευκολύνθηκαν με την επέκταση του οδικού δικτύου. Το τελευταίο ήταν ιδιαίτερα σημαντικό γιατί έφερε πιο κοντά στην πόλη την ύπαιθρο ανοίγοντας κυριολεκτικά το δρόμο για αμφίδρομη μεταφορά ανθρώπων, ειδών και ιδεών.

Στον πολιτικό τομέα οι μεταρρυθμίσεις ουσιαστικά περιορίστηκαν στη λειτουργία των δικαστηρίων και του Εκτελεστικού και Νομοθετικού Συμβουλίου, που περιλάμβανε και μέλη αιρετά. Οι πρώτες δεκαετίες της βρετανικής κυριαρχίας χαρακτηρίζονται από σειρά αποστολών στο Λονδίνο για υποβολή ψηφισμάτων και υπομνημάτων, με τα οποία οι Κύπριοι ζητούσαν μείωση της φορολογίας, ενίσχυση της γεωργίας και της παιδείας, αύξηση των κονδυλίων για δημόσια έργα και μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στη διοίκηση, ακόμη και στις ανώτερες θέσεις, πολιτικές και δικαστικές. Ο 19ος αιώνας έκλεισε με έντονη δράση για απόκτηση πραγματικών συνταγματικών ελευθεριών και με εθνικές διεκδικήσεις της πλειοψηφίας των Κυπρίων, αιτήματα που η βρετανική κυβέρνηση αρνήθηκε να ικανοποιήσει.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες οργανώθηκε η πολιτική ζωή, και η ελευθερία λόγου εκδηλώθηκε με την έκδοση των πρώτων εφημερίδων και περιοδικών.

Υπό αγγλική κατοχή η γενική μόρφωση των Ελληνοκυπρίων βελτιώθηκε και ήδη το 1888 υπήρχαν 241 ελληνικά σχολεία. Για τα κορίτσια είχαν ιδρυθεί από το 1859/60 παρθενγωγεία, αλλά ως το 1891, μόνο το 8,5% των κοριτσιών ηλικίας 5-14 ετών φοιτούσαν σε σχολεία. Στον

τομέα της παιδείας και του εμπορίου σημαντική ενίσχυση προσέφεραν τα μεγάλα κέντρα του ελληνοισμού, η Κωνσταντινούπολη, η Σμύρνη, η Τεργέστη, η Αλεξάνδρεια κ.α. Από τα κέντρα αυτά και την Ελλάδα έφθασαν στο νησί πολλοί Έλληνες και κατέλαβαν θέσεις στη διοικητική μηχανή και αξιώματα για τα οποία δεν υπήρχαν ακόμη κατάλληλα μορφωμένοι Κύπριοι. Η παρουσία τους ενδυνάμωσε τους δεσμούς της Κύπρου με την Ελλάδα - δεσμούς που σφυρηλατήθηκαν την περίοδο αυτή και με τη συμμετοχή Κυπρίων στους πανελλήνιους αγώνες του 1896 και στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Συνέβαλε επίσης στην ανάπτυξη της αστικής τάξης στο νησί, σε μια κοινωνία που εξελισσόταν πλέον σύμφωνα με νέα πρότυπα, με εμπόρους και άλλους ελεύθερους επαγγελματίες, κυβερνητικούς υπαλλήλους και διανοούμενους στα μεσαία και ανώτερα κοινωνικά στρώματα των πόλεων.

Ο πληθυσμός όμως της Κύπρου παρέμενε στο μεγαλύτερο μέρος του αγροτικός, εφόσον το 1881 μόνο το 16,8% του συνόλου κατοικούσε στις πόλεις. Το βιοτικό επίπεδο ήταν γενικά χαμηλό και την οικονομική

δυσπραγία επιδείνωνε η εκμετάλλευση των δανειστών τοκογύφων. Παράλληλα, θεομηνίες, ανομβρία και η μάστιγα της ακρίδας επέφεραν πλήγμα στην παραγωγή.

Ο αγροτικός κόσμος συνέχισε τις παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής με ελάχιστες βελτιώσεις στις καλλιέργειες και παρέμεινε προσκολλημένος στις πατροπαράδοτες συνήθειες και νοοτροπία που δεν δεχόταν εύκολα τις καινοτομίες της βρετανικής κυβέρνησης.

Η ζωή παρακολουθούσε τον κύκλο των εποχιακών γεωργικών εργασιών με ορόσημα τις τοπικές ή παγκύπριες θρησκευτικές γιορτές και τα συναφή πανηγύρια που δεν είχαν μόνο λατρευτικό αλλά και οικονομικό / εμπορικό χαρακτήρα που έδιναν ευκαιρία για κοινωνικές συναναστροφές και ανταλλαγή αγαθών. Εργασίες όπως το φύτεμα του αμπελιού, ο τρύγος, ο θερισμός, το λιομάζωμα, είχαν συλλογικό χαρακτήρα, ενώ τα σημαντικά γεγονότα της ζωής, η γέννηση, η βάπτισμα, ο γάμος, ο θάνατος, ήταν κοινή υπόθεση. Όλα αυτά, όπως και οι μεγάλες γιορτές (Χριστούγεννα, Λαμπρή), ήταν συνυφασμένα με πανάρχαια έθιμα και μαγικοθρησκευτικές τελετουργίες που τηρούνταν με ευλάβεια και στον 20ό ακόμη αιώνα. Στην ύπαιθρο, η γυναίκα, μαζί με τα παιδιά, δούλευε δίπλα στον άντρα στα χωράφια, και το βράδυ καθόταν στον αργαλειό που δεν έλειπε από κανένα σπίτι. Η κατοικία ήταν μικρή, συνήθως ένα δωμάτιο για στοιχειώδεις ανάγκες. «Σπίτιν όσον να σε φωρεί τζαι κάμπον ώσπου θωρείς», κατά την κυπριακή παροιμία. Οι κυριότεροι χώροι προορίζονταν για τα γεννήματα και τα ζώα. Μόθος ολοήμερος, συνθήκες δύσκολες, διατροφής λιτή. Στις μικρές, απόμακρες κοινότητες, που χαρακτήριζε μια πρωτόγονη σχεδόν αυτάρκεια, σημαντικός ήταν ο ρόλος των παραδοσιακών τεχνιτών. Ορισμένα μάλιστα χωριά, που διέθεταν τις πρώτες ύλες, είχαν ειδικευθεί σε κάποιες τέχνες, όπως στην κατεργασία δερμάτων, την ύφανση σακκιών, την καλαθοπλεκτική, την αναπήνιση του μεταξιού κ.λπ. και κάλυπταν τις ανάγκες της ευρύτερης περιοχής. Η μεταφορά ανθρώπων και αγαθών στο εσωτερικό του νησιού μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα γινόταν μόνο με ζώα, βοϊδάμαξες και κάρα.

Αυτή την κοινωνία, που αδρομερές προσπάθησα να σκιαγραφήσω, αντανακλά η εμφάνιση των ανθρώπων της Κύπρου στα τέλη του 19ου αιώνα, όταν τα δεδομένα άρχιζαν να αλλάζουν με τις νέες συνθήκες που προσπαθούσε να επιβάλει η αποικιοκρατική κυβέρνηση. Για την ανασύνθεση της ενδυμασίας αυτής της εποχής διαθέτουμε όχι μόνο πολύτιμες γραπτές πηγές (προικοσύμφωνα, κείμενα περιηγμάτων κ.λπ.), αλλά και τις πρώτες φωτογραφίες των ανθρώπων του νησιού από επαγγελματίες φωτογράφους ή ερευνητές (John Thomson, J.P. Foscolo, Magda Ohnefalsch - Richter). Κυρίως όμως διαθέτουμε σωζόμενα ενδύματα, όπως είναι οι φορεσιές του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου που πρωτοπαρουσιάστηκαν στην Κυπριακή Έκθεση το 1901 στο Ζάππειο.

Οι παραδοσιακές ενδυμασίες στα τέλη του 19ου αιώνα είναι ακόμη χειροποίητα έργα, από την κατεργασία των πρώτων υλών ως το ράψιμο, το κέντημα, το στάμπωμα του μαντιλιού, το στόλισμα με την πιπί-

λα. Το ίδιο και τα υποδήματα και τα κοσμήματα των ντόπιων χρυσοχών. Όλες τις παραλλαγές της παραδοσιακής γυναικείας φορεσιάς συνοδεύει το πουκάμισο. Συνήθως το φορούσαν μέσα από άλλα εξωτερικά ενδύματα, οπότε ήταν ορατό στο μεγάλο άνοιγμα του στήθους και στα άκρα, αλλά μπορούσε να αποτελεί και εξωτερικό ένδυμα μ' ένα μαντίλι στη μέση, ως καθημερινή πρόχειρη φορεσιά. «Τα κορίτσια της Κύπρου τις μέρες της δουλειάς ήταν άνετα κι ανάλαφρα ντυμένα με βαμβακερά βρακιά και πουκάμισο, κι άφηναν τα μαλλιά να πέφτουν στην πλάτη δεμένα μ' ένα κορδόνι από χάντρες» αναφέρεται σε περιοδικό του 1882. Τις ατημέλητες κοπέλες της υπαίθρου με τ' άσπρα τους φορέματα στο πηγάδι για νερό ή σε άλλες στιγμές της καθημερινής ζωής, απαθανάτισε το 1878 ο John Thomson.

Πολύ συνηθισμένη ήταν η φορεσιά με το φουστάνι, μονοκόμματο μεσαίο φορέμα με μανίκια, εφαρμοστό πανωκόρμι και σουρωτή φούστα, συνήθως από ριγωτή αλατζιά. Το φουστάνι είχε ευτύτατη διάδοση, τόσο σε ορεινές όσο και σε πεδινές περιοχές του νησιού.

Μια από τις χαρακτηριστικότερες φορεσιές της κυπριακής υπαίθρου ήταν το σύνολο με την ανοιχτή ως κάτω σαγιά πάνω από πουκάμισο και βρακιά με κεντημένα ποδιάρκα που έφθαναν μέχρι τον αστράγαλο. Η καρπασίτικη σαγιά ήταν από καρό ή ριγωτή αλατζιά, ή λευκή βαμβακομέταξη, διακοσμημένη με χάντρες και επίρραπτο κέντημα, και είχε πλαϊνά ανοίγματα για άνετο περπάτημα. Τι συμπλήρωνε μαντίλι στη μέση και κεφαλόδεσμος από δύο μαντίλια, το εσωτερικό σφικτοδεμένο και το άλλο ριγμένο από πάνω. Η σαγιά φορέθηκε με παραλλαγές στο σχέδιο και σ' άλλες περιοχές, όπως στην Πάφο.

Στη καρπασίτικη φορεσιά συγκαταλέγονται επίσης το ρουτζέτι και το ντουμπλέτι, πολύπτυχες βαμβακερές φούστες, κόκκινη το ρουτζέτι και λευκή το ντουμπλέτι, που τις έριχναν ως μπερτά στους ώμους, πάνω από τη σαγιά, όταν πήγαιναν στην εκκλησία. Την κόκκινη φορούσαν οι νεότερες. Το ρουτζέτι όμως φορέθηκε και ως φούστα με ζώνη που έκλεινε με πόρπες, σε συνδυασμό

με μεταξωτό πουκάμισο και ζακέτα, τη σάρκα, ως γιορτινή αλλά και νυφική φορεσιά. Η σάρκα ήταν κοντή ζακέτα με βαθύ άνοιγμα στο στήθος και μανίκια, συνήθως πλατύτερα στο κάτω μέρος, ραμμένη από σκουρόχρωμη τσόχα με βελούδο με επίρραπτη χρυσή διακόσμηση. Φούστα ή φουστάνι από εγχώριο ή εισαγόμενο ύφασμα και σάρκα πάνω από μεταξωτό πουκάμισο, αποτέλεσε τον πιο διαδεδομένο τύπο γιορτινής και νυφικής φορεσιάς στην ύπαιθρο. Ως γιορτινή φοριόταν με μαντίλι στο κεφάλι, ενώ το νυφικό πέπλο ήταν κόκκινο, μακρύ μέχρι τα γόνατα και διακοσμημένο με χρυσά φλουριά.

Ο ενδυματολογικός αυτός τύπος, που αντιπροσωπεύθηκε στην Έκθεση των Αθηνών με τη φορεσιά «χωρική με εορτάσιμα», δεν ήταν παρά μια λιγότερο περίτεχνη και πολυτελής παραλλαγή παλαιάς αστικής φορεσιάς, καθιερωμένης στις πόλεις ήδη πριν από τα μέσα του 19ου αιώνα. Τι βλέπουμε να τη φορούν κυρίες πλουσίων αστικών οικογενειών, όπως η Μαρία Πιερράκη σε πορτραίτο του 1845 στη Λάρνακα και η Ιουλιανή Βοντιτσιάνου σε πορτραίτο του 1851 στη Λευκωσία. Ιδίτυπο είναι το φέσι, καλυμμένο με μαύρη φούντα και διακοσμημένο με φιορά από ψιλό μαργαριτάρι και μεταξοκλωστές. Η φορεσιά αυτή συνδέθηκε με το όνομα της Βασιλισσας της Ελλάδας και ως παραλλαγή της εθνικής ελληνικής φορεσιάς «Αμαλία», έμεινε γνωστή στην Κύπρο ως στολή τύπου Αμαλίας. Η διάδοσή της σ' όλες τις περιοχές του νησιού, η επικράτηση και επιβίωσή της, αναμφίβολα σχετίζονται με τους ιδεολογικούς προσανατολισμούς της εποχής και με τους στενότερους δεσμούς της Κύπρου με το ελεύθερο Ελληνικό Κράτος.

Όλες τις παραδοσιακές φορεσιές που αναφέραμε συμπλήρωναν ποικίλα κοσμήματα, σκουλαρίκια, περιδέραια (σκαλέτα, κερτανές), σπλίγκες, σταυροί τουτουνωτοί με κοράλια, βραχιόλια, πόρπες ζώνης, κ.λπ. Η στολή τύπου Αμαλίας ήταν η τελευταία παραδοσιακή στολή που φορέθηκε από τις κυρίες της ανώτερης κοινωνικής τάξης. Περιγράφοντας το 1901 την ενδυμασία της Κυπρίας αρχόντισσας, της «-

πολιτισμός

κοκόνας», ο Γ. Σ. Φραγκούδης σχολίαζε πως ο τύπος αυτός είχε σχεδόν εκλείψει. Τα μεταξωτά γοβάκια της κυρίας των πόλεων στη φορεσιά της Έκθεσης είχε κατασκευάσει ο Χατζηγαβρίλης, που, όπως μας πληροφορεί η Magda Ohnefalsch - Richter, είχε μαθητεύσει στην Ευρώπη και αυτός διδάξε τους τσαγκάρηδες της Λευκωσίας να κατασκευάζουν μποτάκια σύμφωνα με τη γαλλική και την αγγλική μόδα.

Στα αστικά κέντρα ο ευρωπαϊκός συρμός, που είχε αρχίσει να γίνεται αισθητός από τα μέσα του 19ου αιώνα, κέρδιζε σταθερά έδαφος μετά την έναρξη της βρετανικής διακυβέρνησης. Στα προικοσύμφωνα της αστικής τάξης εμφανίζονται ενδύματα νέας μόδας, όπως καπέλα, κορσέδες κάμπρε-νοι, επανωφόρια βιζόν με χάντρες, σάκκος μακρύς φασουνέ, βέλον άσπρον, κάλσες με κουβαρίστρες, κ.λπ.

Παρακολουθώντας τον νέο συρμό, οι κυρίες της Κύπρου αξιοποιούσαν τα εκλεκτά ντόπια μεταξωτά. Όχι μόνο στα χωριά αλλά και στη Λευκωσία, γράφει ο Γ.Σ. Φραγκούδης, υπήρχε σχεδόν σε κάθε σπίτι αργαλειός, όπου οι γυναίκες, πλούσιες και φτωχές, ύφαιναν νυθημερόν. Σύμφωνα με την απογραφή του 1891, 3,423 γυναίκες ασκούσαν την υφαντική ως επάγγελμα. Τα ντόπια υφαντά στη Λευκωσία πωλούνταν στο γυναικοπάζαρο, κάθε Παρασκευή. Στην Αποικιακή Έκθεση του Λονδίνου το 1886 έγινε επίδειξη της κυπριακής υφαντικής. Κι όμως, στα τέλη του 19ου αιώνα δεν υπήρχε στο νησί ούτε ένα υφαντουργείο!

Παράλληλα με τα εγχώρια υπήρχαν στην αγορά εισαγόμενα υφάσματα, και Αγγλίδα περιηγήτρια το 1894 εξέφραζε το φόβο πως τα εμπριμέ που έφερναν από το Manchester θα κατέστρεφαν το αγνό λαϊκό γούστο.

Οι μεταξωτές αισθητές που εκτέθηκαν το 1901 στο Ζάππειο ήταν ραμμένες στην Κύπρο και έργα μοδίστρας της Λευκωσίας τα γυναικεία καπέλα. Η ευπρέπεια κατά τα βικτωριανά πρότυπα απαιτούσε πλέον κλειστά στο λαιμό φορέματα με όρθιο γιακά και μακριά, φουσκω-

τά στους ώμους μανίκια, σε μαύρο ή λευκό / κρεμ χρώμα. Έχουν εφαρμοστό κορσάζ, μέση στενή και φούστα μακριά πάνω από μεταξωτά μεσοφόρια. Γαρνίρονται με δαντέλες, πιέτες, βολάν και το σχεδίο τους τονίζει το γυναικείο σώμα. Η ραπτομηχανή και τα σχέδια σε φιγურίνια επιτάχυναν τη διάδοση της μόδας και, όπως έγραφε η «Εφημερίς των Κυριών» στην Αθήνα του 1901, «η μπιμπίλα εις την Κύπρον αφήκε τα μεταξωτά υποκάμισα και τα τσεμπέρια και τους κεφαλοδέσμους των παλαιών χρόνων δια να στολίσει σήμερον καπέλα ποιητικώς αβρά, και μεταξωτά φορέματα χορών θαυμάσια...»

Είχε παρατηρηθεί ότι οι τουαλέτες των Ελληνοκυπρίων αστών δεν υστερούσαν εκείνων των Ελληνίδων της Αλεξάνδρειας, της Σμύρνης, της Κωνσταντινούπολης. Αξιοπρόσεκτη είναι η ομοιότητα των μεταξωτών φορεμάτων της Λευκωσίας σε βιτρίνα της Κυπριακής Έκθεσης με τα φορέματα των κυριών της Αθήνας που επισκέπτονταν την Έκθεση. Το αστικό ντύσιμο συνοδεύουν τυπικά κοσμήματα ευρωπαϊκού τύπου, καρφίτσες, μενταγιόν, χρυσά ρολόγια σε θήκες, καδένες και άλλα με πολύτιμους λίθους. Στις πόλεις είχε επίσης υιοθετηθεί το ευρωπαϊκού τύπου λευκό μακρύ νυφικό με λευκό πέπλο. Οι κυρίες της αστικής τάξης είχαν ως κύριο μέλημα τα οικογενειακά καθήκοντα. Ζώντσα μέσα στο σπίτι, διατηρούσαν την ιδανική για την εποχή λευκή επιδερμίδα, σε αντίθεση με την ηλιοκαμένη αγρότισσα.

Υσικά, η ευρωπαϊκή μόδα διαδόθηκε σε πολύ απλούστερους τύπους και τα ευρύτερα κοινωνικά στρώματα δεν είχαν καν τη δυνατότητα να την ακολουθήσουν ή το έκαναν με καθυστέρηση. Δεν είναι τυχαίο ότι οι Αγγλίδες περιηγήτριες δεν αναγνώριζαν το δικό τους ευρωπαϊκό ντύσιμο σ' αυτό που έβλεπαν στις πόλεις του νησιού: «φορούν ευρωπαϊκές φούστες σύμφωνα με τη μόδα πριν από 20 χρόνια». (Scott - Stevenson, 1880). Πάντως, ο απόηχος είχε φθάσει στα τέλη του αιώνα και στην ύπαιθρο, όπου συναντάμε το ενδυματολογικό σύνολο με φούστα και μεσάτη ζακέτα. Ο Γ.Σ. Φραγκούδης αναφέρει μεταξύ των εκθεμάτων και μια «νεωτέρα» ενδυμασία «το φουστάνι και το σακκάκι, εφ' όν διακρίνονται τα πρώτα σχέδια της μόδας, τείνουσα ήδη να εξαφανίση όλα τ' άλλα, τες σάρκες, τα ρουτζέτια και τες σαγιές, προάγγελος του και εις τα χωριά εισελαύνοντος ευρωπαϊσμού».

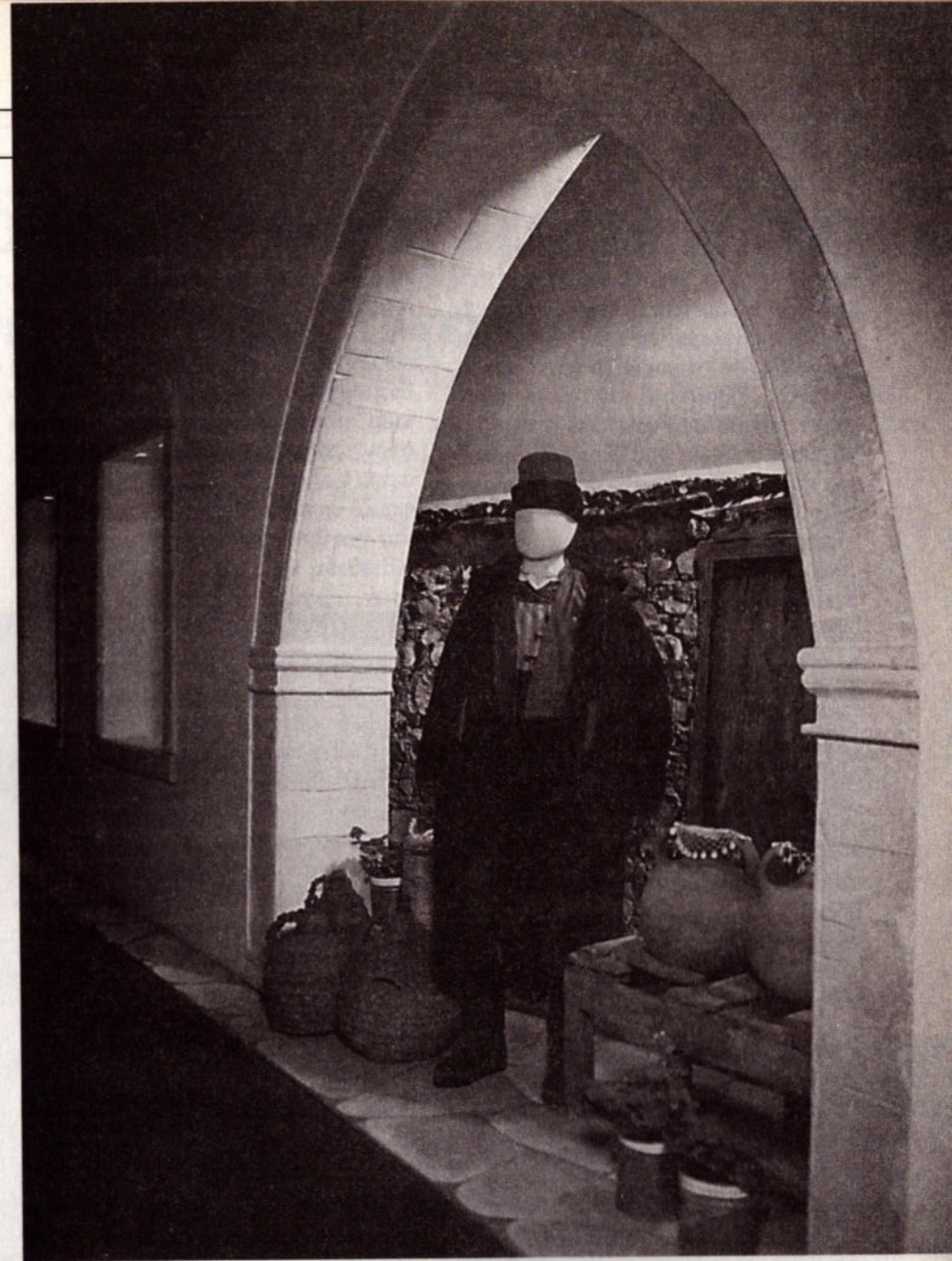
Από τον ευρωπαϊκό συρμό είχαν επηρεασθεί και οι νεαρές Τουρκοκύπριες, παρόλον ότι οι Οθωμανίδες συνέχιζαν

πολιτισμός

να φορούν τους χιονάτους φερετζέδες τους. «Στις Οθωμανίδες» γράφει η Mrs Scott - Stevenson το 1880, «θαύμασα τα παράξενα γαλλικά παπούτσια και τα μακριά λευκά σεντόνια που, τυλίγοντάς τες από το κεφάλι μέχρι τα πόδια, άφηναν έξω μόνο το ένα μάτι που με κοίταζε περιέργα καθώς περνούσα. Έμοιαζαν με μεγάλους άσπρους μπόγους, αν και είναι ελάχιστα πιο άχαρες από τις Ελληνίδες».

Αλλαγή εικόνας συνύπαρξης του παραδοσιακού με το ευρωπαϊκό, παρουσιάζει και η αντρική ενδυμασία της εποχής. Η παραδοσιακή εντάσσεται στο νησιωτικό τύπο με κύριο χαρακτηριστικό τη βράκα, κατά κανόνα μαύρη (υπήρχε και μπλε και λευκή), από βαμβακερό χοντρό δίμιτο ύφασμα, πολύπτυχη και με μακριά σέλλα που στερέωναν πίσω στο ζωνάρι. Με τη βράκα φορούσαν πουκάμισο βαμβακερό για την καθημερινή εργασία και μεταξωτό ή ημιμέταξο για γαμπριάτικο και γιορτινό. Στη μέση τύλιγαν τη στενόμακρη ως τέσσερα μέτρα ζώστρα, συνήθως μαύρη, ή το πολύχρωμο τταλαπουλούζι. Πάνω από το πουκάμισο φορούσαν το γελέκκιν μόνο ή με το μανικωτό ζιμπούνι. Τα γιορτινά και γαμπριάτικα γιλέκα, από βελούδο ή τσόχα, ήταν σταυρωτά, διακοσμημένα με σιρτίτια και γαϊτάνια και συχνά κεντημένα με αντωπά λιοντάρια, πουλιά ή σχηματοποιημένα φυτικά μοτίβα. Τα καθημερινά ήταν συνήθως από ριγωτή ή καρδ αλατζία και διακρίνονταν σε τοπικές παραλλαγές. Τη φορεσιά συμπλήρωνε το κεφαλομάντιλο, τυλιγμένο γύρω από το φέσι και οι τσαγκαροποδίνες με τα χοντρά σιδερένια καρφιά. Οι φορεσιές των ορεινών περιοχών, όπως και τα χειμωνιάτικα ενδύματα, είχαν πιο σκούρα χρώματα. Τον χειμώνα φορούσαν και χοντρές κάπες, τους καπόττους.

Η ενδυμασία του Τουρκοκύπριου χωρικού δεν διέφερε παρά μόνο κατά τα χρώματα. Η βράκα του ήταν λευκή. Παραπλήσια με των χωρικών ήταν η ενδυμασία των τεχνιτών και γενικότερα των λαϊκών στρωμάτων στα αστικά κέντρα. Τον ίδιο τύπο είχε και η καλή φορεσιά του βρακά των πόλεων που διέφερε ωστόσο στην ποιότητα των ενδυμάτων (λευκό μεταξωτό πουκάμισο, βράκα

από ευρωπαϊκό ύφασμα, βελούδινο γιλέκο, κοντογούνι και μεταξωτή ζώστρα), στο κάλυμμα της κεφαλής (κόκκινο φέσι) και στα υποδήματα (σκάρπες με λευκές κάλτσες ή φραγκοποδίνες). Τη ενδυμασία συμπλήρωναν το κρεμασμένο από μακριά αλυσίδα ρολόι και δακτυλίδι με ένθετο δακτυλιόλιθο ή σφραγίδα.

Παραπλήσια ήταν η ενδυμασία του Τουρκοκύπριου των πόλεων, η οποία ξεχώριζε με τους έντονους χρωματισμούς και την πιο φανταχτερή διακόσμηση.

Ήδη όμως από τα μέσα του 19ου αιώνα, τα άτομα της ανώτερης κοινωνικής τάξης, είχαν αρχίσει να υιοθετούν το ευρωπαϊκό ένδυμα. «Εις τας πόλεις οι της καλής τάξεως, οι τσελεπήδες, οι οποίοι έφερον άλλοτε τα ανατολικά αντεριά και σαλβάρια, ολίγον διαφέροντα των τουρκικών,

τα αντικατέστησαν προ χρόνων μακρών με τα φράγκικα» θα μας πει το 1901 ο Φραγκούδης.

Τεκμήρια για το αντρικό ευρωπαϊκό ένδυμα κατά την τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα αποτελούν οι φωτογραφίες του J.P. Foscolo.

Χαρακτηριστική είναι η φωτογραφία του προσωπικού της Αυτοκρατορικής Οθωμανικής Τραπεζής στη Λάρνακα, το 1895: Σε αντίθεση με τους Τουρκοκύπριους συναδέλφους τους, που διατηρούν τη βράκα και το φέσι, οι Ελληνοκύπριοι είναι ντυμένοι με ευρωπαϊκό κοστουμί με καπέλο ψαθάκι και μπαστούνι. Ανάλογη εικόνα δίνουν φωτογραφίες αστικών οικογενειών. Το φέσι σε συνδυασμό με κοστουμί είναι πλέον σπάνιο και το φορούν μόνο οι ηλικιωμένοι. Ως κοσμήματα παραμένουν το δακτυλίδι και το ρολόι με την καδένα του,

που βρίσκει τη θέση του στο τσεπάκι του ευρωπαϊκού γιλέκου.

Η πλειονότητα όμως των Κυπρίων, όχι μόνο στην ύπαιθρο αλλά και στις πόλεις, κατά τις πρώτες δεκαετίες της βρετανικής διακυβέρνησης, εξακολουθούσε να φορεί βράκα, ζώστρα, γελέκκι, ζμπούνι και φέσι, με ή χωρίς κεφαλομάντιλο. «Η βράκα, το εθνικόν ένδυμα του Κυπρίου, φέρεται ακόμη (1900) αρκετά υπερηφάνως εις τας διαφόρους πόλεις της νήσου υπό των ανθρώπων του λαού, ιδία δε εν τη πρωτεύουσά» (Φραγκούδης).

Οι πρώτες δεκαετίες της βρετανικής διακυβέρνησης ήταν μια εποχή μεταβατική για την Κύπρο και ο χαρακτήρας αυτός αναγνωρίζεται και στην εμφάνιση των ανθρώπων, στο πολύχρωμο με ποικίλες ενδυμασίες πλήθος που κυκλοφορούσε στα παζάρια των πόλεων.

Ήταν μια εποχή αναζητήσεων, τόσο στο εθνικό θέμα όσο και στη γενικότερη ανάπτυξη και κοινωνικοοικονομική εξέλιξη του νησιού σε σχέση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Το ευρωπαϊκό ένδυμα εξέφραζε άλλα ιδεώδη, εκείνα μιας ανερχόμενης αστικής τάξης μεγαλεμπόρων, τραπεζιτών, κυβερνητικών υπαλλήλων, διανοουμένων. Η ευρωπαϊκή επίδραση δεν εκδηλωνόταν μόνο στην εμφάνιση αλλά και στην εσωτερική διαμόρφωση και επίπλωση των σπιτιών (βιεννεζικές καρέκλες), γενικά στον τρόπο ζωής, στη νοοτροπία και στην κοινωνική συμπεριφορά. Εξέφραζε την αποδοχή των καινοτομιών και νεοτερισμών έναντι των οποίων η διάθεση του αγροτικού πληθυσμού ήταν, αρχικά τουλάχιστον, αρνητική.

Στα τέλη του 19ου αιώνα η συνύπαρξη του ευρωπαϊκού με το παραδοσιακό δεν ήταν ισότιμη. Αν είχαμε τη δυνατότητα να δούμε την εμφάνιση ολόκληρου του κοινωνικού φάσματος, θα διαπιστώναμε πρώτα απ' όλα μια σειρά διαβαθμίσεων και στις δυο περιπτώσεις με ειδοποιό διαφορά την ποσότητα αλλά κυρίως την ποιότητα και την αξία ενδυμάτων και κοσμημάτων, διαβαθμίσεων που θα αντανακλούσαν την κοινωνικοοικονομική

κλή διαστρωμάτωση του πληθυσμού. Πέρα απ' αυτό, θα αντιλαμβανόμασταν πόσο περιορισμένο αναλογικά ήταν το ποσοστό εκείνων που είχαν υιοθετήσει το ευρωπαϊκό ένδυμα.

Η Κύπρος στα τέλη του 19ου αιώνα ήταν μια κοινωνία αγροτική και παραδοσιακή. Και αργότερα ακόμη, ως και το 1914 το 80% του πληθυσμού ζούσε από τη γεωργία και τη κτηνοτροφία.

Παρ' όλα αυτά, η περιορισμένη αριθμητικά αστική τάξη περιέκλειε τη δυναμική των αναπόφευκτων αλλαγών που επρόκειτο να εκδηλωθούν στον επόμενο αιώνα, ως βιομηχανοποίηση της παραγωγής, ως αστυφιλία, ως εκσυγχρονισμός της υπαίθρου, ως άνοδος του βιοτικού επιπέδου κ.λπ.

Προς το παρόν έμπαιναν οι βάσεις και είχαν τροχιοδρομηθεί τα έργα υποδομής. Τα επαγγέλματα όμως διατηρούσαν ακόμη την παραδοσιακή τους μορφή, η τεχνολογία δεν είχε ξεφύγει από τον προβιομηχανικό χαρακτήρα της και οι οικοτεχνίες ή βιοτεχνίες αδυνατούσαν να συναγωνισθούν την ευρωπαϊκή αγορά. Στα ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού θα μπορούσαμε να πούμε ότι έφθανε ο απόηχος των αλλαγών, παράλληλα ίσως με τη διεύδυση της ευρωπαϊκής αμφίεσης.

Τους ρυθμούς του σταδιακού μετασχηματισμού της κυπριακής παραδοσιακής κοινωνίας, δεν θα πρέπει να τους αντιλαμβανόμαστε με τα σημερινά δεδομένα, γιατί η έννοια του ρυθμού, ακόμη και η αίσθηση της ταχύτητας ήταν τότε πολύ διαφορετική. Αρκεί να αναφέρουμε ότι σε δημοσίευμα εφημερίδας το 1909 παρουσιαζόταν το αυτοκίνητο (σημειωτέον ότι τα πρώτα έφτασαν στο νησί το 1905) ως «το μεταγωγικόν μέσον δια του οποίου διασχίζει τις ιπτάμενος τας αποστάσεις που μηδενίζονται... Μία άγνωστος ηδονή, η ηδονή της ταχύτητας σε κυριεύει...». Κι αυτό, όταν η ταχύτητα του αυτοκινήτου δεν ξεπερνούσε τα 15 μίλια την ώρα!

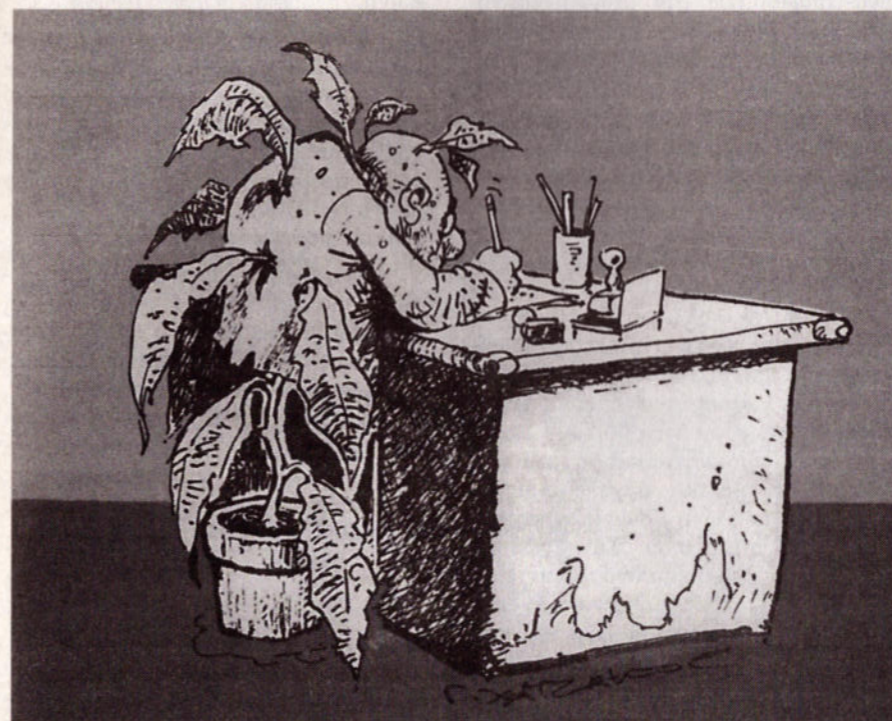
* Επίκουρη Καθηγήτρια,
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Πανεπιστημίου Κύπρου

Αρχεία και προοπτικές στη νέα χιλιετία

Α' Διεθνές Συμπόσιο Αρχειακών

Μάριου Σωκράτους

νων γενεών προς νεότερες. Τα αρχεία ενός κράτους - κρατικά, ιδιωτικά, εκκλησιαστικά κ.λπ. - αποτελούν αδιάψευστα γραπτά στοιχεία, μνήμες και μαρτυρίες για τη διατήρηση της εθνικής και ιστορικής ταυτότητας ενός λαού. Ένας λαός λοιπόν χωρίς αρχεία είναι ένας λαός χωρίς παρελθόν, καταδικασμένος να ζει σ' ένα νεκρό παρόν και μ' ένα σίγουρο μελλοντικό αφανισμό. Χωρίς μια σταθερή κρατική πολιτική, κάθε ίχνος και απόδειξη συλλογικής ιστορικής μνήμης θα χαθεί δια παντός, και μαζί μ' αυτά η εθνική κληρονομιά του τόπου.

Παράλληλα όμως, το συμπόσιο έδωσε την ευκαιρία στο ευρύ κοινό να γνωρίσει και να κατανοήσει την αναγκαιότητα των αρχείων στη ζωή μας. Αυτό επιτεύχθηκε μέσα από επιστημονικές ομιλίες και προσωπικές εμπειρίες ειδικών στον κλάδο της αρχειονομίας είτε με την ιδιότητά τους ως καθηγητές πανεπιστημίων, είτε ως επαγγελματίες αρχειονόμοι σε ιστορικά ιδρύματα, είτε ως ιστορικοί ερευνητές.

Επιπρόσθετα, το συμπόσιο αποτέλεσε μια μοναδική ευκαιρία για όλους αυτούς που ασχολούνται ή ενδιαφέρονται για τα αρχεία και την αρχειακή επιστήμη γενικά, να έρθουν σε προσωπική επαφή με άλλα ενδιαφερόμενα άτομα και να ενημερωθούν σχετικά με καινούργιες εξελίξεις στον χώρο αυτό.

Θεματολογία

Το βασικό θέμα του συμποσίου, όπως μπορεί να διακρίνει κανείς από τον τίτλο του «Αρχεία και προοπτικές στη νέα χιλιετία», αφορούσε την παρουσία, την προσφορά, και την πορεία των αρχείων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, καθώς και τις τεχνολογικές προκλήσεις της νέας χιλιετίας

Σκοπός

Μόλις πρόσφατα είχαμε την τιμή να φιλοξενήσουμε στην Κύπρο το Α' Διεθνές Συμπόσιο Αρχειακών που διοργανώθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας Ιονίου Πανεπιστημίου, και του Εθνικού Πολιτιστικού Ομίλου Κύπρου. Το συμπόσιο που πραγματοποιήθηκε στη Λευκωσία από 4 έως 6 Μαΐου 2000 είχε σαν κύριο στόχο να επισημάνει την «...σημασία και αξία των Αρχείων τόσο στην Κύπρο όσο και στον ευρύτερο Ελλαδικό χώρο, όπως επίσης και σε χώρες που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα...», και να τονίσει το γεγονός πως τα «...Αρχεία αποτελούν πλούσιο και μοναδικό υλικό για τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας και ιστορίας».

Όπως αναφέρθηκε ήδη πιο πάνω ο απώτερος σκοπός του συμποσίου ήταν βασικά ένας: Να αναγνωρισθεί η αξία και η σημασία των αρχείων στην σύγχρονη κοινωνία - τόσο στην κυπριακή όσο και στην ελληνική - και να τονίσει τον ρόλο τους στη διαμόρφωση και διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και κληρονομιάς.

Είναι ιστορικά αποδεδειγμένο πως η ύπαρξη μιας χώρας ως κράτος και ως κυβέρνηση, και η διαβίωση των κατοίκων της ως λαού με κοινά στοιχεία όπως ιστορία, θρησκεία, πολιτεύμα, λαογραφία κ.λπ. ταυτίζεται με την ύπαρξη, διαφύλαξη και συντήρηση των αρχείων της που αποτελούν μοναδικά πνευματικά κληροδοτήματα περασμέ-

στην επιστήμη της αρχαιολογίας και στις αρχαιακές υπηρεσίες ενός κράτους.

Το συμπόσιο - με διάφορες και ενδιαφέρουσες επιστημονικές ομιλίες - κάλυψε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Όπως φυσικά αναμένεται σε τέτοιες περιπτώσεις, οι εισηγητές αναφέρθηκαν στις βαθιές σκέψεις, στις έντονες ανησυχίες, στους συνεχείς προβληματισμούς και στις επιστημονικές εισηγήσεις ειδικών σε αρχαιακά ζητήματα. Τόσο οι ομιλητές όσο και το κοινό που παρευρέθηκαν στο συμπόσιο ανήκαν σε διάφορους κλάδους επιστημονικής κατάρτισης όπως εκείνους της ιστορικής έρευνας, συγγραφής, αρχαιολογίας, βιβλιοθηκονομίας, παλαιογραφίας, συντήρησης εγγράφων, καλών τεχνών, αρχαιολογίας, φιλολογίας και εκπαίδευσης.

Σε γενικά πλαίσια, η θεματολογία του συμποσίου διαμορφώθηκε ως εξής:

1. Εθνικό Σύστημα Αρχείων

A. Εθνική Νομοθεσία

- I. Έννοια των Κρατικών Αρχείων
- II. Ιδιωτικά Αρχεία
- III. Εκκλησιαστικά Αρχεία
- IV. Αρχεία Τραπεζών

B. Διεθνείς συνεργασίες

- I. Συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση
- II. Συνεργασία με το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων

2. Εκπαίδευση Αρχαιακών

A. Παραδοσιακή εκπαίδευση

- I. Ιστορία
- II. Παλαιογραφία
- III. Διπλωματική
- IV. Γλώσσα

B. Πληροφορική και συστήματα επικοινωνίας

3. Αρχεία και Επιστημονική Έρευνα

A. Αρχεία και ιστορία της Κύπρου

- I. Κυπριακές Αρχαιακές Πηγές
- II. Πηγές Αρχείων Εξωτερικού για την Κυπριακή Ιστορία

Ελλείψεις και αδυναμίες

Παρόλες τις αξιόπαινες προσπάθειες των διοργανωτών για την πραγματοποίηση του συμποσίου, εντούτοις

παρατηρήθηκαν κάποιες ελλείψεις και αδυναμίες που ίσως υποβάθμισαν σε κάποιο βαθμό την πλήρη επιτυχία της διοργάνωσης. Φυσικά όλες οι παρακάτω παρατηρήσεις αποτελούν προσωπικές διαπιστώσεις και σε καμιά περίπτωση δεν αντιπροσωπεύουν την γνώμη άλλων συγκεκριμένων ατόμων.

Πρώτον, η έγκαιρη ενημέρωση του κοινού σχετικά με τη διοργάνωση του συμποσίου μέσα από τα μαζικά μέσα επικοινωνίας υπήρξε σχεδόν ανύπαρκτη. Ενώ οι ανακοινώσεις που δημοσιεύθηκαν στις εφημερίδες μιλούσαν για ελεύθερη προσέλευση του κοινού, εγώ αμφισβητώ εάν υπήρξε ικανοποιητική διαφήμιση της εκδήλωσης στο ευρύ κοινό. Εγώ προσωπικά έμαθα εντελώς τυχαία για το συμπόσιο μια ώρα μετά τις χαιρετιστήριες ομιλίες. Εφόσον η βιβλιοθηκονομία και η αρχαιολογία αποτελούν συναφείς κλάδους σπουδών, ήλπιζα σε μια επίσημη ατομική πρόσκληση από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού λόγω της ιδιότητάς μου ως υπεύθυνου βιβλιοθήκης σε κολλέγιο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτή η έλλειψη διαφώτισης του κοινού αποτελεί ένα σοβαρό λάθος εκ μέρους των διοργανωτών διότι δε μπορούν να απαιτούν κατανόηση και ευαισθητοποίηση του κοινού για τα κρατικά αρχεία χωρίς να υπάρξει η ανάλογη διαφημιστική κάλυψη του συμποσίου. Εάν εγώ σαν πτυχιούχος βιβλιοθηκονόμος με ειδικευση στα αρχεία μαθαίνω για την έναρξη του συμποσίου ξαφνικά την ίδια ημέρα πόσο μάλλον ένας αρχαιοθέτης σε μια ιδιωτική εταιρεία ή σ' ένα πολιτιστικό κέντρο.

Δεύτερον, η σύντομη χρονική διάρκεια του συμποσίου δεν έδωσε τη δυνατότητα στους επίσημους ομιλητές - τουλάχιστον σ' εκείνους που είχα την τιμή να παρακολουθήσω - να αναφερθούν σε συγκεκριμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αρχαιακές υπηρεσίες στο πολύτιμο κοινωνικό έργο τους. Με λύπη, λοιπόν, διαπίστωσα πως επείγοντα θέματα όπως τα παρακάτω δεν αναφέρθηκαν σχεδόν καθόλου κατά τη διάρκεια του συμποσίου.

I. Αρχαιακή Δεοντολογία - όπως για παράδειγμα την έντυπη διατύπωση κανόνων ηθικής που να φανερώνουν την ευθύνη και την αποφασιστικότητα του αρχαιακού επαγγελματία να ελέγχει και να ρυθμίζει τη συμπεριφορά των αρχαιολόγων σε θέματα εχεμύθειας, εμπιστευτικότητας, πρόσβασης κ.λπ.

II. Κοινωνική Ισότητα - όπως για παράδειγμα το ανθρώπινο, και συνταγματικά κατοχυρωμένο, δικαίωμα του πολίτη για πρόσβαση σε κρατικά αρχαιακά έγγραφα χωρίς να υπάρξει εις βάρος του οποιασδήποτε μορφής διάκριση ή προκατάληψη λόγω καταγωγής φύλου, χρώματος, φυλής, θρησκείας, ιδεολογίας, σωματικής ακεραιότητας κ.λπ.

III. Πνευματική Ιδιοκτησία - όπως για παράδειγμα η νομική, η ηθική και η οικονομική αντιμετώπιση αρχαιακού υλικού σε θέματα πρόσβασης, χρήσης και φωτοαντιγραφής από το κοινό.

IV. Διοικητική Οργάνωση - όπως για παράδειγμα η οργάνωση, λειτουργία και στελέχωση των αρχείων από προσοντούχο προσωπικό και η συνεχής ενημέρωση του προσωπικού πάνω σε πρόσφατες εξελίξεις στον χώρο της αρχαιολογίας μέσω σεμιναρίων, ειδικών μαθημάτων, εκθέσεων κ.λπ.

V. Κτηριακές Εγκαταστάσεις - όπως για παράδειγμα η κατάλληλη διαμόρφωση εξωτερικού και εσωτερικού χώρου που να καλύπτει επαρκώς τις διάφορες αρχαιακές υπηρεσίες λ.χ. χώροι στάθμευσης, χώροι αποθήκευσης αρχαιακού υλικού, είσοδοι για άτομα με ειδικές ανάγκες, αθύσες γραφειακού προσωπικού, έρευνας, βιβλιοθήκης, εκθέσεων κ.λπ.

★ ★ ★

Είναι γενικά αποδεκτό πως η συμβολή των αρχείων στην εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού υπήρξε τεράστια και ανεκτίμητη. Οι πρωτογενείς πληροφορίες που παρέχουν οι αρχαιακές συλλογές, όπως άλλωστε και οι μουσειακές συλλογές, μαρτυρούν αδιάψευστα τον εθνικό χαρακτήρα ενός κράτους και την πολιτική ταυτότητα ενός λαού. Σαν κέντρα τεκμηρίωσης ιστορικών, κοινωνικών και οικονομικών γεγονότων, τα αρχεία μπορούν άνετα να χαρακτηριστούν σαν μοναδικοί καταθέτες της ιστορικής αλήθειας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, το κράτος ωφείλει να δείξει την ανάλογη **κοινωνική ευαισθησία, ιστορική συνείδηση, νομική ευθύνη και οικονομική υποστήριξη** για τη σωστή και αποτελεσματική λειτουργία και οργάνωση των αρχείων.

Σελίδες θεωρητικής σκέψης και ανάλυσης

Με την είσοδο πριν από εννιά μήνες του 2000, το βρετανικό πολιτικό περιοδικό New Left Review (Επιθεώρηση της Νέας Αριστεράς) έκλεισε σαράντα χρόνια συνεχούς έκδοσης. Η συντακτική του επιτροπή αποφάσισε να υποδεχθεί τη νέα χιλιετία με μια ριζική ανανέωση του πολιτικού του σχεδίου, σε συνδυασμό με κάποια οριακή αλλαγή της εμφάνισής του, η οποία παρέμενε σταθερή από το 1964. Επικεφαλής της προσπάθειας στην νέα περίοδο τέθηκε ο γνωστός ιστορικός Πέρι Αντερσον, ένας από τους διανοούμενους της βρετανικής Αριστεράς που συμμετέχει στο περιοδικό από την ίδρυσή του. Στο τεύχος 1 της «νέας σειράς» του NLR (Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2000), αφού κάνει μια συνοπτική ανασκόπηση των εξελίξεων στον χώρο της πολιτικής της διάνοησης και της κουλτούρας από τη δεκαετία του 1960 μέχρι σήμερα, ο Αντερσον εκθέτει τις απόψεις του για την πολιτική στάση που, κατά την γνώμη του, πρέπει από εδώ και στο εξής να κρατήσει το περιοδικό.

Ανανεώσεις

Ο νέος δρόμος του New Left Review

Γράφει ο Πέτρο Αντρεσσόν

απόδοση στα ελληνικά Χαράλαμπος Γολέμης

Τα πολιτικά
περιοδικά δεν
έχουν άλλη
επιλογή: για
να είναι
συνεπή με τον
εαυτό τους,
πρέπει να
έχουν στόχο
την επέκταση
της
πραγματικής
τους ζωής
πέρα από τις
συνθήκες ή τις
γενιές που τα
δημιούργησαν
αρχικά.

Η διάρκεια ζωής των περιοδικών δεν συνδέεται αναγκαστικά με τα επιτεύγματά τους. Ένα δύο τεύχη, και μετά μια απότομη εξαφάνιση, μπορεί να έχουν μεγαλύτερη αξία στην ιστορία μιας κουλτούρας από έναν αιώνα συνεχούς έκδοσης. Στα τρία χρόνια της ζωής του το *Athenaeum* έβαλε σε τροχιά τον γερμανικό ρομαντισμό. Οι λάμπες από τις εκρήξεις της *Revue Blanche*, του πρώτου περιοδικού μιας μοντέρνας πρωτοπορίας, φώτισαν το Παρίσι μόλις για μια δεκαετία. Το *Lef* στη Μόσχα έκλεισε μετά από επτά τεύχη. Αυτά ήταν τα περιοδικά που κινήθηκαν στην τομή της αισθητικής καινοτομίας με τη φιλοσοφία και την πολιτική. Τα περιοδικά κριτικής συνήθως είχαν μεγαλύτερη διάρκεια ζωής. Το *Criterion*, στις διάφορες ενσαρκώσεις του, κυκλοφόρησε το μεγαλύτερο διάστημα της περιόδου του μεσοπολέμου, το *Scrutiny* από τη δεκαετία του τριάντα μέχρι τη δεκαετία του πενήντα. Οι λόγοι που κλείνουν τα περιοδικά μπορεί να είναι εξωτερικοί, ακόμα και τυχαίοι, αλλά ο κανόνας είναι ότι η ζωή τους είναι δεμένη με αυτούς που τα φτιάχνουν. Σε ορισμένες

ηρωικές περιπτώσεις, ένα μόνο άτομο μπορεί να αντιστέκεται σθεναρά στον χρόνο συνθέτοντας το προσωπικό του δημιούργημα: ο Κράους, για παράδειγμα, που έγραφε μόνος το *Die Fackel* επί εικοσιπέντε χρόνια ή ο Κρότσε, που τον συναγωνίστηκε σ' αυτόν τον άθλο με την *La Critica*. Συνήθως, όμως, οι κύκλοι ζωής των περιοδικών είναι περισσότερο συμπτωματικοί και διεσπαρμένοι. Οι εκδότες καναδιάζουν μεταξύ τους, αλλάζουν γνώμη, βαριούνται ή κηρύσσουν πτώχευση, συνήθως πολύ πριν οι ίδιοι πάνε στον τάφο.

Μια πολιτική επιθεώρηση είναι εξ' ίσου θνητή με κάθε άλλο περιοδικό. Από μια άποψη, μάλιστα, κινδυνεύει ακόμα περισσότερο, δεδομένου ότι η πολιτική είναι πάντα ένα *Kampfplatz* (θέση μάχης), ένα διχαστικό πεδίο που σπάει δεσμούς και ωθεί σε συγκρούσεις. Τα συντρίμια απ' τις διαμάχες ή τις διασπάσεις είναι περισσότερο συχνά εδώ από οπουδήποτε αλλού.

Από μια άλλη άποψη, όμως, τα πολιτικά περιοδικά έχουν ένα διαφορετικό λόγο ύπαρξης, ο οποίος καθιστά την ανανέωση, μετά από την πάροδο κάποιου χρόνου από την αρχική τους έκδοση και τον ενθουσιασμό που συνήθως τη συνοδεύει, μια αναγκαία γι' αυτά δοκιμασία. Είναι υποχρεωμένα όχι μόνο να υπηρε-

τούν ορισμένες αντικειμενικές αρχές, αλλά και να εξασφαλίζουν ότι αυτές οι αρχές έχουν την ικανότητα να αποκωδικοποιούν την πορεία του κόσμου. Εδώ, η σταδιακή εξαφάνιση μιας έκδοσης συνιστά πνευματική ήττα. Διάφορες υλικές ή θεσμικές πιέσεις μπορούν, βέβαια, να διακόψουν την κυκλοφορία οπουδήποτε περιοδικού ακόμα και όταν αυτό βρίσκεται στην ακμή του. Αλλά αν εξαιρέσει κανείς αυτές τις περιπτώσεις, τα πολιτικά περιοδικά δεν έχουν άλλη επιλογή: για να είναι συνεπή με τον εαυτό τους, πρέπει να έχουν στόχο την επέκταση της πραγματικής τους ζωής πέρα από τις συνθήκες ή τις γενιές που τα δημιούργησαν αρχικά.

Αυτό το περιοδικό, μπαίνοντας στην πέμπτη δεκαετία του, έχει φτάσει σε ένα τέτοιο σημείο. Σαράντα χρόνια είναι ένα σημαντικό διάστημα για την άσκηση μιας εκδοτικής δραστηριότητας, αν και όχι ασυνήθιστο - το περιοδικό *Les Temps Modernes*, από το οποίο το *NLR* έμαθε πολλά στα πρώτα χρόνια του, διαρκεί πολύ περισσότερο. Είναι, όμως, ένα διάστημα αρκετό για μια γενική επισκευή. Μ' αυτό το τεύχος αρχίζουμε μια νέα σειρά του περιοδικού, που σηματοδοτείται με μια τομή στην αρίθμηση, σύμφωνα με τη ριζοσπαστική παράδοση, και με έναν επανασχεδιασμό της εμφάνισής του, ενδεικτικό των επικείμενων αλλαγών. Έχοντας χρεωθεί προς το παρόν τη μετάβαση σε ένα περιοδικό άλλου τύπου, κάτι που δεν θα γίνει από τη μια μέρα στην άλλη, εκθέτω παρακάτω τη δική μου άποψη για τη σημερινή κατάσταση του *NLR* και για την κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να αρχίσει να στρέφεται. Αν και η συγκεκριμένη άποψή μου αποτελεί τυπικά το «κύριο άρθρο» αυτού του τεύχους, δεν παύει να είναι μια προσωπική - και άρα προσωρινή - κατάθεση ανοικτή στον αντίλογο. Έτσι θα είναι και τα κύρια άρθρα των επόμενων τευχών: θα αφορούν θέματα της επιλογής των συντακτών τους, χωρίς να θεωρείται δεδομένο ότι υπάρχει κάποια αυτόματη συμφωνία απόψεων μεταξύ όλων των συντελεστών του περιοδικού.

1. Κάθε σκέψη για το μέλλον του *NLR* πρέπει να αρχίζει από τα ιδιόζοντα γνωρίσματά του, τη δική του *differentia specifica*. Τι το έκανε να ξεχωρίζει ως περιοδικό της Αριστεράς; Υπάρχουν διάφοροι τρόποι να απαντήσει κανείς σ' αυτό το ερώτημα, αλλά ο απλούστερος και λακωνικότερος είναι ο εξής. Καμιά άλλη πολιτική επιθεώρηση αυτού του τύπου δεν επιχείρησε να δημοσιεύσει άρθρα που να καλύπτουν ένα τόσο εκτεταμένο πεδίο - το οποίο άρχισε από την πολιτική επιστήμη και έφτανε μέχρι τα οικονομικά, την αισθητική, τη φιλοσοφία και την κοινωνιολογία - δίνοντας τόσο μεγάλη ελευθερία στους συντάκτες τους

σε σχέση με την έκταση και τη λεπτομέρεια, όταν αυτή ήταν αναγκαία. Είναι αλήθεια ότι αυτό το ευρύ πεδίο ποτέ δεν το ψάξαμε με ηρεμία και τάξη, καθώς και ότι υποβαθμίσαμε τις δυσκολίες της μετακίνησης μεταξύ τόσο διαφορετικών γνωστικών περιοχών, προκαλώντας προβλήματα ακόμα και στους πιο υπομονετικούς αναγνώστες μας. Όμως, η φυσιογνωμία του *New Left Review* προσδιορίστηκε

εμπράκτως σ' αυτό ακριβώς το πεδίο. Πρόκειται για ένα πολιτικό περιοδικό με έδρα το Λονδίνο, που προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές και ηθικές επιστήμες - τη «θεωρία», αν θέλετε - καθώς και τις τέχνες και τα ήθη - δηλαδή, την «κουλτούρα» - με το ίδιο πνεύμα ιστορικότητας με το οποίο αντιμετώπισε την πολιτική. Ο καλύτερος τρόπος να συλλάβει κανείς την κατάσταση στην οποία βρίσκεται σήμερα το περιοδικό είναι να κοιτάξει στο παρελθόν, στις συνθήκες μέσα στις οποίες διαμορφώθηκε αρχικά το *NLR*, που επέτρεψαν τον συνδυασμό όλων αυτών των ενδιαφερόντων. Η συγκυρία των αρχών της δεκαετίας του '60, όταν το περιοδικό άρχισε να εκδίδεται από μια νέα συλλογική ηγεσία, είχε τα εξής χαρακτηριστικά:

• Στον χώρο της πολιτικής, το ένα τρίτο του πλανήτη είχε κόψει τους δεσμούς του με τον καπιταλισμό. Ελάχιστοι είχαν κάποια αμφιβολία για τα κακουρήματα του σταλινικού καθεστώτος, ή για την έλλειψη δημοκρατίας σε όλες τις χώρες που αυτοπροσδιορίζονταν ως σοσιαλιστικές. Αλλά το κομμουνιστικό μπλοκ, ακόμα και τη στιγμή της διαίρεσής του, εξακολουθούσε να είναι μια δυναμική πραγματικότητα. Ο Ισαάκ Ντόντοσεφ, γράφοντας στο *NLR*, θεωρούσε τη σοβιετική

Στον χώρο της διανόησης, η ανυποληψία της σταλινικής ορθοδοξίας μετά το 1956 και η υποχώρηση στο εσωτερικό της Βρετανίας, μετά το 1958, της υποχρέωσης συμμόρφωσης προς τις ψυχροπολεμικές επιταγές, οδήγησαν σε μια διαδικασία ανακάλυψης των καταπιεσμένων αριστερών και μαρξιστικών παραδόσεων και μαρξιστικών παραδόσεων

διάσταση ως δείγμα ζωτικότητας! Ο Χρουστσόφ, που θεωρείται ένας «ρομαντικός επαναστάτης» από τους σύγχρονους ιστορικούς που ασχολούνται με τη Ρωσία, υποσχόταν την επιβολή μεταρρυθμίσεων στην ΕΣΣΔ. Το κύρος της μαοϊκής Κίνας ήταν εν πολλοίς άθικτο. Η κουβανέζικη επανάσταση ήταν μια νέα πηγή έμπνευσης στη Λατινική Αμερική. Οι Βιετναμέζοι πολεμούσαν με επιτυχία τις Ηνωμένες Πολιτείες στη Νοτιοανατολική Ασία. Ο καπιταλισμός, σταθερός και ακμάζων στις κεντρικές περιοχές του Βορρά, ήταν - και αυτό το αισθανόταν και ο ίδιος - υπό απειλή στο μεγαλύτερο μέρος του κόσμου που δεν περιλαμβάνονταν σ' αυτές. Ακόμα και στην έδρα του, στη Δυτική Ευρώπη και στην Ιαπωνία, υπήρχαν μαζικά κομμουνιστικά κινήματα που αντιτάσσονταν στην υπάρχουσα τάξη πραγμάτων.

• Στον χώρο της διανόησης, η ανυποληψία της σταλινικής ορθοδοξίας μετά το 1956 και η υποχώρηση στο εσωτερικό της Βρετανίας, μετά το 1958, της υποχρέωσης συμμόρφωσης προς τις ψυχροπολεμικές επιταγές, οδήγησαν σε μια διαδικασία ανακάλυψης των καταπιεσμένων αριστερών και μαρξιστικών παραδόσεων η οποία, στις βρετανικές συνθήκες στέρησης, πήρε τη μορφή θεωρητικού πυρετού. Αρχισαν να κυκλοφορούν διάφορα εναλλακτικά ρεύματα ενός επαναστατικού μαρξισμού συνδεδεμένου με τη μαζική πολιτική - λουξεμβουργισμός, τροτσκισμός, μαοϊσμός, μαρξισμός των κομμουνιστικών συμβουλίων. Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε η δυνατότητα ανάκαμψης όλης εκείνης της κληρονομιάς του δυτικού μαρξισμού που γέννησε η ήττα της μαζικής πολιτικής από την εποχή των Λούκατς, Κορς και Γκράμσι. Αποφασιστικής σημασίας για την επιρροή που ασκούσαν αυτές οι δυτικές παραδόσεις ήταν η συνέχισή τους στο (τότε) παρόν: οι Σάρτζ, Λεφέβρ, Αντόρνο, Μαρκούζε, Ντέλα Βόλπε, Κολέτι, Αλτουσέρ ήταν σύγχρονοι συγγραφείς που παρήγαγαν νέα κείμενα, την ίδια ακριβώς ώρα που το *NLR* έστελνε τα τεύχη του στο τυπογραφείο. Η βρετανική απομόνωση από αυτά τα ευρωπαϊκά πρότυπα έκανε την ξεαφνική και συμπτωκωμένη συνάντηση μαζί τους ακόμα πιο μεθυστική.

• Στο χώρο της κουλτούρας, η έξοδος από την κονφορμιστική ατμόσφαιρα της δεκαετίας του '50 ήταν ένα φαινόμενο πολύ ευρύτερο από το προηγούμενο και η ρήξη εξίσου απότομη. Τα κυρίαρχα σημάδια αυτής της περιόδου ήταν δύο. Το πρώτο αφορούσε την εμφάνιση της μουσικής ροκ, ενός διαβρωτικού ηχητικού κύματος νεανικής εξέγερσης, που ερχόταν σε αντίθεση με τη γενικώς γλυκερή παραγωγή της προηγούμενης περιόδου - ενός λαϊκού είδους

που διεκδικούσε να είναι τόσο μια αισθητική τομή όσο και ένα κοινωνικό κίνημα. Η Βρετανία ήταν η χώρα που ηγείτο του συγκεκριμένου μετασχηματισμού, τα συγκλονιστικά αποτελέσματα του οποίου δεν είχαν ακόμα γίνει ρουτίνα, όπως συνέβη αργότερα. Η δεύτερη κρίσιμη μεταβολή της περιόδου, ήταν η εμφάνιση του κινηματογράφου των δημιουργών (*auteur cinema*) ως μιας νέας αντίληψης και ενός νέου σχεδίου. Εδώ η επιρροή του περιοδικού *Cahiers du Cinema* και της *Nouvelle Vague* που εκφράστηκε εκεί, ήταν αποφασιστική. Σ' αυτό το πεδίο, η στάση των Γάλλων κινηματογραφόφιλων απέναντι στους κλασικούς σκηνοθέτες του Χόλλυγουντ άνοιξε ένα κύκλωμα που σφράγισε το μεγαλύτερο μέρος αυτής της χρονικής περιόδου. Στην πραγματικότητα, η νέα πρόοδος του κινηματογράφου και της μουσικής έκανε δυνατή τη διαλεκτική σύζευξη, στην πολιτιστική ζωή της δεκαετίας του '60, «υψηλών» και «χαμηλών» επιπέδων κουλτούρας, μια σύζευξη η οποία εκ των υστέρων είναι απολύτως διακριτή. Παιχνιδιάρικη ή σοβαρή, η ευκολία της μετακίνησης - χωρίς εντάσεις - ανάμεσα στα δυο επίπεδα όφειλε πολλά στον στρουκτουραλισμό, το πιο σημαντικό σύγχρονο θεωρητικό ρεύμα, πέρα από τον μαρξισμό. Η στιγμή της εμφάνισης των πρώιμων Μπαρτ ή Λεβί - Στρως (*Mythologies, Tristes Tropiques*), οι οποίοι εισήγαγαν μια κοινή μέθοδο στη μελέτη του καθενός από τα δύο επίπεδα, ήταν κρίσιμη για τη συνάντηση μεταξύ των υψηλών και των χαμηλών μορφών κουλτούρας. Επρόκειτο για έναν στρουκτουραλισμό που, θεραπευμένος από την κληρονομιά του ρωσικού φορμαλισμού, είχε ενδιαφέροντα τα οποία ήταν, ακόμα, απολύτως συγκλίνοντα με εκείνα της πολιτισμικής Αριστεράς.

2. Σ' αυτό το τριπλό πλαίσιο, το *NLR* ανέλαβε μια σειρά προγραμματικών πρωτοβουλιών, οι οποίες εκείνη την εποχή ήταν καινοτόμες για τον αγγλόφωνο κόσμο. Στον χώρο της πολιτικής, το περιοδικό είχε ως πυξίδα του τα αντιμπεριαλιστικά κινήματα του Τρίτου Κόσμου και, παρά το γεγονός ότι τα επαρχιωτικά αντανασκαστικά ήταν ακόμα ισχυρά στη βρετανική αριστερά, κατάφερε να δημιουργήσει μια ομάδα με ενδιαφέροντα που απλώνονταν σχεδόν σε όλο τον κόσμο - στα τεύχη του παρουσιάζονταν οι εξελίξεις στη Λατινική Αμερική, τη Μαύρη Αφρική, τη Μέση Ανατολή, τη Νότια Ασία και την Άπω Ανατολή. Εξέθεσε, επίσης, μια σειρά από συγκεκριμένες απόψεις για τις εξελίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες άσκησαν κάποια επιρροή στο εσωτερικό της χώρας. Έτσι, το *NLR* ήταν σε θέση να παίξει κάποιο ρόλο στη θύελλα που ακολούθησε την έκρηξη στον δυτικό κόσμο κατά το τέλος της δεκαε-

τίας του '60, η οποία πυροδοτήθηκε από τον πόλεμο του Βιετνάμ - πρώτα φοιτητική ανταρσία, ύστερα εργατική αναταραχή - καθώς και να αποκτήσει μια διεθνή αναγνωσιμότητα στα μέσα της δεκαετίας του '70.

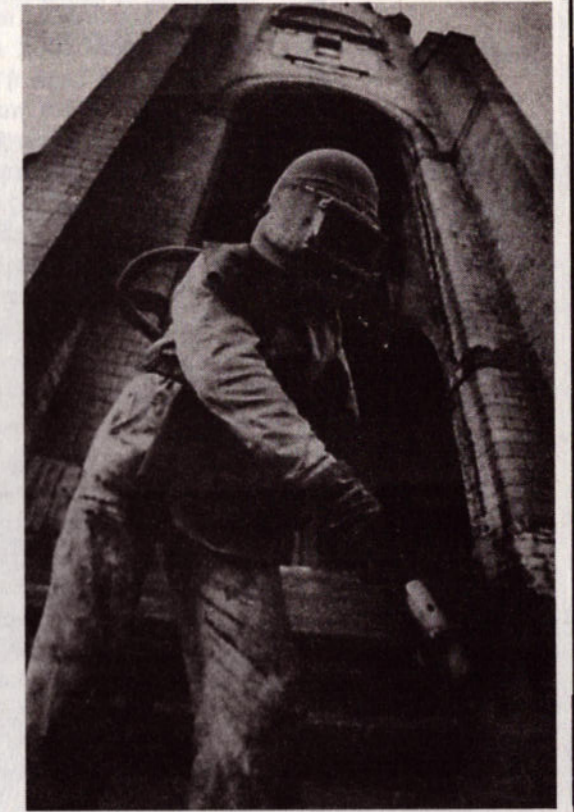
Στον χώρο της διανόησης, το περιοδικό αφιέρωσε μεγάλο μέρος των δραστηριοτήτων του στην εισαγωγή και την κριτική υποδοχή των διαφόρων σχολών της δυτικής μαρξιστικής σκέψης, ένα έργο αρκετά μεγάλο ώστε να το απασχολήσει για περισσότερο από μια δεκαετία. Ο στρουκτουραλισμός, ο φορμαλισμός, η ψυχανάλυση είχαν επίσης μια εντυπωσιακή παρουσία - διάφορα βασικά ή πρωτοποριακά κείμενα που αφορούσαν τους τομείς αυτούς πρωτοεμφανίστηκαν συχνά στις δικές του σελίδες. Στα μέτωπα αυτά το *NLR* ήταν πολύ μπροστά από την κουλτούρα του περιβάλλοντός του, ανοίγοντας έναν ορίζοντα πολύ πιο κοσμοπολίτικο και ριζοσπαστικό από εκείνον που ήταν εύκολα διαθέσιμος στον λοιπό αγγλόφωνο κόσμο.

Στον χώρο της κουλτούρας, επίσης, το περιοδικό ανέπτυξε νέους τρόπους παρέμβασης, συνδέοντας το ενδιαφέρον του για την παραδοσιακή τέχνη με την αφοσίωσή του σε διάφορα είδη *avant-guard* και απασχολούμενο με τον λαϊκό κινηματογράφο και τη λαϊκή μουσική. Οι διάσημες σειρές του Πήτερ Γουόλλεν για τους σκηνοθέτες του κινηματογράφου, ή - φέρ' ειπείν - η «Διαλεκτική του φόβου» του Φράνκο Μορέτι, αποτελούν παραδείγματα της ελευθερίας στη μετακίνηση μεταξύ «υψηλών» και «χαμηλών» επιπέδων κουλτούρας. Αυτή η αναστάτωση οδήγησε σε πρωτοβουλίες που ξέφευγαν από κάποια στενή ταξινόμηση. Μέσα σε ένα διάστημα λίγων ετών, το *NLR* υπήρξε ο προάγγελος της εκ νέου ανακάλυψης τόσο του φεμινισμού στη δεκαετία του '70 όσο και της εργασίας στη δεκαετία του '80. Ήταν μια δημιουργική περίοδος.

3. Τέσσερις δεκαετίες αργότερα, το περιβάλλον εντός του οποίου διαμορφώθηκε η φυσιογνωμία του *NLR* έχει οριστικά εκλείψει. Το σοβιετικό μπλοκ έχει εξαφανιστεί. Ο σοσιαλισμός έχει πάψει να είναι ένα πλατιά διαδεδομένο ιδανικό. Ο μαρξισμός δεν είναι πια κυρίαρχος στην κουλτούρα της Αριστεράς. Ακόμα και η παραδοσιακή ιδεολογία του Βρετανικού Εργατικού Κόμματος έχει σχεδόν εξαφανιστεί. Το να λέμε ότι αυτές οι αλλαγές είναι τεράστιες αποτελεί ευφημιστικό. Πάντως, ουδείς μπορεί να υποστηρίξει ότι αυτές ανάγκασαν το περιοδικό να σιωπήσει. Οι συνεργάτες του αντιμετώπισαν με κουράγιο τη συγκυρία του '89, ο καθένας με τον τρόπο του. Από τα διάφορα

κείμενά τους που δημοσιεύτηκαν αυτήν την περίοδο, θα μπορούσε να αναφερθούν τα εξής: «Fin de Siecle: Ο σοσιαλισμός μετά την κατάρρευση» του Ρόμπιν Μπλάκμπερν, «Ο μετακομμουνισμός μας: η κληρονομιά του Καρλ Κάουτσκι» του Πήτερ Γουόλλεν, «Ο Χρυσός Αιώνας είναι μέσα μας» του Αλεξάντερ Κόκμπερν, «Το τέλος και ο σκοπός του Ψυχρού Πολέμου» του Φρεντ Χάλντναιϊ, «Πρόσωπα του εθνικισμού» του Τομ Ναιρν, «Ο ριζοσπαστισμός μετά τον κομμουνισμό» του Μπένεντικτ Άντερσον, «Ο φόβος των κατόπτρων» του Τακίχ Αλί. Και ο κατάλογος θα μπορούσε να είναι πολύ μεγαλύτερος.² Θα ήταν ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς προσεκτικά την ποικιλία των προαναφερθέντων αντιδράσεων, καθώς και εκείνων που διατύπωσαν άλλοι συνεργάτες του περιοδικού. Οι απόψεις μπορεί να ήταν διαφορετικές. Αλλά, ως σύνολο το περιοδικό συμπεριφέρθηκε με τρόπο που δεν ντροπίασε τις παραδόσεις του.

Ωστόσο, δέκα χρόνια μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, ο κόσμος έχει τραβήξει τον δρόμο του και η συστηματική προσέγγιση της σημερινής κατάστασης αποτελεί προϋπόθεση κάθε προσπάθειας «ανανέωσης» αυτού του περιοδικού. Ποιο ήταν το κύριο χαρακτηριστικό της περασμένης δεκαετίας; Πολύ συνοπτικά μπορεί κανείς να υποστηρίξει ότι ήταν η ουσιαστικά αδιαμφισβήτητη εδραίωση και παγκόσμια διάχυση του νεοφιλελευθερισμού. Αυτό δεν προβλεπόταν ότι θα συμβεί σε τέτοιο βαθμό. Παρά το γεγονός ότι τα χρόνια 1989-1991 γίναμε μάρτυρες της καταστροφής του κομμουνισμού σοβιετικού τύπου, εκείνη τη στιγμή δεν ήταν προφανές - ούτε καν στους ένθερμους υπερασπιστές του - ότι ο αχαλίνωτος καπιταλισμός της ελεύθερης αγοράς θα τα σάρωνε όλα σε Ανατολή και Δύση. Πολλοί ανατολικοευρωπαίοι διαφωνούντες, δυτικοευρωπαίοι προοδευτικοί ή βορειοαμερικανοί συντηρητικοί, προέβλεπαν κάποιο

Σήμερα παρατηρούμε μια σταθεροποίηση της οικονομικής ολιγαρχίας της Ρωσίας, κάτω από μια ηγεσία που εκλέγεται με διαδικασίες δημοψηφίσματος, η οποία είναι ικανή να συγκεντρωποιήσει την εξουσία και να ιδιωτικοποιήσει τη γη.

είδους «επανεξισορρόπηση» του παγκόσμιου τοπίου - ότι η Αριστερά ίσως και να ξαναζωντανέψει, απελευθερωμένη πια από την ηθική κληρονομιά του σταλινισμού που τη σακάτευε, καθώς και ότι ο κορπορατισμός της Ιαπωνίας και των χωρών της περιοχής του Ρήνου θα αποδεικνυόταν ανώτερος, τόσο από πλευράς κοινωνικής ισότητας όσο και από πλευράς οικονομικής αποτελεσματικότητας, από την Γουόλ Στρήτ ή το Σίτυ. Αυτές οι αντιλήψεις όχι μόνο δεν ήταν περιθωριακές, αλλά αντίθετα στηρίζονταν στην αυθεντία διακεκριμένων προσωπικοτήτων. Πολύ πρόσφατα, μόλις το 1998, ο Έρικ Χόμπσμπωμ και άλλοι αρθρογράφοι του παλιού περιοδικού *Marxism Today* συνέχιζαν να διακηρύσσουν με αισιοδοξία ότι επίκειται το τέλος του νεοφιλελευθερισμού.³

Στην πραγματικότητα η τάση ήταν προς την αντίθετη κατεύθυνση. Πέντε αλληλοσυνδεόμενες εξελίξεις άλλαξαν δραστικά το σκηνικό:

- Ο αμερικανικός καπιταλισμός επαναειδίκευσε θορυβωδώς την πρωτοκαθεδρία του σε όλους τους τομείς - οικονομικό, πολιτικό, στρατιωτικό, πολιτιστικό - με μια πρωτοφανή οικονομική άνθηση που κρατάει ήδη οκτώ χρόνια. Όσο διογκωμένες και αν είναι οι αξίες στη Γουόλ Στρήτ, επιβαρυνόμενα με χρέη τα νοικοκυριά ή μεγάλα τα τρέχοντα εμπορικά ελλείμματα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ανταγωνιστική θέση της αμερικανικής οικονομίας ενισχύθηκε αποφασιστικά.

- Η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία, έχοντας κατακτήσει την εξουσία σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, ανταποκρίθηκε στη χαμηλή ανάπτυξη και την υψηλή ανεργία που υπάρχει σε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη με γενικευμένες κινήσεις προς την κατεύθυνση του αμερικανικού μοντέλου - επιταχυνόμενη απορροθίση και ιδιωτικοποίηση όχι μόνο των βιομηχανιών αλλά και των κοινωνικών υπηρεσιών, συχνά πολύ πέραν των ορίων που είχαν θέσει στον εαυτό τους τα προηγούμενα συντηρητικά καθεστώτα. Η Βρετανία μπήκε επικεφαλής της απορροθίσης, αλλά η Γερμανία και η Ιταλία πλειοδοτούν τώρα για να την προλάβουν, ενώ η Γαλλία καθυστερεί περισσότερο στα λόγια παρά στις πράξεις.

- Ο ιαπωνικός καπιταλισμός βρίσκεται σε βαθιά ύφεση και - μαζί με τον κορεατικό - πιέζεται να υποταγεί σταδιακά στα απορροθμιστικά πρότυπα, δεχόμενος την αύξηση της ανεργίας. Σε ένα άλλο μέρος της Ασίας, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ανυπομονεί να μπει στον ΠΟΕ σχεδόν με οποιοδήποτε κόστος, ελπίζοντας ότι οι ανταγωνιστικές πιέσεις του ξένου κεφαλαίου θα εξυγιάνουν τις κρατικές της επιχειρήσεις, χωρίς να υπάρξει ανάγκη να πάρει η ίδια την ευθύνη για την

τύχη τους. Τέλος, η Ινδία, για πρώτη φορά, πρόθυμα δέχεται σήμερα την εξάρτησή της από το ΔΝΤ.

- Η νέα ρωσική οικονομία, ο πιο αδύναμος κρίκος στο παγκόσμιο σύστημα της ελεύθερης αγοράς, δεν προκάλεσε λαϊκές αντιδράσεις, παρά την καταστροφική παλινδρόμηση της παραγωγής και του προσδόκιμου της ζωής. Σήμερα παρατηρούμε μια σταθεροποίηση της οικονομικής ολιγαρχίας της Ρωσίας, κάτω από μια ηγεσία που εκλέγεται με διαδικασίες δημοψηφίσματος, η οποία είναι ικανή να συγκεντρωποιήσει την εξουσία και να ιδιωτικοποιήσει τη γη.

Όσα προαναφέρθηκαν αποτελούν μαζικές κοινωνικο-οικονομικές αλλαγές, συντελούμενες σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οποίες έχουν ήδη κωδικοποιηθεί στη γεμάτη ενθουσιασμό επισκόπηση του Τζόζεφ Στάνισλαβ *The Commanding Heights*. Αυτές οι αλλαγές συνοδεύτηκαν από δύο συμπληρωματικές πολιτικές και στρατιωτικές μετατοπίσεις:

- Στον χώρο της ιδεολογίας, η νεοφιλελεύθερη συναίνεση βρήκε ένα νέο σημείο σταθεροποίησης στον «Τρίτο Δρόμο» των καθεστώτων Κλίντον - Μπλερ. Η συνταγή της επιτυχίας που θα σφραγίσει τη νίκη της αγοράς δεν είναι η επίθεση, αλλά η προστασία, το placebo μιας φιλεύσπλαχνης εξουσίας που εκθειάζει τον ανταγωνισμό με αλληλεγγύη. Ο σκληρός πυρήνας των σημερινών κυβερνητικών πολιτικών παραμένει η περαιτέρω προώθηση της κληρονομιάς των Ρήγκαν και Θάτσερ, ενίοτε με μέτρα που οι προκάτοχοί τους δεν τόλμησαν να θεσπίσουν, όπως για παράδειγμα η αναμόρφωση του κράτους πρόνοιας στις ΗΠΑ και η καταβολή διδάκτρων στα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου. Η διαφορά είναι ότι, σήμερα, αυτά περιβάλλονται προσεκτικά με κάποιες δευτερεύουσες παραχωρήσεις και μια ηριότερη ρητορική. Αυτός ο συνδυασμός, ο οποίος προς το παρόν έχει διαχυθεί σε όλη την Ευρώπη, είχε ως αποτέλεσμα να κατασταλεί το ενδεχόμενο κοινωνικών συγκρούσεων στις οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν τα ρηξικέλευθα καθεστώτα της ριζοσπαστικής δεξιάς και να εξουδετερωθεί πιο αποτελεσματικά κάθε αντίθεση στη νεοφιλελεύθερη ηγεμονία. Θα μπορούσε να πει κανείς, ότι εξ ορισμού η ΤΙΝΑ⁴ υπεριοχύνει πλήρως, μόνο όταν ένα καθεστώς υποτιθέμενα εναλλακτικό στο νεοφιλελευθερισμό, καταδεικνύει με την πολιτεία του ότι στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν εναλλακτικές πολιτικές. Οι κυβερνήσεις της κεντροαριστεράς ήταν απαραίτητες για να δοθεί η χαριστική βολή στη σοσιαλδημοκρατία ή στη μνήμη του Νιου Ντηλ. Υπό αυτήν την έννοια, προσαρμόζοντας στο ρητό του Λένιν ότι «η δημοκρατία

είναι το ιδανικό πολιτικό κέλυφος του καπιταλισμού», θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Τρίτος Δρόμος είναι σήμερα το καλύτερο ιδεολογικό κέλυφος του νεοφιλελευθερισμού. Δεν είναι τυχαίο ότι η πιο φιλόδοξη και αδιάλλακτη θεωρητικοποίηση του ακραίου καπιταλισμού ως παγκόσμιας τάξης, το βιβλίο του Τόμας Φρίντμαν *The Lexus and the Olive Tree*, είναι ταυτόχρονα ένας ξεδιάντροπος παιάνας στην αμερικανική παγκόσμια ηγεμονία και μια χωρίς όρους συνηγορία του Κλιντονισμού, στη βάση του συνθήματος ότι «κανείς δεν θα τολμούσε σήμερα να είναι υπέρ της παγκοσμιοποίησης χωρίς να είναι σοσιαλδημοκράτης».

- Τέλος, ο πόλεμος στα Βαλκάνια έκλεισε τη δεκαετία που πέρασε με μια στρατιωτικό-διπλωματική επίδειξη της κυριαρχίας του παραπάνω αστερισμού. Η σύγκριση με τον Πόλεμο του Κόλπου δείχνει πόσο ισχυρότερη έγινε η Νέα Τάξη από τις αρχές της δεκαετίας του '90. Ο Μπους ήταν υποχρεωμένος να κινητοποιήσει έναν τεράστιο στρατό για να αναστρέψει το γεγονός της ιρακινής εισβολής στο Κουβέιτ στο όνομα της προστασίας των δυτικών προμηθειών πετρελαίου και μιας φεουδαρχικής δυναστείας, χωρίς τελικά να τα καταφέρει ούτε να ανατρέψει το καθεστώς της Βαγδάτης ούτε να σύρει τη Ρωσία - που η συμπεριφορά της ήταν ακόμα απρόβλεπτη - στην εναντίον του συμμαχία. Ο Κλίντον, αντίθετα, βομβάρδισε τη Σερβία μέχρι να την υποτάξει, χωρίς κάποιος στρατιώτης να χρειαστεί να ρίξει έστω και μια ντουφεκιά, στο όνομα της ηθικής επιταγής που είχε στόχο να σταματήσει την εθνοκάθαρση, μιας επιταγής που είναι πιθανό να ολοκληρωθεί σύντομα με την απομάκρυνση του καθεστώτος του Βελιγρადίου. Και, επιπλέον, ενέταξε χωρίς κόπο τη Ρωσία στις δυνάμεις κατοχής, μετατρέποντάς την σε ένα συμβολικό επικουρικό παράγοντα. Εν τω μεταξύ η Κίνα, μετά την καταστροφή της πρεσβείας της - σε ένα χρονικό διάστημα που δεν απείχε πολύ από μια γεμάτη σεβασμό, επίσκεψη του πρωθυπουργού της στις ΗΠΑ - συνεργάστηκε πειθήνια στην προσπάθεια να καλυφθεί το νατοϊκό προτεκτοράτο του Κόσοβου με το κάλυμμα του ΟΗΕ, ενώ ξεκαθάρισε ότι δεν θα επιτρέψει σε τίποτα να διαταράξει τις καλές της σχέσεις με την Ουάσιγκτον. Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Ένωση απολαμβάνει να χειλιόκα τη νέα συντροφικότητά της με τις Ηνωμένες Πολιτείες και συμμετέχει στον κοινό στόχο της μεγάλουφυξης ανοικοδόμησης των Βαλκανίων. Η νίκη στο Κόσοβο ήταν υπ' αυτήν την έννοια όχι μόνο στρατιωτική, αλλά και πολιτική. Είναι, επίσης, και ένας ιδεολογικός θρίαμβος, που εισήγαγε ένα νέο πρότυπο επεμβάσεων για την προστασία των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλο τον κόσμο - όπως αυτά ερμηνεύονται στην Ουάσιγκτον: χωρίς να ισχύουν αναγκαστικά στην περίπτωση των Τσετσένων ή των Παλαιστινίων. Η κοινωνία που δημιουργήθηκε από το καπιταλιστικό πανηγύρι των τελευταίων είκοσι χρόνων έπρεπε να έχει ήσυχη τη συνείδησή της. Η «Επιχείρηση Συμμαχική Δύναμη» φρόντισε γι' αυτό.

4. Το κλίμα στον χώρο της διανόησης στις αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά και πέρα από αυτές, αποτελεί αντανάκλαση των προαναφερθεισών αλλαγών. Με δεδομένο το γεγονός ότι η μεγάλη πλειοψηφία της διανόησης στη Δύση ήταν, πάντοτε, ικανοποιημένη ουσιαστικά με την υπάρχουσα κατάσταση, διατηρώντας ταυτόχρονα στους κόλπους της μια πιο ανήσυχη και επινοητική μειοψηφία που την κάλυπτε απέναντι στον κίνδυνο της δεξιάς, η αριστερά εξακολουθούσε να έχει μια σημαντική παρουσία στις κυριότερες καπιταλιστικές χώρες σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, αν και υπήρχαν σημαντικές εθνικές διαφορές - με τους Βρετανούς να γίνονται παραδείγματος χάριν, λιγότερο συντηρητικοί και τους Γάλλους ή τους Ιταλούς περισσότερο. Με την ομογενοποίηση της πολιτικής σκηνής τη δεκαετία του '90, θα περίμενε κανείς να υπάρξει επίσης ένα *Gleichschaltung* της αποδεκτής πολιτικής άποψης. Πράγματι, στο τέλος της δεκαετίας, αυτή η στάση κέρδισε έδαφος. Αν παρατηρήσουμε το φάσμα αυτού που ήταν

Έτσι, αντι-
μετωπί-
ζουν την
επίσημη
υποκρισία,
το χάσμα
μεταξύ
λόγων και
έργων, σαν
το ανα-
γκαίο
τμήμα που
η αμαρτία
πρέπει να
καταβάλει
στην
αρετή, μια
πράξη που
υπόσχεται
να έχει
ευτυχή
κατάληξη.

κάποτε η παραδοσιακή - πρώην σοσιαλιστική - αριστερά, βλέπουμε ότι κυριαρχούν δύο τύποι αντίδρασης απέναντι στη νέα συγκυρία. Ο πρώτος είναι ο συμβιβασμός. Την ώρα του απόλυτου θριάμβου του, ο καπιταλισμός έπεισε πολλούς από εκείνους που κάποτε τον θεωρούσαν απευκαίριο κακό, ότι συνιστά έναν αναγκαίο και εν πολλοίς ευεργετικό τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας. Όσοι συντάχθηκαν ρητά ή σιωπηρά με τον Τρίτο Δρόμο αποτελούν τα πιο κραυγαλέα παραδείγματα αυτής της στάσης. Αλλά οι μορφές με τις οποίες μπορεί να εμφανιστεί αυτός ο συμβιβασμός έχουν ένα πολύ μεγαλύτερο εύρος και είναι απολύτως συμβατές ακόμα και με μια σκεπτικιστική, μέχρι και γλευκαστική, κριτική των επίσημων αναπαράστασεων της νέας τάξης - όπως είναι αυτές των Μπλουμένταλ και Κάμπελ. Ο συγκεκριμένος συμβιβασμός μπορεί να εκτείνεται από την ειλικρινή παραδοχή της συνολικής υπεροχής της ιδιωτικής επιχείρησης, χωρίς κάποια προσπάθεια να εξωραϊστεί αυτή η διαπίστωση, μέχρι την απλή διατύπωση της άποψης ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς δεν αποτελεί πια θέμα για συζήτηση. Μια συνέπεια αυτής της γενικής μεταβολής του ιδεολογικού κλίματος είναι ότι γίνεται όλο και λιγότερο αναγκαία ακόμα και η απλή έκφραση άποψης γι' αυτά τα θέματα, καθώς βρίσκονται εκτός του πεδίου κάποιας ουσιαστικής αντιπαράθεσης. Η θορυβώδης αποστασία είναι μάλλον σπάνια. Συνήθως αυτό που γίνεται είναι να αλλάζει κανείς θέμα. Όμως, την έκταση του πραγματικού συμβιβασμού μπορεί κανείς να τη δει καθαρά σε επεισόδια σαν αυτό του πολέμου στα Βαλκάνια, όπου ο ρόλος του ΝΑΤΟ θεωρήθηκε, πολύ απλά, δεδομένος, ως ένα φυσικό και επιθυμητό μέρος του πολιτικού μας σύμπαντος. Αυτό, μάλιστα, το υποστήριξε μια μεγάλη ομάδα της κοινής γνώμης η οποία ούτε στο όνειρο της δεν θα μπορούσε να φανταστεί, πριν από είκοσι χρόνια, πως θα μπορούσε να συμπεριφερθεί μ' αυτόν τον τρόπο. Η άποψη πίσω από όλα αυτά είναι η εξής: ο καπιταλισμός θα υπάρχει για πάντα και γι' αυτό πρέπει να τα βρούμε μαζί του. Ο δεύτερος τύπος αντίδρασης αποδίδεται καλύτερα με

τη λέξη «παρηγοριά»⁵. Εδώ δεν υπάρχει συμβιβασμός χωρίς αρχές - τα παλιά ιδανικά δεν εγκαταλείπονται, αντίθετα εξακολουθεί να υπάρχει η αφοσίωση σ' αυτά. Αλλά όταν οι εξελίξεις είναι αποκαρδιωτικές, οι άνθρωποι έχουν τη φυσική τάση να προσπαθούν να ανακαλύψουν κάποιες νησίδες αισιοδοξίας μέσα σε ένα συντριπτικά εχθρικό περιβάλλον. Η ανάγκη να στηρίζονται σε κάποια ελπιδοφόρα μηνύματα τους οδηγεί σε μια τάση υπερεκτίμησης της σημασίας κάποιων διαδικασιών αντίθετων προς τις κυρίαρχες, να επενδύουν σε ακατάλληλους φορείς που η δυναμική τους δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον, και τέλος, να τρέφουν ψευδαισθήσεις σε σχέση με την ισχύ φανταστικών δυνάμεων. Πιθανόν κανείς από εμάς τους αριστερούς δεν είναι απρόσβλητος από αυτόν τον πειρασμό, ο οποίος μάλιστα μπορεί να θεωρηθεί ότι προκύπτει από τον γενικό κανόνα που προβλέπει ότι οι συνέπειες ενός ιστορικού μετασχηματισμού είναι απρόβλεπτες - ακολουθώντας τις αρχές της διαλεκτικής, σύμφωνα με τις οποίες κάποιες νίκες μπορούν απρόσμενα να οδηγήσουν στη δημιουργία δυνάμεων που τελικά θα τις ανατρέψουν. Είναι, επίσης, αληθές ότι κανένα πολιτικό κίνημα δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς να προσφέρει κάποιο βαθμό συγκινησιακής ανακούφισης στους οπαδούς του, η οποία σε περιόδους ήττας αναπόφευκτα θα περιέχει στοιχεία ψυχολογικής αναπλήρωσης.

Αλλά ένα περιοδικό που ασχολείται με τις ιδέες έχει άλλες υποχρεώσεις. Το βασικό του καθήκον πρέπει να είναι η ακριβής περιγραφή του κόσμου, ανεξάρτητα από την επίπτωση που θα έχει αυτή στο ηθικό των ενδιαφερομένων. Αυτό ισχύει πολύ περισσότερο, με δεδομένη την ύπαρξη ενός ενδιάμεσου πεδίου, στο οποίο η παρηγοριά και ο συμβιβασμός μπορούν, σε κάποιο βαθμό, να συμπίπτουν - εννοώ εκείνες τις αλλαγές στην καθεστηκία τάξη που, ενώ αποσκοπούν στην ενίσχυση της επιρροής της, χαιρετίζονται ως βήματα προς τη χαλάρωσή της ή, μερικές φορές, ακόμα και ως ποιοτικός μετασχηματισμός του συστήματος. Το πρόσφατο βιβλίο του Ράσελ Τζέικομπ *End of Utopia* περιέχει κάποιες κανστικές σκέψεις για το συγκεκριμένο φαινόμενο.

5. Τι είδους στάση πρέπει να κρατήσει το NLR απέναντι σ' αυτήν τη νέα κατάσταση; Πιστεύω ότι η γενική του προσέγγιση πρέπει να είναι ένας ασυμβίβαστος ρεαλισμός. Ασυμβίβαστος υπό διπλή έννοια: απ' ενός, της άρνησης κάθε βολέματος με το κυρίαρχο σύστημα και απ' ετέρου, της απόρριψης κάθε αφέλειας ή ευφημισμού που θα υποτιμούσαν τη δύναμή του. Η συγκεκριμένη στάση δεν οδηγεί σε κάποιον στείρο μαξιμαλισμό. Αυτό το περιοδικό πρέπει πάντα να είναι αλληλέγγυο με όσους μάχονται για μια καλύτερη ζωή, όσο περιορισμένο και αν είναι το πεδίο δράσης τους. Όμως, μπορεί να στηρίζει διάφορα τοπικά κινήματα ή περιορισμένες μεταρρυθμίσεις, χωρίς να προσποιείται ότι αυτά θα αλλάξουν τη φύση του συστήματος. Αυτό που δεν μπορεί - και δεν πρέπει - να κάνει είναι είτε να ενισχύει τις ψευδαισθήσεις ότι το σύστημα κινείται σε μια σταθερά προοδευτική κατεύθυνση, είτε να συντηρεί κάποιους κονφορμιστικούς μύθους ότι υπάρχει δήθεν επείγουσα ανάγκη να προστατευθεί από κάποιες αντιδραστικές δυνάμεις, όπως συνέβη για παράδειγμα στη στήριξη από την *bien-pensant* αριστερά της Πριγκίπισσας και του Προέδρου, ως εάν η βρετανική μοναρχία έπρεπε να γίνει πιο δημοφιλής ή ο αμερικανός πρόεδρος να προστατευθεί περισσότερο. Αυτού του είδους η υστερία πρέπει να χτυπηθεί σκληρά.

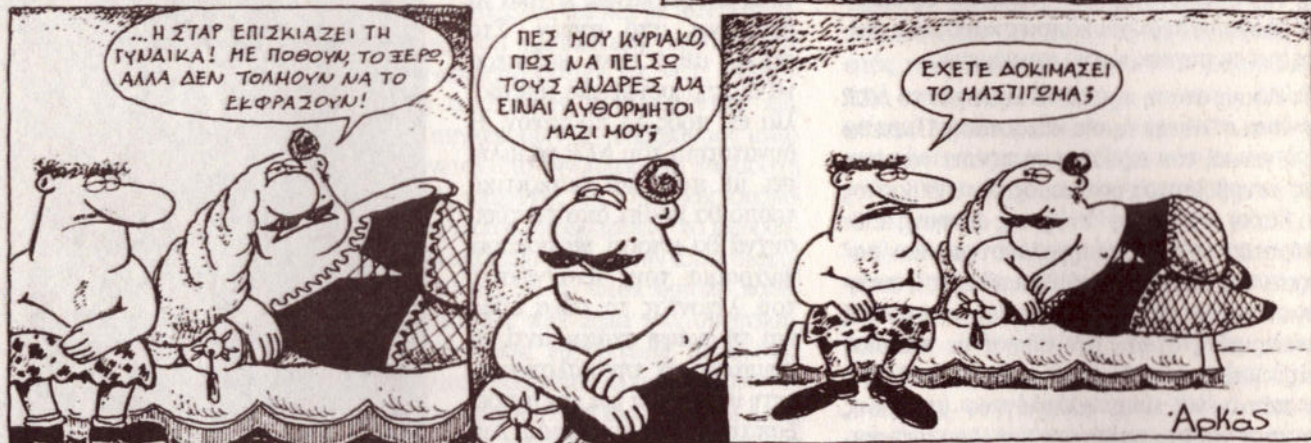
Ένα άλλο θέμα είναι οι εκκλήσεις στις σεβαστές παραδόσεις ή στους κατεστημένους θεσμούς να φανούν αντάξιοι - τρόπος του λέγειν - των δικών τους κανόνων. Πολλά από τα καλύτερα κείμενα που γράφονται σήμερα για την αριστερά προσπαθούν να παίρνουν τις κυρίαρχες συμβάσεις τους μετρητοίς. Έτσι, αντιμετωπίζουν την επίσημη υποκρισία, το χάσμα μεταξύ λόγων και έργων, σαν το αναγκαίο τμήμα που η αμαρτία πρέπει να καταβάλει στην αρετή, μια πράξη που υπόσχεται να έχει ευτυχή κατάληξη. Αυτή ήταν η άποψη

που κλασικά υποστήριζε και εφαρμόζε με πειστικότητα η παλιότερη Νέα Αριστερά. Πολλές συνεργασίες σ' αυτό το περιοδικό θα συνεχίσουν να διατυπώνονται στη βάση αυτής της αντίληψης και θα πρέπει να κρίνονται ανάλογα με τη - συχνά σημαντική - αξία τους. Υπάρχει, όμως, ένας κίνδυνος σ' αυτό το είδος προσέγγισης. Μ' αυτόν τον τρόπο, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ επιθυμητού και εφικτού μπορεί να γίνει ασαφής, επιτρέποντας συγχύσεις για την πραγματικότητα της εξουσίας και για το τι μπορεί κανείς λογικά να περιμένει από αυτήν. Στο σημείο αυτό είναι καλύτερα να διατηρήσουμε μια αμφιβολία ως προς το πρακτέον. Η δυνατότητα του NLR να μιλήσει με πολιτικά διακριτικό τρόπο θα κριθεί από το πόσο συχνά θα μπορεί να σοκάρει ψύχραιμα τους αναγνώστες του, λέγοντας τα σκατά σκατά και τη σκάφη σκάφη, αντί να συμφωνεί με την καλοπροαίρετη υποκρισία και την αυτοεξαπάτηση της αριστεράς. Αυτό που κυρίως χρειάζεται σήμερα είναι το πνεύμα του Διαφωτισμού μάλλον, παρά οι ζηλωτές των Ευαγγελίων.

1. «Three Currents in Communism», *NLR* 23, Jan-Feb 1964.
2. Αντίστοιχα: *NLR* 185, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1991 (Blackburn), *NLR* 202, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1993 (Wollen), *Verso* 1994 (Cockburn), *NLR* 180, Μάρτιος - Απρίλιος 1990 (Halliday), *Verso* 1997 (Naim) *NLR* 202, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1993 (Anderson) *Arcadia* 1998 (Ali).
3. «The Death of Neo-Liberalism», *Marxism Today* one-issue revenant, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1998.
4. TINA: Αρχικά των λέξεων της φράσης *There Is No Alternative* (Δεν υπάρχει εναλλακτική λύση), που χρησιμοποιείται για να δείξει τον «μονόδρομο» των νεοφιλελεύθερων οικονομικών πολιτικών (σ.τ.μ.).
5. Λογικά υπάρχει και μια τρίτη πιθανή αντίδραση, που δεν είναι ούτε συμβιβασμός ούτε παρηγοριά: η παραίτηση - με άλλα λόγια, μια σαφής αναγνώριση της φύσης και του θριάμβου του συστήματος, χωρίς κάποια προσαρμογή σ' αυτό ή αυτοεξαπάτηση, αλλά επίσης χωρίς οποιαδήποτε πίστη στη δυνατότητα να υπάρξει κάποιο εναλλακτικό σύστημα. Τέτοιου είδους πικρά συμπεράσματα, όμως, σπάνια εκφράζονται με σαφήνεια δημοσίως.

SHOW BUSINESS
του Αρκά

SHOW BUSINESS
του Αρκά

SHOW BUSINESS
του Αρκά

The Lyric CYPRUS Wines

● PALOMINO WHITE DRY WINE

Οι ιδανικές καιρικές συνθήκες έχουν καθιερώσει την ποικιλία σταφυλιών Palomino για το αντιπροσωπευτικό Μεσογειακό λευκό ξηρό κρασί.

● ORPHEO NEGRO

RED DRY WINE

Ένας αρμονικός συνδυασμός εκλεκτών ποικιλιών σταφυλιών Carignan Noir, Oellade και Grenache που ευδοκιμούν στις νότιες πλαγιές του Τροόδου.

● ST. HILARION

MEDIUM SWEET WINE

Ωριμα σταφύλια ντόπιων ποικιλιών σε ανάμιξη, πριν την σύνθλιψη, για διατήρηση της βελούδινης επίγευσης και του φυσικού αρώματος.

LOEL

P.O. BOX 50139
3601 LIMASSOL
CYPRUS
TEL. (05) 369344
FAX: (05) 370042

